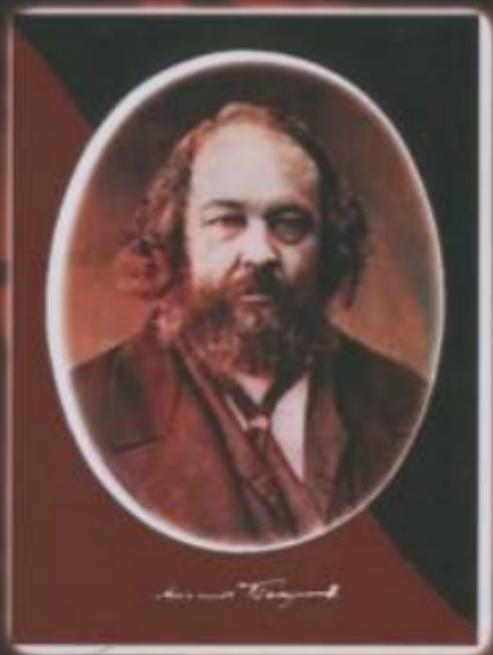

ΜΙΧΑΗΛ ΜΠΑΚΟΥΝΙΝ

ΓΙΑ ΕΝΑΝ
ΑΝΤΙΕΞΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟ

Έκδοση 5η

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

Βαλτετσίου 53 Τηλ: 3802040

© γιά τήν ελληνική μετάφραση
• ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ •

ΓΙΑ ΕΝΑΝ ΑΝΤΙΕΞΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟ

MICHEL BAKOUNIN

Μετάφραση, Μιχάλη Σιδερίδη

**ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ
ΤΥΠΟΣ**

Περιεχόμενα

- Πρόλογος του μεταφραστή — 5
- Δυό λόγια στούς νεορούς Ρώσους δόξελφούς μου — 11
- Περί αυνεργοσίας — 19
- Πολιτική της Διεθνούς — 26
- Η καθολική έκπαιδευση — 49
- Πρόγραμμα του τμήματος της συμμαχίας της οσσιαλιστικής δημακρατίας στή Γενεύη — 77
- Όμιλια στό αυνέδριο της Βασιλείας — 79
- Απόψεις της έξεταστικής επιτροπῆς αχετικά μὲ τὸ κληρονομικό ζήτημα ποὺ ὀσπάστηκε ἡ γενική συνέλευση τῶν τμημάτων στή Γενεύη — 85
- Απόσπασμα ἀπό ἑνα γρόβμα στὸν Χέρτζεν — 94

Πρόλογος τοῦ μεταφραστῆ

Ένω ή ὀστείρευτη ἐνεργητικότητα, ή ὁδιάλλακτη ὄγωνιστικότητα καὶ ή ἐπανοστατική σκέψη τοῦ Μιχόλη Μπακούνιν είναι γενικά γνωστή στὶς περισσότερες εὐρωπαϊκὲς χῶρες, στὴν Ἑλλάδα, ή μεγάλη αὐτὴ μορφὴ τοῦ ἑργαστικοῦ κινήματος, ποὺ μαζὶ μὲ τὸν Μάρκη καὶ τὸν Ἐγκελς ὑπῆρξεν οἱ πρωταγωνιστὲς τῆς πρώτης Διεθνοῦς, παραμένει σχεδὸν διγνωστῇ. Τὸ διδύλιο ποὺ αὐτὴ τῇ στιγμῇ κρατᾶσθαι στὰ χέρια σου φίλε ὀνογνώστη, είναι ἔνα ἀπόνθιμα τῶν σημαντικότερων ἀπόψεων τοῦ Μπακούνιν γιὰ τὴν 1η Διεθνή καὶ τὴν πολιτική τῆς, γιὰ τὸ κληρονομικὸ δικαιώμα, γιὰ τὸ δικαιώμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι, δησοῦ ἀποδείχνεται σχεδὸν προφήτης, γιὰ τὴν ἐκπαιδευση ὃνου φαίνεται μὲ διαύγεια ή καπαλητική εὐρύτητα τῆς σκέψης του καὶ γιὰ μερικό δῆλο θέματα.

Ο Μπακούνιν, φωτεινά παράδειγμα τρόπου Ζωῆς, εύγενής στὴν καταγωγὴ γεννήθηκε τὰ 1814 στὸ Τζέρ τῆς Ρωσίας. Ὅπηρέτησε πρῶτο στὴν Πολωνία σὰν ἀξιωματικὸς τοῦ Τσάρου, ἀλλὰ δὲν ἀργεῖ νὰ παριτηθεῖ γιὰ νὰ δηλώσει τῇ διαμορφυρίᾳ του ἀπέναντι στὸν τοαρικά καισαριαμό. Σ' αὐτὴ ἀκριβῶς τὴν περίοδο ὁσπάζεται μὲ συνειδηση καὶ ὑπευθυνότητα τὶς προσδευτικὲς ιδέες τῆς ἐποχῆς του καὶ προχωρώντας ὅκημη περισσότερο ἐντόσσεται στὶς τάξεις τῶν ἐπανοστοτῶν. Ἡδη ἀπὸ τὰ 28 του χρόνια ἀρχίζει νὰ μετέχει ἐνεργητικὸ ὁ ἄλες τὶς ἐξεγέρσεις τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ παιζει απουσδιο ρόλο στὴν ὑπερδρόσιο τῆς Δρέσδης, τὸ 1849, δησοῦ καὶ συλλαμβάνεται, κατοδικόζεται σὲ θάνατο, ἀλλὰ τελικά μετά ἀπὸ ὀκτὼ χρόνια φυλάκισης σὲ διάφορα φρούρια παραδίβεται στὴν τοαρική κυβέρνηση τοῦ 'Αλέξανδρου Β', Ἀνάμεσα σὲ δυό φρουρούς, ὁ Μπακούνιν ἀκολουθεῖ τὸ δρομολόγιο τῆς ὁδύνης: Ὁμακι, Τόμακι (δησοῦ παντρεύεται μιὰ νεαρή Πολωνέζα), Ἰρκούτσκι. Τέσερα χρόνια ὑπομονῆς καὶ ὀναμονῆς. Ὅστερα, μιὰ ὥραια μέρα, ἐπω-

φελούμενος άπό τή λίγη έλευθερία που άπολάμβανε στις δύthes τής ΑΙ-
μνης Βάικάλης, δραπετεύει γιά τις άκτες τής θάλασσας τοῦ 'Οκάτσι.
Χάρη στό θάρρος του, τήν τύχη και ταύς καλούς όνέμους, έφθασε στή
Γιοκοχάμα, έπειτα στό Σάν Φραντζιάκο, στόν ισθμό τοῦ Παναμᾶ, στή
Νέα Υόρκη. Μετά τόν Ειρηνικό Ωκεανό, περνάει τάν 'Ατλαντικά και
Εεμπαρκάρει στίς 14 Δεκεμβρίου 1862 από Λονδίνα, που τόν περίμεναν
οι φίλοι του. 'Η πιό μεγάλη άπόδραση τής ιστορίας!

'Ο Μπακούνιν ήταν μαθητής τοῦ Προυντόν και υιοθέτης τίς ἀν
τιλήψεις του γιά μιά σταξική κοινωνία στηριγμένη αὲ έλευθερους πα-
ραγωγικούς συνεταιρισμούς, ἀλλά ταυτόχρονα Εεχώριας τήν θέση του
εγκαταλείποντας τή γραμμή τής θαθμιαίας κατάργησης τοῦ κράτους και
καλλιεργώντας τήν ίδεα τοῦ κρατικοῦ έκμηδενισμοῦ διά μέσου τῆς ἐ-
Εέγερσης και τῆς ἐπαναστοσης. Κηρύσσοντας διτί ὁ μόνος τρόπος τῆς
έργατικῆς οἰκονομικῆς χειραφέτησης είναι ἔκείνος πού παντρεύεται τήν
πρακτική, θεβαιώνει διτί ἐφ' δύον δὲν γίνεται ἐξέγερση, ή δύος είναι
μία: «ἔκείνη τής συναδελφικῆς πάλης τῶν έργατῶν ἐνάντια στά ἀφεν-
τικά. Είναι οι συντεχνίες, ή ὄργανωση και ή συνένωση τῶν ταμείων τῆς
ἀντιστοσοης». 'Ετοι δ Μπακούνιν γίνεται ὁ ούσιαστικός ιδρυτής τοῦ Ι-
αχυροῦ αναρχοσυνδικαλιστικοῦ κινήματος πού θά διαθραμβατίσει πρω-
τεύοντα ρόλο στίς κατοπινές εύρωπαικές ζυμώσεις.

Τό ιδεολογικό πιοτεύω τοῦ Μπακούνιν, ξετλίγεται Εεκάθαρα μέσα
από μιά ἀδιάλλακτη πολεμική του στό βιθλίο -Θεός και Κράτος-, πού
εκδόθηκε τό 1882. Μεαν ὁπ' τίς γραμμές τοῦ κειμένου αύτοῦ ἐξαπο-
λύεται μιά πρωταφανής σὲ διαύγεια και ἐπιχειρηματολογική Ζωτικότητα
επιθεσοὶ ἐνάντια από κροτος και τή θρησκεία -θεμέλια τής έργατικῆς ύ-
ποδούλωσης και εξαθλιωσης, ἔχθρούς τής ἐπιστημονικῆς σκέψης και
αύθορετους λαγοκριτές-εύνουσχιστές τής λαϊκῆς ἐκφροσης-.

Προκιομένος μὲ στειρευτη ἐνεργητικότητα και μαχητικότητα, ὁ
Μπακούνιν ἀποκτάει πολλούς οπαδούς στήν Ιταλία, Ιανανία, Νότια
Γαλλία, γαλλική Έλβετία, Ρωσία και Ένωμένες Πολιτείες. Στό εύρω-
παικό προσκήνιο ἐπιστρέψει αποφασιστικά τό Σεπτέμβρη τοῦ 1867 στά
Συνέδριο τής Γενεύης. 'Ανεβαίνοντας στό βῆμα, ὀνάμεσα στά χειρο-
κροτήματα, καταγγελεῖ τίς ἀρχές τοῦ ἐθνιαμοῦ και τοῦ συγκεντρωτι-

καὶ κράτους: «κάθε γραφειοκρατικὸν κράτος εἶναι καθ' ἑαυτὸν δεσποτικόν. Οἱ κρατικὸς ἀποκεντρωτισμὸς εἶναι ἀπαραίτητος. Ἀναγγνώστε αὲ κάθε ἐπαρχία, ἀκόμη καὶ αὲ κάθε χωρίδ, τὸ δικαιώμα νὰ ὀποκεντρώνεται».

Άργότερα πηγαίνει στήν Ἐλβετία ὅπου προσχωρεῖ στήν διοικητικὴ ὄργανωση Συνασπισμὸς τῆς Εἰρήνης καὶ τῆς Ἐλευθερίας καὶ ἐκλέγεται μέλος τῆς κεντρικῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς. Οἱ Μπακούνιν πίστεψε γιὰ μιὰ στιγμὴ στή δυνατότητα νὰ χρησιμοποιήσει γιὰ τὰ ἐπαναστατικὰ του σχέδια αὐτοὺς τοὺς διοικήτες τοὺς τόσο ἀδρισταὶ σοσιαλιστές. Τὸν Ἰούνη τοῦ 1868, βετά ὀπὸ δικῆ του πρόταση, ἡ ἐκτελεστικὴ ἐπιτροπὴ προσθέτει στή διοικήτριη τῆς τὴν ὁκόλουθη παράγραφο:

«Οἱ Συνασπισμὸς θεωριῶνε... διτὶ τὸ αγημερινὸν οἰκονομικὸν σύστημα πρέπει νὸ ἀλλάξει ριζικά, διν ὀθλουμε νὰ φθάσουμε αὲ μιὰ δικαιη κατανομὴ τοῦ πλούτου, τῆς ἔργουσιος, τῆς σχόλης, τῆς ἐκποιίδευσης, προϋπόθεση ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ὀπελευθέρωση τῶν ἔργατικῶν τάξεων καὶ τὴν κατόργηση τοῦ προλεταριάτου. Οἱ Συνασπισμὸς διαμαρτύρεται γιὰ κάθε ὀπόπειρα κοινωνικῆς ἀλλογῆς, ποὺ γίνεται ὀπὸ μιὰ ὀποιαδήποτε δεσποτικὴ ἔξουσια».

Στὸ δεύτερο αυνέδριο τοῦ Συνασπισμοῦ γιὰ τὴν Εἰρήνη καὶ τὴν Ἐλευθερία ποὺ ἔγινε στή Βέρνη τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 1868, ὁ Μπακούνιν καὶ οἱ φίλοι του δοκίμασσον νὸ ἐπιβάλλουν ὀποφόσεις καθορά σοσιαλιστικές Κηρύχνεται «κολλεκτιβιστής» καὶ ὀποτεῖ -τὴν οργανωση τῆς κοινωνίας καὶ τῆς κοινῆς ἡ κοινωνικῆς ιδιοκτηρίας ὀπὸ κάτω πρὸς τα πόνων μὲ τὴν ὁδὸ τῶν ἐλεύθερων συνεταιρισμῶν καὶ δχι ὀπὸ τὸ πόνω πρὸς τὰ κάτω μὲ τὴν ὁδὸ κάποιος ἔξουσιος δηοῖς κι ὃν εἶναι..»

Περνώντας στή μειοψηφία μετά ὀπὸ μιὰ ὀξιομημόνευτη συζήτηση, ὁ Μπακούνιν καὶ οἱ φίλοι του ὀποφάσισσον νὰ ὀποχωρήσουν ὀπ' τὸ Συνασπισμὸν καὶ νὰ ἰδρύσουν τὴν -Διεθνὴ Συμμαχία τῆς σοσιαλιστικῆς δημοκρατίας-, γνωστὴ ἀπλῶς σὸν Συμμαχία. Σ' αὐτὸ τὸ πεδίο, ὁ Μπακούνιν αναπτύσσει τὸ ἐπαναστατικὸν πρόγραμμα. Ζητεῖ τὴν κατόργηση τῆς θρησκευτικῆς λατρείας, τὴν κυριαρχία τῆς ἐπιστήμης, τὴν πολιτική, οἰκονομική καὶ κοινωνική ισότητα τῶν τάξεων, τὴν κατόργηση τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος καὶ τὴν ὀπόριψη «κάθε εἰδους πολιτικῆς δράσης, ἔω ὀπ' ἐκείνες ποὺ ἔχουν σὸν δμεσο ὀκοπό τὸ βρισμό τῆς

έργατικής ύπόθεσης απόν τάγμα της ένάντια στό κεφάλαιο». Κάτω όπό τήν έπιδροση τῆς ὀδέβαινης πολιτικής κατόστοσης στήν Εύρώπη οι Ιδέες τοῦ Μπακούνιν βρίσκουν μεγάλη ἀπήχηση ὀνόμεσα στις ἐργατικές μάζες καὶ ἑξαπλώνονται ταχύτατο, κυρίως στις χῶρες μὲ λιγότερο ἀναπτυγμένη Βιομηχανίᾳ.

‘Ο Μπακούνιν εἶχε γίνει πολὺ δημοφιλής απούς κόλπους τῶν γενοβέζικων τμημάτων τῆς Διεθνοῦς’ κάτω ἀπό τήν έπιδροσή του, τὸν Σεπτέμβρη τοῦ 1868, μιὰ ἐπανόστοση ἐκθρονίζει ὅπ’ τήν Ιοπανία τήν Ἰσαθέλλα. ‘Η «Συμμαχία» ἐμφανίζεται πιὰ σὰν «τμῆμα τοῦ Διεθνοῦς Σωματείου τῶν Ἐργατῶν» καὶ ζητᾶ τὴν εἰσοδοχὴ τῆς από γενικό Συμβούλιο τοῦ Λονδίνου..’ Ο Μπακούνιν ἔγραψε τότε απόν Μάρε δτὶ ἀποφασίσεις νότιοι μαζὶ του «στὸ μεγάλα δρόμο τῆς αἰκονομικῆς ἐπανόστοσης...’ Ή πατρίδα μου τώρα είναι ἡ Διεθνής ποὺ ἔνας ὥπ’ τοὺς κύριους θεμελιώτες τῆς είσαι αὐτού. Βλέπεις λαϊπόν, ὁγαπητὲ φίλε, δτὶ είμαι ὄποδός σου καὶ είμαι γι’ αὐτό περήφανος..’ Καὶ τοῦ ατέλνει τὶς δύμιλες του στό συνέδριο τῆς Βέρνης (γράμμα τῆς 22 Δεκέμβρη 1868).

Τὴν ίδια μέρα τό γενικό Συμβούλιο τοῦ Λονδίνου δρνεῖται «τὴν παρουσία δεύτερου αώματος ποὺ νά κινεῖται ἔξω ὥπ’ τὸ Διεθνὲς Σωματεῖ τῶν Ἐργατῶν» καὶ προτείνει νότι μποῦν τὸ μέλη τῆς «Συμμαχίας» στη Διεθνή κατό τομείς. Ο Μπακούνιν δέχεται καὶ διαλύει τὴν ὀργάνωσή του. ‘Οντας ὀποφασιατικός καὶ πολὺ ίκανὸς δγωνιστής, δὲν ὀργεῖ νότι κάνει αἰσθητή τὴν παρουσία του σὰν ἐκπρόσωπος τοῦ ἀναρχικοῦ ρεύματος καὶ γίνεται ὁ βασικὸς ἀνταγωνιστής τῆς τδοσης τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ κομματικοῦ σοσιαλισμοῦ ποὺ ὀντιπροσώπευε ὁ Μάρε. Ή οείσια διαμόχη μεταξύ τῶν δύο αὐτῶν δμόδων, σφραγίζει ὀνεείτηλα τὴ Διεθνή καὶ προκαλεῖ τελικά τὴ διάσπασή της. Τὸ κύρια σημείο διαφωνίας περιστρέφονται γύρω ἀπό τὸν πολιτικὸ ἀγώνα τῆς ἐργατικῆς τὸδης, τὴ δικτατορία τοῦ προλεταριότου καὶ τὸ προλεταριακό κόμμα.

Στὸ Συνέδριο τῆς Βασιλείου ὁ Μπακούνιν διαφωνεῖ ριζικά μὲ τὸν Μάρε στὸ θέμα τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος. ‘Ο τελευταῖος ύποστήριζε δτὶ τὸ κληρονομικὸ δικαιώμα δντος ὀποτέλεσμα καὶ δχι αἵτιο τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος δὲν μποροῦσε νά γίνει ὀφετηρία γιά τὴν κατόργηση τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ δτὶ κάθε παρόμοια ὀπόπειρο θά ήταν δχι

μονάχα λανθασμένη θεωρητικό, άλλα και πρακτικά άντιδραστική. Υπέρα από πεισματώδεις συζητήσεις, τὸ θέμα μποίνει σὲ ψηφοφορία και ἡ διοψη τοῦ Μπακούνιν δικαιώνεται πανηγυρικά. Αὐτή του ἡ νίκη τὸν μεταφέρει στὰ κέντρα δλων τῶν ἀντιπολιτευομένων στοιχείων τῆς Διεθνοῦς.

Ἡ Κομμούνα τοῦ Παρισιοῦ ἀποτελεῖ καινούργιο ἀντικείμενο διένε-
Ἐπει. Οι μὲν μαρξιστὲς ὑποστηρίζουν ὅτι δικαιώθηκε ἡ γενικὴ τους πολι-
τικὴ γραμμή, ἐνῶ οἱ μπακουνιστὲς θεωροῦσαν τὴν Κομμούνα σὰν ἐπι-
βεβαίωση τῆς θεωρίας τοῦ αὐθόρμητου, παιρνοντας σὰν βάση τὴν αὐ-
θόρμητη ἔξέγερση τῶν ἐργατῶν τοῦ Παρισιοῦ καὶ τῶν ἄλλων γαλλικῶν
πόλεων.

Τελικά ὁ ἀνταγωνισμὸς φθάνει στὸ κατακόρυφό του στὰ συνέδριο τῆς Χάγης (1872) διου διαγράφεται ὁ Μπακούνιν καὶ πολλὰ μέλη τοῦ ἀναρχικαῦ κινήματος. Ἡ διάλυση τῆς Διεθνοῦς εἶναι πιά γεγονός. Οι ἀναρχικοὶ δὲν ἀναγνωρίζουν τὶς ἀποφάσεις τοῦ Συνέδριου τῆς Χάγης καὶ συνεχίζουν τὴ δρόση τους.

Ο Μπακούνιν συνεχίζει νὰ μάχεται μέχρι τὸ θάνατό του, στὰ 1876 χωρὶς νὰ σταματήσει οὔτε στιγμὴ νὰ γράφει, νὰ δραγανώνει νὰ παρ-
τύνει. Ἡ ἐπιβολὴ του καὶ ἡ ἀγωνιστικότητά του παραμένουν παροιμιώ-
δεις, τὰ δέ κείμενά του δλα μιοστελειωμένα καὶ χωρὶς ἀναλογικὴ ὀρχι-
τεκτονική, ἔξακαλουθοῦν νὰ εἶναι ἐπίκαιρα καὶ ζωντανά.

Τὰ κείμενα ποὺ παρουσιάζονται, δημοσιεύθηκαν στὴν ἐφημερίδα Ἐγκαλιτὲ τῆς ὁποίας ἡ ίδρυση ἀποφασιστήκε απὸ πρώτο Συνέδριο τῆς γαλλόφωνης Ὁμοσπονδίας τῆς Διεθνοῦς (2 ἔως 4 Ιανουαρίου 1869)

Τὸ οπουδαιότερο ἔργο του αὖν δημοσιογράφος, ὁ Μπακούνιν τὸ ἐμπιστεύετο στὴν Ἐγκαλιτέ, διου ἀναπτύσσει πάνυπολλα θέματα μὲ σχε-
τικὴ διεξοδικότητα, ἐρεθίζομενος δχι μόνα ἀπὸ γεγονότα τῆς ἐποχῆς του, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐπίμαχα προβλήματα τοῦ σοσιαλισμοῦ. Ἔτοι, απὸ 4 Σεπτέμβρη 1869 δημοσιεύει ἔνα δρόμο -περὶ συνεργασίας- διου ἀπο-
κρούει «μιὰ τμηματικὴ ἀπελευθέρωση τοῦ προλεταριάτου, δηλαδὴ τὴ δη-
μιουργία μιᾶς καινούργιας τὸ Ξῆς ποὺ μὲ τὴ
αειρά της θὰ γινάτων καταπιεστική». ἐνῶ

άργότερα, τό 1872, έπανέρχεται κατηγορώντας τούς μαρξιστές ότι έπι-διώκουν συνειδητά σχίσμα στό προλεταριάτο. Στό μεταένδιοτημα, και ίδιως μετά τὸν Απρίλη τοῦ 1869, δημοσιεύει πάρα πολλά ένδιοφέροντα κομμάτια στό οποῖας όποδείχνεται δχι μόνα διορατικός άλλά και γνώστης τῆς διαλεκτικῆς.

Στό παγκόσμιο ἀντιεξουσιοστικό κίνημα ὁ Μιχάλης Μπακούνιν κα-τέχει μιά ὄρκετό δειδογή θέση. "Έχουμε τὴ γνώμη δτι χωρὶς νὰ είναι ὁ μοναδικός ἐκφραστής του καὶ ἀλάνθαστος ὀδηγητής του ὀδεῖζει πάρα πολὺ νὰ μελετηθεὶ σὸν μιὰ γνήσια ἐπανοστατικὴ προσωπικότητα. Τό βι-βλιό σύτό θοηθάει στὴ γνωριμία μαζὶ του γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ τὸν κρί-νουμε καλύτερα.

ΑΘΗΝΑ — Σεπτέμβρης 1975

Δυό λόγια στούς νεαρούς Ρώσους ἀδελφούς μου

Επορχώνεστε πάλι. Δὲν κατόρθωσαν λοιπὸν νὰ αᾶς θάψουν. Αὐτὸ τὸ καταστρεπτικὸ πνεῦμα τοῦ Κράτους ποὺ αᾶς ἐρεθίζει δὲν εἶναι συνεπῶς τὸ ἐφήμερο προϊὸν μᾶς νεαγικῆς Εξαρσῆς, ἀλλὰ τὴ Εκφραση μᾶς ζωτικῆς ἀνάγκης καὶ ἐνὸς ἀληθινοῦ πάθους. Ξεπηδᾷ ἀπ' τὰ ἴδια τὰ δάθη τῆς λαϊκῆς ζωῆς.

"Ἄν οἱ ἐπαναστατικές σας τάσεις δὲν ἤταν παρὰ μιὰ ἀρρώστια ζωτερική, περαστική, ἡ ἀπλὴ φραγώρα μᾶς κενοδοξίας νέων ἀνθρώπων, τὰ ἡρωικὰ μέσα ποὺ ἡ πατρικὴ μας κυβέρνηση χρησιμοποίησε γιὰ νὰ αᾶς θεραπεύσει. Θὰ εἶχαν ἀπὸ πολὺ καιρὸ στεφθεῖ μὲ ἐπιτυχίᾳ. Έδῶ καὶ καιρό, μὲ τὸ νὰ παραιτηθεῖτε ἀπὸ τὴν ἐπικίνδυνη μανία τῆς σκέψης, μὲ τὸ γὰ παραιτηθεῖτε ἀπὸ κάθε ἀνθρώπινο ποὺ ὑπάρχει στὸν ἄγνωστο, θὰ εἶχατε καταντῆσει, ἀνάμεσα σ' αὐτὸ τὸ δχλο τῶν κυβερνητικῶν καὶ τιτλούχων ζώων, ποὺ ληστεύουν τὸ λαό καὶ ποὺ καταβροχθίζουν τὴ χώρα, ζῶα καὶ οἱ ίδιοι. Θὰ εἶχατε ἀνάγκη ἀπὸ τὸν τίτλο τοῦ πατριώτη τῆς. Αὕτο κρατορίας πασῶν τῶν Ρωσίων.

"Η ἀταξική καὶ μορφωμένη νεολαία τῆς Ρωσίας, ἀν καὶ τόσο νέα, ἔχει ἥδη σηκώσει πολλὲς θύελλες. Στὶς μέρες μας, κάτω ἀπὸ τὸ ἀπλοῖκα δεσποτικὸ πολιτευμα τοῦ αὐτοκράτορα Νικολάου, γιὰ περάσει κανεὶς τὶς μισὲς δοκιμασίες ἀπ' δεις τραβάτε ἔσεις αὐτὰ τὰ τελευταῖα ὅχτω - ἔννια χρόνια, θὰ χρειαζόταν εἶχοι καὶ περισσότερα χρόνια.

Μετὰ τὶς πυρκαγιές τοῦ 1861, τόσο κατὰ τὴ διάρκεια τῆς πολωνικῆς ἑξέγερσης δοσο καὶ κατόπιν, καὶ ἰδίως μετὰ τὴν ἀπόπειρα ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὸν Κατακόσωφ, αὐτὸς ὁ καλὸς αὐτοκράτορας Ἀλέξανδρος δὲν ταιγκουνεύτηκε τὶς προσπάθειές του γιὰ νὰ συμπληρώσει τὴν πολιτικὴ σας μόρφωση. Ἐνθαρρυμένος, παροτρυμέ-

νος ἀπ' ἑλη τὴγ πατριωτικὴ μας λογοτεχνία, ἀπὸ τοὺς σλαβόφιλους* καὶ τοὺς παγσλαβιστές, ἀπὸ τοὺς θιασώτες τοῦ ἀστικοῦ πολιτισμοῦ τῆς Δύστης ἐξ Ἰου, ἀπὸ τοὺς καλλιεργητές καὶ τοὺς φιλελεύθερους ἐπίσης, χρησιμοποίησε πλατιὰ ἐναντίον σας δλα τὰ μέσα ποὺ τοῦ κληροδότησαν οἱ Τάρταροι καὶ ποὺ ἀργότερα τελειοποιήθηκαν τόσο πολὺ ἀπ' τῇ γραφειοκρατικῇ ἐπιστήμῃ τῶν Γερμανῶν: ραδδί, βίτσα, βασανιστήρια, θάνατος στὴ ἀγχόνη καὶ θάνατος ἀπὸ πείνα, λοδδία κάθειρξη, μαζικὲς ἔξορίες καὶ καταναγκαστικὰ ἔργα, τὰ χρησιμοποίησε δλα γιὰ νὰ σταθμίσει τῇ δύναμῃ σας, τὴγ ἐπίμονη θέλησή σας, τὴγ πίστη σας γιὰ τὰ δίκια τοῦ λαοῦ.

Τίποτα δὲν σας λύγισε· κρατηθήκατε, δρα είστε δυνατοί. Πολλοὶ ἀπ' τοὺς συντρόφους σας ἀφανίστηκαν. Ἀλλὰ γιὰ κάθε θύμα ποὺ θαβόταν, δέκα καινούργιοι μαχητὲς ἔβγαιναν ἀπ' τῇ γῆ... Συνεπῶς, τὸ τέλος τῆς αἰσχρῆς αὐτῆς Αὐτοκρατορίας πασῶν τῶν Ρωσιῶν είναι κοντά.

'Απὸ ποὺ παίρνετε τὴ δύναμη καὶ τὴγ πίστη σας; Μιὰ πίστη χωρὶς θεό, μιὰ δύναμη χωρὶς προσδοκία, χωρὶς προσωπικοὺς στόχους! Ποὺ δρίσκετε αὐτὴν τὴ δύναμη νὰ καταδικάσετε συνειδητὰ δλόβκηρη τὴν ὑπαρξὴν σας σὲ ἀνυπαρξία, καὶ νὰ ἀντιμετωπίσετε τὰ βασανιστήρια καὶ τὸ θάνατο χωρὶς ματαιότητα καὶ χωρὶς κούφια λόγια; Ποὺ είναι ἡ πηγὴ αὐτοῦ τοῦ ἀγάλγητου λογισμοῦ τῆς καταστροφῆς, αὐτῆς τῆς ψυχρὰ παθιασμένης ἀπόφασης ποὺ μπροστά της τὸ πνέυμα φοβᾶται καὶ τὸ αἷμα παγώνει στὶς φλέβες τῶν ἀντιπάλων μας; Η ἐπίσημη καὶ ἀνεπίσημη λογοτεχνία μας, ποὺ ζητᾶ νὰ ἔχειράσει τὴ σκέψη τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ, σταμάτησε κατατρομαγμένη μπροστά σας. Δὲν καταλαβαίνει πιὰ τίποτα.

"Αν εἴσαστε πιστοὶ δοῦλοι τοῦ αὐτοκράτορα καὶ τοῦ κράτους, σπιοῦνγοι, δῆμοις, κλέφτες δημόσιοι ἢ ιδιωτικοί, μὲ διαρρήξεις ἢ δχι, λογικοὶ φουκαράδες, χαμερπεῖς φιλελεύθεροι, φονιάδες τῶν ἀγροτῶν ἢ τῶν Πολωνῶν, ἀν είχατε ξεπαστρέψει χιλιάδες ἢ δεκάδες

* Έκθροι τῆς ξένης πολιτικῆς στὴ Ρωσία.

χιλιάδων ἀνθρώπωνες ὑπάρχεις, αὐτὴ ἡ ἀκριβή μας λογοτεχνία θὰ σᾶς εἶχε καταλάβει καὶ ἀμνηστεύσει, καὶ ἂν εἴχατε λιγάκι τὰ μέσα καὶ τὴν θέληση νὰ ἀποδεῖξετε τὴν ἐκτίμησή σας στοὺς συντάκτες τῶν ἐφημερίδων, θὰ σᾶς εἶχαν ἀνακηρύξει σωτῆρες τῆς Αὐτοκρατορίας, δπως ἀκριβῶς ἔκαναν καὶ γιὰ τὸν Μουράδιεφ τὸν Ἀγχονιστή. "Ολ' αὐτά, στὸ βοζαντινοταρταρικὸ καὶ γερμανο-γραφειοκρατικὸ πολιτισμὸ μας, εἶναι πράγματα συνηθισμένα· δλ' αὐτὰ δὲν εἶναι ἀντίθετα στὸν κυberγητικὸ καὶ ὑπηρετικὸ πατριωτισμὸ τῆς Αὐτοκρατορίας Πασῶν τῶν Ρωσιῶν.

"Αν εἰσασταν μιὰ Ἰδανικὴ νεολαία, συντηρητικὴ ἡ συγκαισθηματική, ἣν διασκεδάζατε μὲ τὸ νὰ νὰ δινειρεύεστε τὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν τέχνη, τὴν ἐλευθερία τῆς ἀνθρωπότητας στὴ θεωρία δέ-
βαια, στὶς συζητήσεις σας ἡ στὰ διδύλια, θὰ σᾶς ἀμνήστευαν καὶ τότε· διότι· οἱ ἀξιοπρεπεῖς βετεράνοι τῆς ἔξευτελισμένης αὐτῆς λογοτεχνίας ὑπῆρξαν ἐξ ἰσou νέοι. Κι αὐτοὶ δινειρεύτηκαν καὶ δὲν ἦ-
σαν ἀκόμη παρὰ φοιτητές. Ἐνθουσιασμένοι ἀπὸ τὶς ὥραιες θεω-
ρίες, δρκίστηκαν ἐπίσης νὰ ἀφιερώσουν τὴ ζωὴ τους στὴ λατρεία τοῦ Ἰδανικοῦ, στὰ εὔγενη ἀνδραγαθήματα, στὴν ὑπηρεσία τῆς ἐ-
λευθερίας καὶ τῆς ἀνθρωπότητας. Ἐπειτα ἤρθε ἡ ἐμπειρία, μιὰ
ἐμπειρία ἀποχτημένη στὸν πιὸ ποταπὸ κόσμο ποὺ θὰ μποροῦσε κα-
νεὶς νὰ φανταστεῖ, καὶ κάτω ἄπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ κόσμου αὐτοῦ,
ἔγιναν αὐτὸ ποὺ εἶναι· κανάγιες. Ὡστόσο θυμοῦνται μὲ τρυφερό-
τητα τὰ ἔνειρα τῆς νεότητάς τους, καὶ θὰ εἶχαν συγχωρήσει τὰ
δικά σας μὲ ἀκόμη μεγαλύτερη εὐχαριστηση ἀν ἡταν πεισμένοι
ὅτι κάτω ἀπ' τὴν Ἱδια ἐμπειρία καὶ τὴν ἐπίδραση τῆς Ἱδιας πρα-
γματικότητας, δὲν θὰ ἀργούσατε ἀναμφίβολα νὰ γίνετε ἀκόμη πε-
ρισσότερο κακοῦργοι ἀπ' τοὺς Ἱδιους.

Αὐτὸ ποὺ δὲν θὰ σᾶς συγχωρήσουν ποτέ, εἶναι τὸ δτὶ δὲν θέλε-
τε νὰ εἶτε οὖτε κλέφτες οὖτε δραματιστές. Περιφρογεῖτε τόσο
τὸ μιστήτο αὐτὸ κόσμο τοῦ δποίου ἡ πραγματικότητα σᾶς καταπιέ-
ζει, δυσ καὶ τὸν Ἰδανικὸ κόσμο, ποὺ ἔως τώρα χρησίμευε σὰν κα-
ταφύγιο στὶς καθαρὲς ψυχὲς, ἐνάντια στὶς ἀτιμίες τῆς πραγματι-

κότητας. Νὰ τὶ φοβίζει τὴν πατριωτική μας λογοτεχνία. Δὲν ξέρει οὔτε τὶ θέλετε οὕτε ποῦ πάτε.

Πάνω στὸν τρόμο τους, οἱ κ.κ. συντάκτες τῶν ἐφημερίδων τοῦ Σαιντ-Πέτερμπουργκ καὶ τῆς Μόσχας, δρῆκαν ἔνα σόφισμα. Ἀποφάσισαν ὅμοφωνα διὰ τὴν κίνησην τῆς ρωσικῆς αὐτῆς νεολαίας ἔχει τὶς πηγές της στὶς πολωνικὲς δολοπλοκίες. Δὲν μποροῦσαν νὰ φανταστοῦν τίποτα πιὸ δειλό, τίποτα πιὸ τὴλιθο!

Δὲν ὑπάρχει πιὸ ἀτιμη καὶ πιὸ ὡμὴ ἀνανδρία ἀπὸ τὸ νὰ ἐρεθίζεις τὸν κακούργο ἐνάγτια στὸ θύμα ποὺ θασανίζει! Καὶ τὸ τὴν ἄλλη μεριά, πρέπει κανεὶς γὰ εἰναι πολὺ τὴλιθος γιὰ νὰ μή, διέπει τὴν ςύνεσσο ποὺ χωρίζει τὸ πρόγραμμα τῆς μεγαλύτερης μερίδας τῶν πολωνῶν πατριωτῶν ἀπὸ τὸ πρόγραμμα τῆς νεολαίας μιας, ποὺ εἶναι ἀγτιπρόσωπος τῆς σοσιαλιστικῆς καὶ ἐπαγαστατικῆς ιδέας τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ.

Ἀνάμεσα στὴν πλειοφηφία τῶν πολωνῶν πατριωτῶν, καὶ σὲ μᾶς δὲν ὑπάρχει τίποτα κοινό, παρὰ μονάχα ἔνα αἰσθημα. ἔνας σκοπός: Εἶναι τὸ μίσος ἐνάγτια στὴν Αὐτοκρατορία πατιὸν τῶν Ρωσιῶν καὶ ἡ σέρια θέληση γὰ τὴν καταστρέψουμε ἵσσο πιὸ γρήγορα μποροῦμε. Αὐτὸ δὲν εἶναι τὸ μόνο σημεῖο ποὺ συμφωνοῦμε. Ἀκόμη ἔνα έθημα μπροστὰ καὶ μεταξύ μας ἀνοίγεται: ἡ ἀδυσσος: θέλουμε τὴν ὄριστική κατάλυση δλων ἐκείνων τῶν στοιχείων ποὺ ἀποτελοῦν τὸ κράτος, τόσο μέσα στὴ Ρωσία δσο καὶ ἔξω ἀπ' αὐτῇ οἱ Πολωνοὶ δὲν ἐργάζονται παρὰ γιὰ τὴν ἀνασύσταση τοῦ Ιστορικοῦ τους κράτους.

Γιὰ μᾶς, τὸ διγειρο τῶν Πολωνῶν δὲν εἶναι καλό. Ιδότι κάθε κράτος, δσο φιλελεύθερες καὶ δημοκρατικὲς κι ἀν εἰνα: οἱ ἀρχές του, συντρίβει τὶς λαϊκές μάζες ποὺ ἐργάζονται πρὸς δρελος μιᾶς μειοψηφίας ποὺ δὲν ἐργάζεται. Οἱ Πολωνοὶ διγειρεύονται τὸ ἀδύνατο, γιατὶ στὸ μέλλον τὰ κράτη δὲν θὰ ἀνασυγχροτοῦνται, θὰ γκρεμίζονται ἔξαφανοισμένα ἀπὸ τὴν χειραφέτηση τῶν μεζῶν αὐτῶν χωρὶς γὰ τὸ ξέρουν, καὶ ἀναμφίβολα χωρὶς νὰ τὸ θέλουν, διγειρεύονται λοιπὸν μιὰ καγούργια σκλαβιὰ γιὰ τὸ λαό τους. Καὶ ἀν κατόρθωνται γὰ πραγματοποιήσουν αὐτὸ τὸ ζνειρο, δχ: μὲ τὴν

λαζή δύναμη, ποὺ δὲν θὰ συγκατάνευε χωρὶς ἀμφιβολία, ἀλλὰ μὲ τὶς ξένες μπαγιονέττες, θὰ γινόντουσαν τὸ ἕδιο ἔχθροι σὲ μᾶς δσο καὶ στὸ λαό τους ποὺ θὰ καταπίεζαν.

Θὰ τοὺς πολεμήσουμε λοιπὸν στὸ δνομα τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης καὶ τῆς ἐλευθερίας δλου τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ μέχρι τότε είμαστε φίλοι τους καὶ ὀφελούμε νὰ τοὺς βοηθήσουμε, γιατὶ δ σκοπός τους, η καταστροφὴ τῆς Αὐτοκρατορίας πασῶν τῶν Ρωσιῶν, εἶγαι καὶ δικός μας σκοπός.

Γιὰ τοὺς ρωσικοὺς λαούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς δλλους, ποὺ εἶναι σήμερα αἰχμαλωτισμένοι στὴν αὐτοκρατορία πασῶν τῶν Ρωσιῶν, δὲν ὑπάρχει πιὸ ἐπικίνδυνος ἔχθρος, πιὸ θανάσιμος, ἀπὸ αὐτὴν τὴν Ιδία τὴν αὐτοκρατορία.

Οἱ Πολωνοὶ πατριώτες δὲν τὸ κατάλαβαν ποτέ, καὶ γι' αὐτὸ δὴ ἐπίδρασή τους στὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα τῆς Ρωσίας ἔμεινε διακομητική. Αὐτὸ εἶναι βλαβερό, γιατὶ θὰ ἥταν φανερὸ πλεονέκτημα γι' αὐτούς, δπως καὶ γιὰ μᾶς, τὸ νὰ δξιζαν πραγματικὰ τὶς κατηγορίες τοῦ ρωσικοῦ τύπου καὶ θὰ ὀφειλαμε νὰ συμφωνήσουμε δtti κάτι τέτοιο δὲν θὰ συγέναινε παρὰ μόνο γιὰ τὴν πρώτη πράξη τῆς σλαβικῆς τραγωδίας ποὺ ἀποκαλύπτεται: κάτι ποὺ δὲν θὰ μᾶς ἐμπόδιζε νὰ χωριστοῦμε καὶ νὰ πολεμήσουμε ἀκόμη στὶς ἐπόμενες τρεῖς πράξεις, ὑπὸ τὸν δρὸ δμως, νὰ μᾶς συμφιλίωνε στὴν πέμπτη.

"Οχι, δὲν εἶναι η ἐπίδραση τῶν πολωνικῶν ἐνεργειῶν, εἴναι μιὰ δύναμη ποὺ γιγαντώθηκε ἀρκετὰ διαφορετικὰ καὶ ποὺ ξεσηκώνει καὶ συνταράσσει τὴ ρωσικὴ γεολαία: εἶναι τὸ ξύπνημα τῆς λαϊκῆς λαϊκῆς ζωῆς.

"Η τωρινὴ βασιλεία προσφέρει μιὰ δξιοπρόσεκτη δμοιδήτηα μὲ τὴ βασιλεία τοῦ τσάρου Ἀλέξου, πατέρα τοῦ Μεγάλου Πέτρου, ποὺ παρ' δλη τὴν ἴστορική του ἀγαθότητα, λεηλάτησε καὶ ξυλοκόπησε τὸ λαό, γιὰ τὴν πιὸ μεγάλη δόξα τοῦ κράτους καὶ πρὸς δφελος τῆς ράτσας τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν γραφειοκρατῶν, δι: δηλαδὴ γίνεται καὶ σήμερα ἀπὸ αὐτὸν ποὺ ἀποκαλεῖ τὸν ἔσωτό του χειραφετητὴ τῶν ἀγροτῶν, αὐτὸν τὸν ἔξαιρετικὸ αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρο Β'..."

"Ετοι: καὶ τότε, δπως σήμερα, δ δυστυχισμένος λαός, καταπο-

νημένος, βασανισμένος, ύποταγμένος στήν Εσχατη μίζέρια και ἀποδεκατισμένος ἀπὸ τὴν πείνα, ἐγκατέλειπε τὰ χωριά του και κατέφευγε στὰ δάση. Ἐτοι καὶ σήμερα, δπως τότε, δλος αὐτὸς ὁ τεράστιος πληθυσμός, καταλαβαίνοντας ἐπὶ τέλους τὴν αὐτοκρατορικὴν αλσυροκέρδειαν, κινεῖται, μὴ περιμένοντας πιὰ τὴν χειραρέτησή του παρὰ ἀπὸ τὰ κάτω, ἀπ' τὴν δύδη ποὺ τοῦ ὑπέδειξε, ἐδῶ καὶ δύο ἀκριβῶς αἰώνες, ὁ ἡρωάς του Στένκα Ραζίν.^{*}

Αισθανόμαστε τὸ πλησίασμα μιᾶς νέας αἰματηρῆς σύγκρουσης, μιᾶς τελευταίας μάχης μέχρι θανάτου, μεταξὺ τῆς λαϊκῆς Ρωσίας καὶ τοῦ Κράτους.

Ποιός θὰ θριαμβεύσει αὐτὴ τῇ φορᾷ; Ὁ λαὸς χωρὶς ἀμφιβολία. Ὁ Στένκα Ραζίν ἦταν Ἱνας ἡρωας, ἀλλὰ ἦταν μόνος του ἀνάμεσα σ' ὅλους και κάτω ἀπ' ὅλους. Η προσωπικὴ του δύναμη, πραγματικὰ γιγάντια, δὲν ἦταν ἀρκετὴ γιὰ νὰ ἀντισταθεῖ στὴ δύναμη τοῦ Κράτους, ποὺ σὲ μεγάλο μέρος εἶχε ἥδη δργανωθεῖ. Χάθηκε, κι: δλα χάθηκαν μαζί του. Θὰ ἦταν διαφορετικὰ σήμερα. Δὲν θὰ ὑπάρξει: πιθανῶς ἄλλος ἡρωας τόσο δυνατὸς και τόσο δημοφιλής δπως ὁ Στένκα Ραζίν, ποὺ συμπύκνωσε δλη τὴ δύναμη τῶν ἐπαναστατημένων μαζῶν στὸ ίδιο μονάχα τὸ πρόσωπό του. Ἀλλὰ θὰ ἀντικατασταθεῖ ἀπὸ αὐτὴ τῇ λεγεώνα τῶν νέων ἀνθρώπων ποὺ δὲν έχουν

* Τὸ σημείο αὐτὸς ὁ Μπακούνιν προσθέτει: μιὰ μεγάλη σημείωση γιὰ νὰ δέξηγησει: στὸ Γάλλο ἀναγνώστη τὶ ἀκριβῶς ἀντιπροσωπεύει «ἡ γιγάντια αὐτὴ μορφή», ἀφοῦ πρῶτα ἐκθέτει: τὴν κατάσταση ποὺ βρισκόταν ἐ ρωσικὸς λαὸς τὸν 17ο αἰώνα.

‘Ο Στένκα Ραζίν, «Ἶνας οιδερίνιος ἀνθρωπος», ἀπλὸς κοϊάκος τοῦ Ντόν, ἐμφανίστηκε στὸ Βόλγα στὸ 1667, στὰ χρόνια τοῦ τοάρου Ἀλέξιου, κατέβηκε μὲ τὴ συμμορία του μέχρι τὴν Κασπία Θάλασσα, λεηλάτησε τὶς ἀκτὲς τῆς Περσίας και γυρίζοντας, ξεσήκωσε τὸ λαὸ μεταξὺ τοῦ “Οκα και τοῦ Βόλγα, σκοτώνοντας τοὺς εἰγενεῖς, τοὺς παπάδες και τοὺς ὑπάλιηλους τοῦ τοάρου, κηρύσσοντας τὴν «ἀλεύθερη κοινότητα τῶν χωρικῶν, κατόχον δῆτος τῆς γῆς». Πιάστηκε στὸ 1671 και ἀποκεφαλίστηκε στὴ Μόσχα.

«Ο ρωσικὸς λαός, δεισιδαιμονας ἀλλὰ δχ: και θρησκόληπτος, περιμένει: τὴν ἀποστροφὴν του τὸ 1870».

τάξη οὗτε δυομα καὶ ποὺ τώρα ζοῦντες ἡδη τὴ λαϊκὴ ζωὴ μένοντας στενά δεμένοι μεταξύ τους ἀπὸ τὸν ἴδιο λογισμό, τὸ ἴδιος πάθος, καὶ τὸν ἴδιο σκοπό.

Νὰ τὸ ἔχεγγυο τοῦ λαϊκοῦ θριάμβου: ἡ ἐνδιητα αὐτῆς τῆς νεολαίας μὲ τὸν λαό.

Αὐτὴ ἡ νεολαία, δὲν εἶναι ἀτράνταχτη καὶ δυνατή, αὐτὸ τὸ ὄφειλει στὸ διτι ἀντλεῖ τὴ σκέψη της καὶ τὴν ἀδιάλλαχτη θέλησή της ἀπὸ τὸ λαϊκό πάθος. Δὲν φάχνει θριάμβους προσωπικούς, ἀλλὰ λαϊκούς. 'Ο Στένκα Ραζέν, πίσω ἀπ' αὐτὴν αἰσθάνεται. Καὶ δὲν εἶναι δ προσωπικός ἥρωας, ἀλλὰ δ συλλογικός, δηλαδὴ ὁ ἀτῆτητος. Θὰ εἶναι δὲν αὐτὴ ἡ μοναδικὴ νεολαία ποὺ ξαναενώθηκε καὶ ποὺ πάνω της μετεωρίζεται ἡδη τὸ πνεύμα του.

Νὰ ἡ ἀληθινὴ ἔννοια τοῦ τωρινοῦ κινήματος, φαινομενικὰ ἀρκετὰ ἀθώου, ποὺ παρ' διο τὸ πρόσχημα αὐτῆς ἀκριδῶς τῆς ἀθωτητας, ρίχνει στὸν τρόμο διο τὸν ὑπηρεσιακὸ καὶ πατριωτικὸ λογοτεχνικὸ κόσμο σας.

Φίλοι! Παρατείστε λοιπὸν πιὸ γρήγορα αὐτὸν τὸν κόσμο ποὺ εἶναι καταδικασμένος στὴν καταστροφή! Παρατείστε αὐτὰ τὰ πανεπιστήμια, αὐτές τὶς ἀκαδημίες, αὐτὰ τὰ σχολεῖα, ἀπὸ τὰ διοια τώρα σᾶς κυνηγάνε, καὶ μὲ τὰ διοια πάντοτε σκόπευαν γὰ σᾶς χωρίσουν ἀπ' τὸ λαό. Πηγαίνετε στὸ λαό. 'Εκεὶ πρέπει νὰ έρισκεται ἡ καριέρα σας, ἡ ζωὴ σας, ἡ γνώση σας. Μάθετε ἀνάμεσα σ' αὐτές τὶς μάζες μὲ τὰ σκληρημένα ἀπ' τὴ δουλειὰ χέρια πῶς πρέπει νὰ ὑπηρετήσετε τὸ λαϊκὸ σκοπό. Καὶ νὰ θυμάστε καλά, ἀδέλφια, διτι ἡ μορφωμένη νεολαία δὲν πρέπει νὰ εἶναι οὕτε τὸ ἀφεντικό, οὕτε δ προστάτης, οὕτε δ εὐεργέτης, οὕτε δ δικτάτορας τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ δ μαίευτήρας τῆς αὐθόρμητης χειραφέτησής του, αὐτὸς ποὺ θὰ ἐνώνει καὶ θὰ δργανώνει δλες; τὶς προσπάθειες τῶν λαϊκῶν δυνάμεων.

Μή μεριμνάτε αὐτὴ τὴ στιγμὴ γιὰ τὴ γνώση σ' δυομα τῆς ἐποιας θάθελαν νὰ σᾶς δέσουν, νὰ σᾶς τιμωρήσουν. Αὐτὴ ἡ ὑπερεσιακὴ ἐπειακὴ ἐπιστήμη πρέπει νὰ πεθάνει μαζὶ μὲ τὸν κό-

ομο πού ύπηρετεί καὶ στὴ θέση τῆς, μιὰ ἐπιστήμη καινούργια, δρ-θολογική καὶ ζωντανή, θὰ ἐμφανιστεῖ μετά τὴ γίνη τοῦ λαοῦ, ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ βάθη τῆς ἀποδεσμευμένης λαϊκῆς ζωῆς.

Τέτοια εἶναι ἡ πίστη τῶν καλυτέρων ἀγδρῶν τῆς Δύσης, δπου, δπως ἀκριβῶς καὶ στὴ Ρωσία, ὁ παλιός κόδιμος τῶν κρατῶν ποὺ εί-ναι θεμελιωμένα πάνω στὴ θρησκεία, τὴ μεταφυσική, τὴ νομομά-θεια, τὸν ἀστικὸν πολιτισμὸν μὲ μιὰ λέξη, μαζὶ μὲ τὸ ἀπαραίτητο συμ-πλήρωμά του, τὸ δικαίωμα τῆς κληρονομικῆς ιδιοκτησίας καὶ κείνο τῆς ἔννομης οἰκογένειας, γχρεμίζεται ἐτοιμο νὰ κάνει θέση στὸ δι-εθνή καὶ ἐλεύθερα ὄργανωμένο κόδιμο τῶν ἑργατῶν.

Ψεύδονται λέγοντάς σας δτι ἡ Εὐρώπη μένει δυθισμένη σ' ἔνα βαρύ ὅπνι. Ξπινᾶ ἀντίθετα, καὶ πρέπει σ' ἀλήθεια γὰ εἶναι: κανεὶς κουρδὲς καὶ τυφλὸς γιὰ νὰ μὴν αἰσθανθεῖ καθόλου τὰ προμηνύματα μιᾶς ὑπέρτατης μάχης.

‘Οργανωμένος γι’ αὐτὴ τὴ μάχη καὶ δίνοντάς τὸ χέρι ἀγάμεσσα ἀπ’ τὰ σύνορα δλῶν τῶν κρατῶν, ὁ ἑργατικὸς κόδιμος τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, σᾶς καλεῖ σὲ μιὰ ἀδελφικὴ συμμαχία.

Γεγεύη, Μάης τοῦ 1869

Περὶ συνεργασίας

Ποιός πρέπει νὰ εἶναι δὲ χαρακτήρας καὶ ποιά θὰ εἶναι τὰ μέσα τῆς κινητοποίησης καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐξέλιξης τῶν ἔργων τῆς Διεθνοῦς, πρὶν ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν ἐπανάσταση ποὺ θὰ μπορέσει ἀπὸ μόνη της νὰ τοὺς χειραφετήσει μὲν ἕνα τρόπο διοχληρωμένο καὶ δρι-στικό; Ἡ ἐμπειρία τῶν τελευταίων ἑτῶν μᾶς ὑποδείχνει δύο δρόμους, τὸν Ἑνα θετικό, τὸν δὲλλο ἀρνητικό: τὰ ταμεῖα τῆς ἀντιστασῆς καὶ τοὺς συνεταιρισμούς.

Κάτω ἀπὸ τὴν γενικὴν λέξην συνεταιρισμός, ἐγνοοῦμε δλα τὰ γνω-στὰ συστήματα, τῆς καταγάλωσης, τῆς ἐμπο-ρικῆς ἐργατικῆς πίστης καὶ τῆς παρα-γωγῆς.

Στὴν ἐφαρμογὴν ἔλων αὐτῶν τῶν συστημάτων καὶ μάλιστα στὶς θεωρίες ποὺ χρησιμοποιοῦν σάνη βάση, ὑπάρχουν δύο ἀντίθετα ρεύ-ματα ποὺ πρέπει νὰ ξεχωρίσουμε καλά: τὸ ἀστικὸ ρεύμα καὶ τὸ κα-θαρὰ σοσιαλιστικό.

Ἐτοι, στὶς καταναλωτικὲς καὶ παραγωγικὲς κοινωνίες ποὺ θε-μελιώθηκαν ἀπὸ ἀστο-σοσιαλιστὲς, δρόσουμε δλα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀστικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς: τὸ κεφαλαιοκρατικὸ συμφέρον, τὰ μερίσματα, τὰ πρόμ.

Ποιός ἀπὸ τὰ δύο συστήματα εἶναι τὸ ἀληθινό, τὸ σωστό;

Τὸ πρῶτο, ἔχειν τῶν ἀστοσοσιαλιστῶν, συνήθως ἔχει γίνει δε-κτὸ ἀπὸ αὐτούς, ποὺ στὰ τμήματα τῆς Διεθνοῦς ἀρέσκονται στὸ νὰ αὐτοαποκαλοῦνται πρακτικοί, ἐφ' δօσον ἡ σκέψη τους περιορίζεται στὸ νὰ ἀκολουθεῖ τὴν παλιὰ ταχτικὴν τῶν μπουρζουά-δων: τὴν ἐχμετάλλευση τῆς ἐργασίας ἀ-πὸ τὸ κεφάλαιο.

Γιατί, ένας συνεταιρισμός πού θεμελιώνεται πάνω σε διστικές βάσεις και πού διευθύνεται από μερικές δεκάδες ή έκατοντάδες έργατες, τί διποτέλεσμα μπορεί να έχει; "Η διποτυχαίνει και χρεωκοπεῖ, όπότε ρίχνει αύτοὺς τοὺς ἔργατες σὲ ἀκόμη μεγαλύτερη μιζέρια ἀπὸ τοῦντος πού προσπάθησαν νὰ ξεφύγουν θεμελιώνοντάς τον, η πετυχαίνει και τότε χωρὶς νὰ καλλιτερέψει τὴν κοινὴ μοίρα τῆς ἔργατικῆς τάξης, δὲ μπορεῖ νὰ καταλήξει παρὰ στὴ δημιουργία μερικῶν δεκάδων η έκατοντάδων διστών: εἶναι αὐτὸ πού τὸ Συνέδριο τῆς Λωζάνης διατύπωσε ἐπιτυχημένα μὲ τὴν παρακάτω ἀνάλυση:

«Τὸ Συνέδριο θεωρεῖ δτι οἱ προσπάθειες πού ἐπιχειροῦνται σήμερα ἀπὸ τοὺς ἔργατικοὺς συνεταιρισμούς (δταν αὐτοὶ γενικεύονται διατηρώντας τὴν σημερινὴ τους μορφὴ) συντελοῦν στὴ σύσταση ἐνδές τέταρτου Κράτους, πού έχει ἀπὸ πάνω του ἔνα πέμπτο Κράτος ἀκόμη πιὸ μιζέρο.

Αὐτὸ τὸ τέταρτο κράτος θὰ είχε γίνει ἀπὸ ἔνα περιορισμένο ἀριθμὸ ἔργατῶν πού θὰ ίδρυαν μεταξὺ τους ἔνα είδος διστικῆς ἑτερόρρυθμης ἑταιρίας, πού θὰ διπέκλειε διπαραίτητα ἀπ' τοὺς κόλπους τῆς τὸ πέμπτο κράτος, δηλαδὴ τὴ μεγάλη μάζα τῶν ἔργατῶν πού δὲν θὰ ήταν μέτοχοι σ' αὐτήν τὴν συνεργασία, ἀλλὰ πού διντίθετα θὰ ἐκμεταλλεύονται ἀπ' αὐτήν.

Τέτοιο εἶναι τὸ συνεργατικὸ σύστημα ποὺ οἱ διστο-σοσιαλιστὲς ζχι μόνο κηρύσσουν, ἀλλὰ καὶ προσπαθοῦν νὰ πραγματοποιήσουν στοὺς κόλπους τῆς Διεθνοῦς. Καὶ δλα αὐτὰ συμβαίνουν τὴ στιγμὴ πού οἱ μὲν γνωρίζουν καλά, οἱ δὲ ἀγνοοῦν δτι τὸ σύστημα αὐτὸ εἶναι η ἀρνηση τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς Διεθνοῦς.

Ἄλλα ποιός εἶναι δι σκοπὸς τῆς Διεθνοῦς; Εἶναι τῇ διά μέσου τῆς ἀλληλέγγιας πράξης χειραφέτηση τῶν ἔργατῶν δλων τῶν χωρῶν. Καὶ ποιός εἶναι δι σκοπὸς τῆς διστικῆς συνεργασίας; Εἶναι νὰ ἀποσπάσει ἔνα περιορισμένο ἀριθμὸ ἔργατῶν ἀπὸ τὴν κοινὴ μιζέρια.

γιὰ νὰ τοὺς κάνει ἀστούς εἰς βάρος τῆς πλειοφηρίας. Δὲν ἔχουμε λοιπὸν δίκιο διὰν λέμε διὰ αὐτὴν ἡ πρακτικὴ ποὺ τόσο ἐπαιγνέται ἀπὸ τοὺς πράκτικοὺς οὐκὶς ἀνδρῶν τῆς Διεθνοῦς, εἶναι μιὰ πρακτικὴ ἐντελῶς ἀστικὴ καὶ σὰν τέτοια πρέπει νὰ ἀποκλεισθεῖ ἀπὸ τὴν Διεθνή;

“Ἄς ὑποθέσουμε διὰ χίλιοι ἀνθρώποι ἐκμεταλλεύονται καὶ καταπίεζονται ἀπὸ δέκα.

Τι! Θὰ σκεφτόσασταν ἀν διγάμεσσα σ' αὐτοὺς τοὺς χῆλιους ἀνθρώπους δρισκόντουσαν καὶ εἴκοσι ἡ περισσότεροι ποὺ νὰ λέγανε:

«Κουραστήκαμε νὰ εἴμαστε θύματα· ἀλλὰ ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ἀλλη μερὶὰ εἶναι γελοῖο νὰ ἐλπίζουμε στὴ σωτηρία διου τοῦ κόσμου καὶ ἐπειδὴ ἡ εὐτυχία τῶν λίγων ἀπαιτεῖ ἀπόλυτα τὴν θυσία τῶν πολλῶν, ἂς ἐγκαταλείψουμε τοὺς συντρόφους μας στὴ μοίρα τους, καὶ σκεφτόμενοι μόνο τοὺς ἔαυτούς μας ἀς γίνουμε μὲ τὴ σειρά μας ἀστοί, εὐτυχισμένοι ἐκμεταλλευτές».

Θὰ ἦταν προδοσία, δὲν είναι ἔτοι;

Καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ νὰ τί μᾶς συμβουλεύουν οἱ πρακτικοὶ μας ἄνδρες! Τόσο στὴ θεωρία δυο καὶ στὴν πρακτική, στὴ συνεργασία καὶ στὴν κυβέρνηση, εἶναι κατὰ συνέπεια οἱ ἐκμεταλλευτές καὶ οἱ ἔχθροι τῆς ἐργατικῆς τάξης. Ἐπιδιώκουν τοὺς δικούς τους σκοπούς καὶ δχὶ ἔκεινους τῆς Διεθνοῦς· ἀλλὰ γιὰ νὰ τὸ κάγουν, θέλουν νὰ χρησιμοποιήσουν τὴν Διεθνή.

Αὐτὸς ποὺ πρέπει ἔξι ἀλλου νὰ ὑπογραμμίσουμε εἶναι διὰ ἕξακολουθοῦν νὰ διατηροῦν τὴν δύναμισία τῶν πράκτικων ἀνθρώπων, ποὺ στοὺς ἔαυτούς τους ἔξι αἰτίας προσωπικῶν καὶ ἀστικῶν σκοπῶν παρὰ ἀπὸ δικές τους ἐπιτυχίες.

“Υπάρχουν μεταξύ τους πολλοὶ μὲ καλὴ πίστη ποὺ δὲν ἔξαπατοῦν ἀλλὰ ἔξαπατοῦνται. Χωρὶς νὰ γνωρίζουν, χωρὶς νὰ ξέχουν ποτὲ φανταστεῖ ἀλλη πρακτικὴ ἔξω ἀπὸ τὴν ἀστική, πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς σκέπτονται διὰ θὰ ἦταν καλὸ νὰ καταφύγουν στὴν ἴδια αὐτὴν πρακτικὴ γιὰ νὰ πολεμήσουν τὴ μπουρζουάζια. Ἐχουν τὴν ἀφέλεια νὰ πιστεύουν διὰ αὐτὸς ποὺ σκοτώνει τὴν ἐργασία μπορεῖ καὶ νὰ τὴν ἀπελευθερώνει, καὶ διὰ ξέρουν νὰ χρησιμοποιοῦν ἔξι ίσου καλὰ μὲ τὴ

μπουρζουαζία, έναντιον της τά δπλα μὲ τά δποια ή τελευταία τούς συντρίβει.

Είναι ένα μεγάλο λάθος. Αύτοι οι ξέπινοι άνθρωποι δὲν λογαριάζουν τήν μεγάλη υπεροχή πού έξασφαλίζει στή μπουρζουαζία τό μονοπώλιο τοῦ πλούτου, τής έπιστήμης καὶ τής παμπάλαιας πρακτικής, δπως έπισης καὶ ή ανοικτή η καμουφλαρισμένη ἀλλὰ πάντοτε δραστική, υποστήριξη τῶν Κρατῶν καὶ κάθε σημερινῆς κοινωνικῆς δργάνωσης. Θά ήταν λοιπὸν μιὰ πολὺ ἀνιση πάλη γιὰ νὰ μπορούσαμε νὰ ἐλπίζουμε λογικά σὲ μιὰ ἐπιτυχία. Μέσα σ' αὐτές τίς συνθήκες, καὶ ἐπειδὴ ἔξ ἀλλου τά δστικά δπλα δὲν εἶναι ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἀχαλίνωτο ἀνταγωνισμό, τὸν πόλεμο τοῦ καθένα έναντιον δλων, τήν εύτυχία πού καταχτίται πάνω στά ἐρείπια τῶν ἄλλων, αὐτά τὰ δπλα, αὐτά τὰ μέσα δὲ μποροῦν νὰ εἶναι χρήσιμα παρὰ μόνο στή μπουρζουαζία καὶ θὰ κατέστρεφαν ἀπαραίτητα τήν ἀλληλεγγύη, τή μόνη δύναμη τοῦ προλεταριάτου.

Γιὰ ἀστοὶ τὸ ξέρουν καλά, Μά τί διέπουμε ἀκόμη;

Ἐνῶ ή μπουρζουαζία ἔξακολουθεῖ νὰ πολεμάει μὲ λύσσα τὰ ταμεῖα τής ἀντίστασης καὶ τίς συντεχνίες, πού εἶναι τὸ μόνο μέσον πραγματικά ἀποτελεσματικοῦ πολέμου, πού οἱ ἐργάτες μποροῦν στηνερα νὰ χρησιμοποιήσουν έναντιον της, συμμάχησε ἐντελῶς, εἶναι ἀλήθεια μετά ἀπὸ κάποιο δισταγμό, πού δὲν ήταν διως μακροχρόνιες, μὲ τὸ σύστημα τής ἀστικῆς συνεργασίας (ἀστικῶν συνεταιρισμῶν) .

(Ι)λοι οἱ ἀστοὶ οἰκονομολόγοι καὶ πολιτικολόγοι, ἀκόμη καὶ οἱ τιὸ συντηρητικοί, τραγουδοῦν τήν ὄμορφιὰ αὐτοῦ τοῦ συστήματος σ δλους τούς τόνους, καὶ οἱ κομματικοί, δυστυχῶς! ἀκόμη πιὸ πολιγάριθμοι: ἀπ' τή μπουρζουαζία στή Διεθνή, προσπαθοῦν νὰ παρασύρουν σ' αὐτή τή λογική δλο τὸ ἐργατικὸ σωματεῖο.

Ολοι τους ξελαρυγγιάζονται φωνάζοντάς μας·

«Ἐργάτες συνεταιρισθεῖτε!»

Μάλιστα! Σχηματίστε δμορφους ἀστικοὺς συνεταιρισμοὺς γιὰ νὰ σᾶς αποηθικοποιήσουν καὶ νὰ σᾶς ἐρειπώσουν πρὸς δφελος μερικῶν ἐπιτυχημένων ἐργολάδων στοὺς δποίους θὰ χρησιμεύσετε σᾶν

σκαλοπάτια γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ γίνουν μὲ τὴ σειρά τους διστολ. Σχηματίστε διστικούς συνεταιρισμούς, θὰ σᾶς ἀποκοιμίσουν καὶ ἀφοῦ ἀχρηστεύσουν δλα σας τὰ δπλα, θὰ σᾶς κάνουν ἀγίκανους νὰ ὅργανώσετε τὴ διεθνή σας δύναμη, ποὺ χωρὶς αὐτή δὲν θὰ μπορέσετε ποτὲ νὰ ἐπιβάλετε στὴ μπουρζουαζία τὸ θρίαμβο καὶ τὴν ἀξία τοῦ δίκιου σας.

Ἐμεῖς, ἐπιθυμοῦμε ἐξ ἴου τοὺς συνεταιρισμούς· εἰμαστε μάλιστα πεισμένοι δτὶ ἡ συνεργασία σ' δλους τοὺς τομεῖς τῆς ἔργασίας καὶ τῆς ἐπιστήμης θὰ εἶναι στὸ μέλλον ἡ ἐπικρατούσα μορφὴ τῆς κοινωνικῆς ὅργανωσης. Ἀλλὰ ταυτόχρονα γνωρίζουμε δτὶ δὲν θὰ μπορέσει νὰ εὐημερήσει, νὰ ἐξελιχθεὶ διοκλητωτικά, ἐλεύθερα καὶ νὰ ἀγίκαλιάσει δλη τὴν ἀνθρώπινη φιλεργία, ἀν δὲν θεμελιώθει στὴν ισότητα, ἀν δλα τὰ κεφάλαια, δλα τὰ ὅργανα ἔργασίας, μαζὶ καὶ ἡ γῆ, δὲν ἐπιστραφοῦν μὲ τὸν τίτλο τῆς κοινοκτημοσύνης στοὺς ἑργάτες.

Θεωροῦμε λοιπὸν πρὶν ἀπ' δλα τὴν ἀπαίτηση αὐτή καὶ τὴν ὅργανωση τῆς διεθνιστικῆς δύναμης τῶν ἔργατῶν δλων τῶν χωρῶν, σὰν κύριο σκοπὸ τοῦ μεγάλου μας Σωματείου.

Ἄν γίνει αὐτὸ δεκτό, δχι μόνο δὲν εἰμαστε ἀντίπαλοι στὴ δημιουργία ἐπιχειρηματικῶν συνεταιρισμῶν, ἀλλὰ τοὺς δρίσκουμε ἀπαραιτούους, κάτω ἀπὸ πολλὲς προϋποθέσεις ὥστα: α. Πρῶτα - πρῶτα, καὶ ἐκεὶ ἀκριβῶς δρίσκεται κατά τὴ γνώμη μας τὸ κύριο πλεονέκτημά τους, συνηθίζουν τοὺς ἔργατες στὴν ὅργανωση, στὸν διαχανονισμὸ καὶ στὴ διεύθυνση τῶν ὑποθέσεών τους χωρὶς τὴν παρέμβαση κανενός, οὔτε τοῦ διστικοῦ κεφάλαιου, οὔτε τῆς διστικῆς διεύθυνσης.

"Οταν σημάνει ἡ ὥρα τῆς κοινωνικῆς διάλυσης εἶναι ἐπιθυμητὸ νὰ βρεθοῦν σ' δλες τὶς χῶρες, σ' δλους τοὺς τόπους πολλοὶ ἀλληλέγγυοι συνεταιρισμοί, οἱ δποτοὶ ἀν εἶναι καλά ὅργανωμένοι καὶ προπάντιων θεμελιώμένοι πάνω στὶς ἀρχές τῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς συνεργασίας καὶ δχι πάνω στὴν διστικὴ ἀποκλειστικότητα, θὰ δοηθῆσουν στὸ πέρασμα τῆς κοινωνίας ἀπ' τὴ σημερινή της κατά-

στάση σ' ἔκεινη τῆς ισότητας καὶ τῆς δικαιοσύνης χωρὶς πολλὲς ταραχές.

Αλλὰ γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ ἐκπληρώσουν αὐτὴ τὴν ἀποστολή, πρέπει τὸ Διεθνὲς Σωματεῖο νὰ προστατεύσει μόνο τοὺς ἀλληλέγγυους συνεταιρισμοὺς ποὺ θὰ ἔχουν σὰν βάση τις δικές του ἀρχές.

4 Σεπτέμβρη 1869

Πολιτική τῆς Διεθνοῦς

I

«Μέχρι τώρα νομίζαμε, λέει ή MONTAGNE*, δτι τὰ θρησκευτικά καὶ πολιτικά φρονήματα ἡταν ἀγεξάρτητα ἀπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ μέλους τῆς Διεθνοῦς· καὶ δοσοῦ ἀφορᾶ ἡμῖς, τοποθετούμεθα σ' αὐτὸῦ ἀκριβῶς τὸ πλαίσιο».

Άρχικά θὰ νόμιζε καγεῖς δτι ὁ κύριος Κούλερυ ἔχει δίκιο. Διότι πραγματικά, δταν δέχεται ή Διεθνής κάποιο καινούργιο μέλος στοὺς κόλπους τῆς, δὲν τὸ ρωτάει ἂν εἶναι θρησκευόμενο η ἄνθεο, ἢ ἀνήκει στὸ τάξις πολιτικὸ κόρμα η δὲν ἀνήκει: σὲ κανέναν τὸ ρωτάει ἀπλά: Εἰσαι ἐργάτης, η ἀν δὲν εἰσαι, θέλεις, αλισθάνεσαι τὴν ἀνάγκη καὶ τὴν δύναμη νὰ ἀγκαλιάσεις μὲ εἰλικρίνεια, δλοκληρωτικὰ τὸ δίκιο τῶν ἐργατῶν, νὰ ἔγωθεις μαζὶ του, ἀποκλείοντας δλες τὶς ἄλλες ὑποθέσεις, ποὺ θὰ μοπροῦσαν νὰ τοῦ εἴγαι ἀγτίθετες;

Καταλαβαίγεις δτι οἱ ἐργάτες ποὺ παράγουν δλα τὰ πλούτη τοῦ κόσμου, ποὺ εἶναι οἱ δημιουργοὶ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ποὺ κατέκτησαν δλες τὶς ἐλευθερίες τῶν μπουρζουάδων, εἶναι σήμερα καταδικασμένοι στὴ μιζέρια, στὴν ἀμάθεια καὶ στὴ σκλαβία; "Ἐχεις καταλάβει δτι η κύρια αἰτία δλων τῶν κακῶν ποὺ ὑποφέρει ὁ ἐργάτης, εἶναι η μιζέρια καὶ δτι αὐτὴ η μιζέρια ποὺ εἶναι η μοίρα τῶν ἐργατῶν δλου τοῦ κόσμου, εἶναι μιὰ ἀπαραίτητη προϋπόθεση τῆς σημερινῆς οικονομικῆς δργάνωσης τῆς κοινωνίας καὶ ιδιαίτερα

* Η MONTAGNE ἡταν ἀφημερίδα τοῦ LA CHAUX — DE FONDS ποὺ ἔργος καὶ διεύθυνε δ δόκτωρ Κούλερυ.

τῆς ὑποδούλωσης τῆς ἐργασίας, δηλαδὴ τοῦ προλεταριάτου, στὸ ζυγὸν τοῦ κεφάλαιου, δηλαδὴ τῆς μπουρζουαζίας;

"Ἐχεις καταλάβει διτὶ μεταξὺ τοῦ προλεταριάτου καὶ τῆς μπουρζουαζίας ύπάρχει ἔνας ἀνταγωνισμὸς ποὺ εἶναι ἀγεφύρωτος, γιατὶ εἶναι μιὰ ἀπαραίτητη συνέπεια τῶν ἀμοιβαίων θέσεών τους; "Ἐχεις καταλάβει διτὶ ἡ καλοπέραση τῆς ἀστικῆς τάξης εἶναι ἀσυμβίβαστη μὲ τὴν εὐημερία καὶ τὴν ἐλευθερία τῶν ἐργατῶν, γιατὶ αὐτὴ ἡ ἀποκλειστικὴ εὐτυχία εἶναι καὶ δὲν θὰ μποροθεί νὰ μήνυεται θεμελιωμένη πάνω στὴν ἐκμετάλλευση καὶ στὴν ὑποδούλωση τῆς ἐργασίας τους, καὶ διτὶ γιὰ τὴν ίδια αἰτία ἡ εὐτυχία καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια τῶν ἐργατικῶν μαζῶν ἀπαιτεῖ ἀπόλυτα τὴν κατάργηση τῆς μπουρζουαζίας σὰν ξεχωριστῆς τάξης; "Οτι κατὰ συνέπεια, ὁ πόλεμος μεταξὺ τοῦ προλεταριάτου καὶ τῆς μπουρζουαζίας εἶναι μοιραίος καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τελειώσει παρὰ μὲ τὴν καταστροφὴ αὐτῆς τῆς τελευταίας;

"Ἐχεις καταλάβει διτὶ κανένας ἐργάτης, δοσοῦχος καὶ δοσοῦ ἐνεργητικὸς κι ἀνελγεῖ, δὲν εἶναι ίκανὸς νὰ πολεμήσει μόνος του ἐνάντια στὴν τύχο καλὰ δργανωμένη δύναμη τῶν ἀστῶν, δύναμη ποὺ ἀντιπροσωπεύεται καὶ ὑποβαστάζεται κυρίως ἀπὸ τὴν δργάνωση τοῦ Κράτους, δλων τῶν Κρατῶν; "Οτι γιὰ ν' ἀποκτήσεις δύναμη πρέπει νὰ συνεταιριστεῖς δχι μὲ τοὺς ἀστούς, κάτι ποὺ θάταν διλαχεῖται ἀπὸ μέρους σου ἡ ἐγκλημα, διότι δλοι οἱ ἀστοί, σὰν ἀστοί ποὺ εἶναι, εἶναι ἀσπονδοὶ ἔχθροί μας, οὔτε μὲ τοὺς ἀσυνεπεῖς ἐργάτες ποὺ θὰ ήταν ἀρχετὰ δειλοὶ ὥστε νὰ πάνε νὰ ζητιανέψουν τὰ χαμβέλα καὶ τὴ φιλανθρωπία τῶν ἀστῶν, ἀλλὰ μὲ τοὺς τίμιους ἐργάτες, τοὺς ἐνεργητικοὺς ποὺ ελλικρινὰ θέλουν αὐτὸ ποὺ καὶ σὺ θέλεις;

"Ἐχεις καταλάβει διτὶ μπροστά στὴ φοβερὴ συμμαχία δλων τῶν προνομιούχων τάξεων, δλων τῶν ίδιοκτητῶν, καπιταλιστῶν, καὶ δλων τῶν Κρατῶν τοῦ κόσμου, Ἐνας ἐργατικὸς συνεταιρισμὸς ἀπομονωμένος, τοπικὸς ἡ ἐθνικός, ξεστω κι ἀνήκει σὲ μιὰ ἀπό τις πιὸ μεγάλες χώρες τῆς Εύρωπης, δὲν θὰ μπορέσει ποτὲ νὰ θριαμβεύσει καὶ διτὶ γιὰ νὰ ἀντισταθεῖ σ' αὐτὴ τὴν συμμαχία καὶ γιὰ

νὰ ἐπιτύχει αὐτὸν τὸν θρίαμβο, δὲν χρειάζεται τίποτα λιγότερο ἀπὸ τὴν ἔνωση δλῶν τῶν τοπικῶν καὶ ἔθνικῶν συνεταιρισμῶν σὲ ἕνα παγκόσμιο συνεταιρισμό, χρειάζεται τὸ μὲ γὰρ λο Λιε-θνὲς Ἐργατικὸ Σωματεῖο δλῶν τῶν χω-ρῶν;

"Ἄν τὸ νοιώθεις, ἀν ἔχεις καλὰ καταλάβει κι ἀν θέλεις πρα-γματικὰ ὅλα αὐτά, Ἐλα σὲ μᾶς, δποια κι ἀν εἶναι ἔξι δλου τὰ πο-λιτικά καὶ θρησκευτικά σου πιστεύω. Ἀλλὰ γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ σὲ δεχτοῦμε, πρέπει πρῶτα νὰ ύποσχεθεῖς: 1ο νὰ ύποτάξεις στὸ ἔξι τὰ προσωπικά σου συμφέροντα, ἀκόμη καὶ ἔκεινα τῆς οἰκο-γένειάς σου, δπως ἐπίσης καὶ τις πολιτικές καὶ θρησκευτικές σου πεποιθήσεις καὶ ἑξατερικεύσεις, στὸ διάντατο συμφέρον τοῦ σωμα-τείου μας: τὴν πάλη τῆς ἐργασίας ἐνάγτια στὸ κεφάλαιο, ἐνάντια στὴ μπουρζουαζία πάνω στὸ οἰκονομικὸ πεδίο· 2ο νὰ μὴ συμβιδα-στεῖς ποτὲ μὲ τοὺς δστοὺς γιὰ προσωπικὸ συμφέρον· 3ο νὰ μήν ἐ-πιδιώξεις ποτὲ νὰ ἑξιφωθεῖς ἀτομικά, μόνο γιὰ τὸ δικό σου πρό-σωπο, πάνω ἀπ' τὴν ἐργατικὴ μάζα, κάτι ποὺ θὰ σὲ ἔχανε ἀμέσως δστὸ, ἐχθρὸ καὶ ἐκμεταλλευτὴ τοῦ προλεταριάτου· γιατὶ δλὴ ἡ διαφορὰ μεταξὺ δστοῦ καὶ ἐργάτη εἶναι τούτη ἐδῶ, δτι δ πρῶτος ἀναζητᾷ τὸ καλὸ του ἔξω ἀπὸ τὴν συλλογικότητα ἐνῶ δ δεύτερος δὲν τὴν ἀναζητᾷ καὶ δὲν ἀπαιτεῖ νὰ τὴν κατακτῇσει παρὰ ἀπὸ κοινοῦ μὲ δλους αὐτοὺς ποὺ ἐργάζονται καὶ ποὺ είγαι κάτω ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευση τοῦ δστικοῦ κεφάλαιο· 4ο θὰ μείνεις πάντα πι-στὸς στὴν ἐργατικὴ ἀλληλεγγύη, διότι ἡ παραμικρὴ προδοσία αὐ-τῆς τῆς ἀλληλεγγύης θεωρεῖται ἀπὸ τὴν Διεθνὴ σὰν τὸ πιὸ μεγά-λο ἔγκλημα καὶ ἡ πιὸ μεγάλη ἀτιμία ποὺ μπορεῖ ἔνας ἐργάτης νὰ κάνει. Μὲ δυὸ λόγια πρέπει νὰ δεχτεῖς ελλικρινὰ καὶ δλοχληρω-τικὰ τις βασικές μας ἀρχές, γιὰ νὰ ἀναλάβεις τὴν ύποχρέωση νὰ προσαρμόσεις διάλογα τις πράξεις σου καὶ τὴ ζωὴ σου.

Νομίζουμε δτι οι θεμελιωτὲς τοῦ Διεθνοῦ Σωματείου ἐνέρ-γγοσαν μὲ πολὺ μεγάλη φρονιμάδα, ἑξαλείφοντας πρῶτα ἀπ' τὸ πρόγραμμα αὐτοῦ τοῦ σωματείου δλα τὰ πολιτικά καὶ θρησκευτικά ἐρωτήματα. Χωρὶς ἀμφιβολία δὲν θὰ ἔλλειπαν ἀπ' τοὺς ἰδίους οὐ-

τε πολιτικές οὗτε ἀξιοπρόσεκτες ἀντιθρησκευτικές ἀπόφεις· ἀλλὰ ἀπέφυγαν νὰ τις ἔχφράσουν σ' αὐτὸ τὸ πρόγραμμα, γιατὶ ὁ κύριος σκοπός τους ήταν νὰ ἐνώσουν πρὶν ἀπ' ὅλα τις ἐργατικές μάζες τοῦ πολιτισμένου κόσμου σὲ μιὰ κοινὴ δράση. Ἐπρεπε ἀπαραίτητα νὰ βρεθεῖ μιὰ κοινὴ βάση, μιὰ σειρὰ ἀπλῶν ἀρχῶν, πάνω στὶς δοποῖς νὰ συμφωνοῦν δλοι οἱ ἐργάτες, δποιες κι ἀνήταν οἱ πολιτικές καὶ θρησκευτικές τους πλάνες, δσο λίγο κι ἀνήταν σοβαροὶ ἐργάτες, δηλαδὴ ἀνθρωποι σκληρά. ἐκμεταλλευμένοι καὶ καταπονημένοι.

Ἄγε εἶχαν στήσει τὴ σημαία ἑνὸς πολιτικοῦ η ἀντιθρησκευτικοῦ συστήματος, δχι μόνο δὲν θὰ ἐγωγαν τοὺς ἐργάτες τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ θὰ τοὺς χώριζαν ἀκόμη περισσότερο, ἐπειδὴ μὲ τὴ συνδρομὴ τῆς ἀγγοιας τῶν περισσότερων η φιλοκερδής καὶ σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀλλοτριωτικὴ προπαγάνδα τῶν παπάδων, τῶν κυβερνήσεων καὶ δλων τῶν ἀστικῶν πολιτικῶν κομμάτων, μὲ ἔξαιρεση τὰ πιὸ κόκκινα, διασκόρπισε πλῆθος διαστρεβλωμένων ἴδεων στὶς ἐργατικές μάζες καὶ ἐπειδὴ οἱ τελευταῖς, τυφλωμένες πιά, φανατίζονται δυστυχῶς δλοέντα πιὸ συχνὰ γιὰ πράγματα πλαστά, ποὺ δὲν ἔχουν ἀλλο σκοπὸ ἀπὸ τὸ γὰ τὶς κάγουν νὰ ὑπηρετοῦν ἔθελοντικὰ καὶ ηλίθια, σὲ βάρος τῶν δικῶν τους συμφερόντων, τὰ συμφέροντα τῶν προνομιούχων τάξεων.

Ἐξ ἀλλοῦ, ὑπάρχει ἀκόμη μιὰ πολὺ μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ τῶν βαθμῶν τῆς διομηχανικῆς, πολιτικῆς, διανοητικῆς καὶ ἡθικῆς ἔξτρεμῆς τῶν ἐργατικῶν μαζῶν στὶς διάφορες χῶρες, ὥστε νὰ είναι δυνατόν νὰ τὶς ἐνώσει καγεῖς σήμερα μὲ ἔνα μόνο πολιτικό καὶ ἀντιθρησκευτικό πρόγραμμα. Προβάλοντας ἔνα τέτοιο πρόγραμμα σὸν καὶ αὐτὸ τῆς Διεθνοῦς καὶ βάζοντας ἀπόλυτες προϋποθέσεις εἰσόδου σ' αὐτὴ τὴ Διεθνή, θὰ ήταν σὰ νὰ θέλαιμε νὰ δραγμώσουμε μιὰ αίρεση, θὰ ήταν σὰ νὰ σκοτώναμε τὴ Διεθνή.

Ὑπάρχει ἀκόμη ἔνας ἀλλος λόγος ποὺ ἔξ ἀρχῆς προκάλεσε τὴν ἀφαίρεση ἀπὸ τὸ πρόγραμμα τῆς Διεθνοῦς κάθε πολιτικῆς τάσης ἀπλῶς μὲ τὴν ἐμφάνισὴ της.

Μέχρι τὶς μέρες μας, ἀπ' τὴν ἀρχὴ τῆς Ιστορίας, δὲν ἐμφα-

νίστηκε ποτὲ πολιτική τοῦ λαοῦ, καὶ κάτω ἀπ' αὐτῇ τῇ λέξῃ ἐννοούμε τὸ χαμηλὸ λαό, τὸν τις ποτέ νιο ἐργασία του ὑπῆρχε μόνον ἡ πολιτική τῶν προνομιούχων τάξεων· αὐτές οἱ τάξεις χρησιμοποίησαν τὴ μικρὴ δύναμι τοῦ λαοῦ γιὰ νὰ ἀλληλοεκθρονίζονται καὶ γιὰ νὰ κάθονται ἡ μία στὴ θέση τῆς ἄλλης. 'Ο λαὸς μὲ τὴ σειρά του, Ἐπαιρνε πάτε τὸ μέρος τῆς μιᾶς καὶ πάτε τῆς ἄλλης μὲ τὴν ἀδριστὴ ἐλπίδα διὰ τὸ λιγότερο μιὰ ἀπ' αὐτές τις πολιτικὲς ἐπαναστάσεις, ποὺ καμιά τους δὲ μπόρεσε νὰ γίνει χωρὶς αὐτόν, ἀλλὰ καμιά τους δὲν ἔγινε γι' αὐτόν, θὰ ἔφερνε κάποια ἀνακούφιση στὴν αἰώνια σκλαβία καὶ μιζέρια του. 'Εξαπατήθηκε πάντοτε. 'Αχόμη καὶ ἡ μεγάλη γαλλικὴ ἐπανάσταση τὸν ἔξαπαττρες. Σκότωσε τὴν εὐγενὴ ἀριστοκρατία καὶ ἔβαλε στὴ θέση τῆς τὴ μπουρζουαζία. 'Ο λαὸς δὲν ὄνομάζεται πιὰ σύτε σκλάδος, σύτε δούλος, κηρύχτηκε δικαιωματικὸς γεννημένος ἐλεύθερος, ἀλλὰ στὴν πράξη, ἡ σκλαβία του καὶ ἡ μιζέρια του παραμένουν οἱ ἴδιες.

Καὶ θὰ παραμένουν πάντοτε ἴδιες, διο οἱ λαϊκὲς μάζες συνεχίζουν νὰ χρησιμεύουν σάν δργανο στὴν ἀστικὴ πολιτική, εἴτε αὐτῇ ὄνομάζεται συντηρητική, εἴτε προοδευτική, εἴτε φιλελεύθερη, εἴτε ριζοσπαστική, ἀκόμη κι ἀν ἔκανε τὰ πιὸ ἐπαναστατικὰ δῆματα τοῦ κόσμου. Γιατὶ κάθε ἀστικὴ πολιτική, δποιο κι ἀν είναι τὸ χρώμα τῆς καὶ τὸνομά της, δὲν ἔχει στὸ δάθος παρά ἕνα σχοπό: τὴ διατήρηση τῆς ἀστικῆς χυριαρχίας. κυριαρχίας· καὶ ἀστικὴ χυριαρχία σημαίνει σκλαβία τοῦ προλεταριάτου.

Τι ἔπρεπε λοιπὸν νὰ κάνει ἡ Διεθνής; 'Ἐπρεπε πρώτα νὰ ἀποσπάσει τις ἐργατικὲς μάζες ἀπὸ κάθε ἀστικὴ πολιτική, ἔπρεπε νὰ ἀφαιρέσει ἀπ' τὸ πρόγραμμά της διὰ τὰ ἀστικὰ πολιτικὰ προγράμματα. 'Αλλὰ στὴν ἐποχὴ τῆς ἰδρυσής της, δὲν ὑπῆρχε στὸν κόσμο ἄλλη πολιτική, ἥξω ἀπὸ ἔκεινη τῆς ἐκκλησίας ἢ τῆς μοναρχίας ἢ τῆς ἀριστοκρατίας ἢ τῆς μπουρζουαζίας· ἢ τελευταία, ἴδιως ἔκεινη τῆς ριζοσπαστικῆς μπουρζουαζίας, ἡταν χωρὶς ἀντίρρηση πιὸ φιλελεύθερη καὶ πιὸ ἀνθρώπινη ἀπ' τις ἄλλες, ἀλλὰ διε-

ἔξι ἵσταν ήταν θεμελιωμένες πάνω στὴν ἐκμετάλλευση τῶν ἔργατικῶν μαζῶν καὶ δὲν εἶχαν στὴν πραγματικότητα ἄλλο σκοπὸν ἀπὸ τὸ γὰρ καυγαδίσουν γιὰ τὸ μονοπώλιο αὐτῆς τῆς ἐκμετάλλευσης. Ἡ Διεθνὴς ἐπρεπε λοιπὸν ν' ἀρχίσει ἀπὸ τὴν μείωση τῶν δυσχερειῶν, καὶ μιὰ ποὺ κάθε πολιτική, ἀπὸ τὴν ἀποφῆτικήν της ἀπελευθέρωσης τῆς ἔργασίας, δρισχόταν μολυσμένη μὲ ἀντιδραστικὰ στοιχεῖα, ἐπρεπε πρῶτα γὰρ πετάξει ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς δλα τὰ γνωστὰ πολιτικὰ συστήματα, ώστε γὰρ μπορέσει νὰ θεμελιώσει πάνω στὰ ἔρειπια τοῦ ἀστικοῦ κόσμου τὴν ἀληθινὴν ἔργατικὴν πολιτικήν, τοῦ ΔιεθνοῦΣωματείου.

7 Αύγουστου 1869

II

Οἱ θεμελιωτὲς τοῦ ΔιεθνοῦΣωματείου τῶν ἔργατῶν ἐνέργησαν μὲ ἀκόμα μεγαλύτερη φρονιμάδα, μὲ τὸ γὰρ ἀποφύγουν νὰ θέσουν πολιτικὲς καὶ φιλοσοφικὲς ἀρχὲς σὰν βάση αὐτοῦ τοῦ Σωματείου, καὶ δίνοντάς του ἀρχικὰ σὰν μοναδικὴ βάση τὴν ἀποκλειστικὰ οἰκονομικὴν πάλη τῆς ἔργασίας ἔγάντια στὸ κεφάλαιο. Εἶχαν τὴν δεδαιότητα δι τὸ ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ δὲ ἔργατης θὰ τοποθετηθεῖ σ' αὐτὸν τὸ πεδίο, ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ θὰ ἀποκτήσει ἐμπιστοσύνη στὸ δίκιο του καὶ στὴν ἀριθμητικὴν του δύναμην καὶ ἐπιδοθεῖ μαζὶ μὲ τοὺς συγεδέλφους του σ' ἔνα ἀλληλέγγυο ἁγώνα, ἔγάντια στὴν ἀστικὴν ἐκμετάλλευση, θὰ δεηγηθεῖ ἀπαραίτητα ἀπὸ τὴν ἴδιαν τὴν πίεση τῶν πραγμάτων καὶ ἀπὸ τὴν ἔξελιξη αὐτῆς τῆς πάλης στὸ γὰρ αναγνωρίσει σύντομα δλες τὶς πολιτικές, σοσιαλιστικές καὶ φιλοσοφικές ἀρχὲς τῆς Διεθνοῦς, ἀρχὲς ποὺ στὴν πράξη δὲν εἶγαν τίποτα λιγότερο ἀπὸ τὴν δίκαιην ἐκφραση τοῦ ξεκινήματός του, τοῦ σκοποῦ του.

Ἄπὸ πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀποφῆτη, ἔχουν σὰν ἀπαραίτητη συγέπεια τὴν κατάργηση τῶν τάξεων, συνεπῶς καὶ τῆς μπουρζουαζίας, ποὺ εἶγαν σήμερα ἡ κυρίαρχη τάξη, ἀκόμια τὴν κατάργηση δλῶν τῶν πολιτικῶν κομμάτων, δλῶν τῶν ἐγχώριων κρατῶν καὶ

πάνω στὰ ἔρειπιά τους τὴν ἐγκαθίδρυση τῆς μεγάλης διεθνοῦς συμμαχίας δὲ λων τῶν παραγωγικῶν δημάδων, τοπικῶν καὶ ἔθνων. Ἀπὸ φιλοσοφική ἀποφῆ, ξεκινώντας ἀπὸ τὴν πραγματοποίηση τοῦ ἀνθρώπινου ἰδεώδους, δηλαδὴ τὴν ἀνθρώπινη εύτυχία, τὴν ισότητα, τὴν δικαιοσύνη καὶ τὴν ἐλευθερία πάνω στὴ γῆ, ἔχουν τὴν τάση νὰ κάνουν ἐντελῶς ἀχρηστα τὰ οὐράνια συμπληρώματα καὶ δλες τὶς ἐλπίδες ἐνὸς καλλίτερου κόσμου, πράγμα ποὺ θὰ ἔχει σὰν συνέπεια τὴν κατάργηση τῆς λατρείας καὶ δλων τῶν θρησκευτικῶν συστημάτων.

Ἀναγγείλετε αὐτοὺς τοὺς δύο σκοποὺς σὲ φρέσκαματους ἑργάτες, συντριψμένους καὶ ἀποθηκοποιημένους ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ἔργασία, δηλητηριασμένους γιὰ νὰ πούμε ἔτσι, ἐπίτιδες ἀπὸ τὶς διεστραμμένες ἐπιστῆμες ποὺ οἱ κυβερνήσεις σὲ συμφωγία μὲ δλες τὶς προνομιούχες τάξεις, παπαδαριό, ἀριστοκρατία, μπουρζουαζία, τοὺς διαμοιράζουν ἀπλόχερα καὶ θὰ τοὺς φοβίσετε· θὰ σᾶς ἀποκρύψουν Γάως, χωρὶς νὰ ὑποπτεύονται δτὶ δλες αὐτές οἱ ἰδεῖς δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴν πιὸ πιστὴ ἔκφραση τῶν συμφερόντων τους, δτὶ αὐτές οἱ προσπάθειες τοὺς φέργουν τὴν πραγματοποίηση τῶν πιὸ ἀκριβῶν τους εὐχῶν καὶ δτὶ ἀγτίθετα οἱ πολιτικὲς καὶ θρησκευτικὲς προκαταλήψεις, στ' ὄνομα τῶν δποίων θὰ τὶς ἀποκρύψουν Γάως, εἶναι ή ἀπ' εὐθείας αἰτία τῆς παράτασης τῆς σκλαβιᾶς καὶ τῆς μιζέριας τους.

Πρέπει νὰ ξεχωρίσουμε καλὰ τὶς προκαταλήψεις τῶν λατεῖων μαζῶν ἀπὸ ἔκεινες τῆς προνομιακῆς τάξης. Οι προκαταλήψεις τῶν μαζῶν, δπως εἶπαμε καὶ προηγουμένως, εἶναι θεμελιωμένες στὴν ἀμάθεια καὶ εἶναι ἐντελῶς ἀγτίθετες πρὸς τὰ συμφέροντά τους, ἐνῶ ἔκεινες τῆς μπουρζουαζίας εἶναι θεμελιωμένες ἀκριβῶς πάνω στὰ συμφέροντα τῆς τάξης αὐτῆς καὶ διατηροῦνται χάρη στὸ συλλογικὸ ἔγωισμὸ τῶν ἀστῶν, παρ' δλη τὴν διαδρωτικὴ δράση τῆς ἀστικῆς ἐπιστῆμης. Ο λαὸς θέλει, ἀλλὰ δὲν γνωρίζει· ή μπουρζουαζία γνωρίζει, ἀλλὰ δὲν θέλει. Ποιός ἀπ' τοὺς δύο εἶναι ἀθεράπευτος; Ή μπουρζουαζία χωρὶς ἀμφιβολία.

Γενικὸς κανόνας: Δὲν μπορεῖς νὰ μεταπείσεις παρὰ μόνο αὐ-

τούς ποὺ αισθάνονται τὴν ἀνάγκη τῆς μετατροπῆς, αὐτοὺς ποὺ θῇ μεταφέρουν στὰ ἔνστικτά τους ἢ στὴ μιζέρια τῆς κατάστασής τους, ἐξωτερικῆς ἢ ἐσωτερικῆς, αὐτὸ ποὺ θέλετε νὰ τοὺς δώσετε· ποτὲ δὲν θὰ μεταπείσετε αὐτοὺς ποὺ δὲν αισθάνονται τὴν ἀνάγκη καμᾶς ἀλλαγῆς, οὔτε ἀκόμη ἐκείνους ποὺ ἐπιθυμώντας νὰ ἔφεύγουν ἀπὸ μιὰ κατάσταση δισάρεστη, σπρώχνονται ἀπὸ τὴ φύση τῶν ἡθικῶν, διαινοητικῶν καὶ κοινωνικῶν τους συγθειῶν, στὸ νὰ φάγουν σ' Ἐνα κόδρο ποὺ δὲν εἶναι σύμφωνος μὲ τὶς ίδεες σας.

Φέρτε σᾶς παρακαλῶ στὸ σοσιαλισμό, ἔναν εὐγενή ποὺ ἔχει δουλιμία γιὰ τὸν πλούτο, ἔναν ἀστὸ ποὺ θὰ θίβει νὰ γίνει εὐγενής, ἢ ἀκόμη ἔναν ἐργάτη ποὺ θὰ ἐπιθυμοῦσε μὲ δλες τὶς δυνάμεις τῆς ψυχῆς του νὰ γίνει ἀστός! Μεταπείστε ἀκόμη ἔναν ἀριστοκράτη πραγματικὸ ἢ φανταστικὸ τοῦ πνεύματος, ἔνα ποὺ νὰ εἶναι δλόκληρος σοφός, μισός, ἔνα τέταρτο, ἔνα δέκατο, ἔνα ἑκατοστὸ σοφός, συχνὰ γεμάτος ἀπὸ ἐπιστημονικὴ ἐπίδειξη ἐπειδὴ εἶχε ἀπλῶς τὴν εὐτυχία νὰ καταλάβει κούτσα - στραβὰ μερικὰ διδλία, γεμάτος ἀπὸ ἀλαζονικὴ περιφρόνηση γιὰ τὶς διγράμματες μάζες καὶ ποὺ φαντάζεται διὰ τὸν φώνακαν γιὰ νὰ φτιάξει μιὰ νέα χυριαρχη, δηλαδὴ ἐκμεταλλευτικὴ κάστα.

Καμὶδὲ λογική, καμὶδὲ προπαγάνδα, δὲν θὰ εἶναι ποτὲ σὲ θέση νὰ δλλάξει αὐτοὺς τοὺς δυστυχισμένους. Γιὰ νὰ μεταπεισθοῦν, δὲν ὑπάρχει παρὰ ἔνας δρόμος: εἶναι ἐκείνος τῆς πράξης, εἶναι ἡ καταστροφὴ τῆς δυνατότητας προνομιακῶν καταστάσεων, κάθε χυριαρχίας καὶ κάθε ἐκμετάλλευσης· εἶναι ἐκείνος τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης ποὺ σαρώνονταις διειδήποτε ἀποτελεῖ τὴν ἀνισότητα στὸν κόδρο, θὰ τοὺς ἡθικοποιήσει πιέζοντάς τους νὰ ἀναζητήσουν τὴν εὐτυχία τους μέσα στὴν Ιστητα καὶ τὴν ἀλληλεγγύη.

Τὰ πράγματα εἶναι διαφορετικὰ μὲ τοὺς σοδαρούς ἐργάτες. Κάτω ἀπ' τὸ δνοιακὸ «σοδαροὶ ἐργάτες», ἔννοοῦμε δλους αὐτοὺς ποὺ εἶναι πραγματικὰ συντριψμένοι ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ἐργασίας· δλους αὐτοὺς, ποὺ ἡ κατάστασή τους εἶναι τόσο δύσκολη καὶ τόσο ἄθλια ὥστε κανένας, ἔω ἀπὸ περιστάσεις ἐντελῶς ἀσυνήθιστες, δὲν θὰ ιπποροῦμε νὰ κάνει οὕτε τὴ σκέψη καὶ νὰ κατακτήσει ἀπὸ μόνος

του γιὰ τὸν ἔαυτό του, μέσα στὶς σημερινὲς οἰκονομικὲς συνθῆκες καὶ τὴ σημερινὴ οἰκονομικὴ κατάσταση, μιὰ θέση καλλίτερη· νὰ γίνει γιὰ παράδειγμα μὲ τὴ σειρά του ἀφεντικὸ η σύμβουλος τοῦ Κράτους. Σ' αὐτὴν τὴν κατηγορία τοποθετοῦμε χωρὶς ἀμφιδολία τὸν σπάνιον καὶ θαρραλέοντας ἐργάτες ποὺ ἀν καὶ προσωπικὰ ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ ἀγένουν πάνω ἀπὸ τὴν ἐργατικὴ τάξη, δὲν θέλουν νὰ ἐπωφεληθοῦν, προτιμώντας νὰ υποφέρουν μαζὶ μὲ τοὺς συντρόφους τῆς μιζέριας καὶ τῆς ἀστικῆς ἐκμετάλλευσης γιὰ λίγο καὶ ρὸ ἀκόμη, παρὰ νὰ γίνουν ἐκμεταλλευτὲς μὲ τὴ σειρά τους. Τοῦτο: ἐδῶ, δὲν ἔχουν ἀνάγκη ἀλλαγῆς. Εἶναι καθαροὶ σοσιαλιστές.

Μιλῶμε γιὰ τὴ μεγάλη ἐργατικὴ μάζα, ποὺ καταπονημένη ἀπὸ τὴν καθημερινὴ τῆς ἐργασία, εἶναι ἀμαθής καὶ μίζερη. Τούτη ἐδῶ, ὅποιες καὶ ἀν εἶναι οἱ πολιτικὲς καὶ θρησκευτικὲς προκαταλήψεις ποὺ προσπάθησαν καὶ ἐν μέρει κατάφεραν νὰ ἐπιβάλουν στὴ συνείδηση τῆς, εἶναι σοσιαλιστικὴ χωρὶς νὰ τὸ ξέρει· εἶναι, στὸ βάθος τοῦ ἐνστίκτου τῆς καὶ κάτω ἀπὸ τὴν πλεση τῆς ἰδιαῖς τῆς κατάστασίς τῆς, πιὸ σοδαρά, πιὸ ἀληθινὰ σοσιαλιστική, τόσο ποὺ δὲν εἶναι ἔλοι οἱ ἐπιστηγμονικοὶ σοσιαλιστὲς καὶ ἀστολ μαζὶ. Εἶναι τέτοια ἐξ αἰτίας τῶν συνθηκῶν τῆς ὄλικῆς τῆς ὑπαρξῆς, ἐξ αἰτίας τῶν ἀνάγκηών τοῦ εἶναι: τῆς, ἔστω καὶ ἀν οἱ τελευταῖς προέρχονται ἀπὸ τὶς ἀνάγκες τῆς σκέψης τῆς· καὶ μέσα στὴν πραγματικὴ ζωή, οἱ ἀνάγκες τῆς ὑπαρξῆς ἔξασκοῦν πάντοτε μιὰ δύναμη πολὺ πιὸ ἴσχυρὴ ἀπὸ διε ἐκείνες τῆς σκέψης, μιὰ ποὺ η τελευταῖα παντοῦ καὶ πάντοτε ὑπῆρχε η ἔκφραση τῆς ὑπαρξῆς, η ἀνταγάλλαση τῶν ἐπιτυχημένων ἔξελιξιών τῆς, ἀλλὰ ποτὲ η ἀρχὴ τῆς.

Αὐτὸ ποὺ λείπει στοὺς ἐργάτες, δὲν εἶναι η πραγματικότητα, η πραγματικὴ ἀνάγκη τῶν σοσιαλιστικῶν εἰσπνοῶν, εἶναι μονάχα η σοσιαλιστικὴ σκέψη. Αὐτὸ ποὺ κάθε ἐργάτης ἀπαιτεῖ στὸ βάθος τῆς καρδιᾶς του: μιὰ ὑπαρξη ὀλοκληρωτικὰ ἀνθρώπινη, ὄλικὴ εὐγηιερία καὶ διανοητικὴ ἔξελιξη, θεμελιωμένη στὴ δικαιοσύνη, δηλαδὴ στὴν ισότητα καὶ τὴν ἐλευθερία τοῦ καθένα ἔχωριστά καὶ δλων μαζὶ στὴν ἐργασία. Αὐτὸ τὸ ἔνστικτο ιδεῶδες τοῦ καθένα

ποὺ δὲν ζεῖ παρὰ ἀπὸ τὴν ἐργασία του, δὲν μπορεῖ προφανῶς νὰ πραγματοποιηθεῖ στὸ σημερινὸ πολιτικὸ καὶ κοινωνικὸ κόσμο, ποὺ εἶναι βασιομένος πάνω στὴν ἀδικία καὶ τὴν κυνικὴ ἐκμετάλλευση τῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν. Συγεπῶς, κάθε σοβαρὸς ἐργάτης εἶναι ἀπαραίτητα ἔνας σοσιαλιστής ἐπαναστάτης, μιὰ ποὺ ἡ χειραφέτησή του δὲν μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ παρὰ μὲ τὴν ἀνατροπὴν δῶν αὐτῶν ποὺ ὑπάρχουν σήμερα. "Ἡ αὐτὴ ἡ δργάνωση τῆς ἀδικίας μαζὶ μὲ δλη τῇ βιτρίγα τῶν συγερῶν νόμων καὶ τῶν προνομακῶν ἰδρυμάτων πρέπει νὰ ἀφανιστεῖ, ἡ οἱ ἐργατικὲς μάζες θὰ μείνουν καταδίκασμένες σὲ μιὰ αἰώνια σκλαβιά.

Νὰ ἡ σοσιαλιστικὴ σκέψη ποὺ τὰ σπέρματά της θὰ ξαναβρεθοῦν στὸ Ἑνστικτὸ κάθε σοβαροῦ ἐργάτη. "Ο σκοπὸς συνεπῶς εἶναι νὰ τοῦ δώσουμε τὴν δλοκληρωμένη συνείδηση αὐτοῦ ποὺ ἐπιδιώκει, νὰ κάνουμε νὰ γεννηθεῖ μέσα του μιὰ σκέψη ποὺ νὰ συμφωνεῖ μὲ τὴν Ἐμφυτη κλίση του, γιατὶ ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ σκέψη τῶν ἐργατικῶν μαζῶν θὰ ἀνέβει στὸ ὑψὸς τοῦ Ἑνστίκτου τους, ἡ θέλησή τους θὰ εἶναι ἀποφασιστικὴ καὶ ἡ δύναμή τους θὰ γίνει: ἀκαταμάχητη.

Τί εἶναι δικὰς αὐτὸς ποὺ ἐμποδίζει ἀκόμη τὴν πὸ γρήγορη ἐξέλιξη αὐτῆς τῆς σωτήριας σκέψης στοὺς κόλπους τῶν ἐργατικῶν μαζῶν; "Ἡ ἀμάθειά τους χωρὶς ἀμφιβολία καὶ κατὰ μεγάλο μέρος οἱ πολιτικὲς καὶ θρησκευτικὲς τους προκαταλήψεις, μὲ τὶς δόποιες οἱ ἐνδιαφερόμενες τάξεις προσπαθοῦν νὰ ἐπισκιάσουν τὴ συνείδησή τους καὶ τὴ φυσικὴ τους ἔξυπνάδα. Ήως νὰ ἔξαλεψουμε αὐτὴ τὴν ἀμάθεια, πῶς νὰ καταστρέψουμε αὐτές τὶς νοσηρές προκαταλήψεις; Μὲ τὴν ἐκπαίδευση καὶ μὲ τὴν προπαγάνδα;

Είναι χωρὶς ἀμφιβολία μεγάλα καὶ ὥρατα μέσα. "Αλλὰ στὴ σημερινὴ κατάσταση τῶν ἐργατικῶν μαζῶν εἶναι ἀνεπαρκή. "Ο ἀπομονωμένος ἐργάτης εἶναι πολὺ καταπονημένος ἀπ' τὴν ἐργασία καὶ τὶς καθημερινὲς φροντίδες ώστε νὰ ἀφιερώσει ἀρκετὸ καιρὸ γιὰ τὴν ἐκπαίδευσή του. Καὶ ἐξ ἄλλου τὶ θὰ κάνει αὐτὴ ἡ προπαγάνδα; Θὰ ὑπάρξουν ἀραγε αὐτὸς οἱ κάποιοι εἰλικρινεῖς σοσιαλιστὲς προερχόμενοι ἀπὸ τὴ μπουρζουαζία, ποὺ εἶναι γεμάτοι ἀπὸ

μεγαλόφυχη θέληση, χωρίς ἀμφιβολία, ἀλλὰ ποὺ εἶναι πρῶτα - πρῶτα πολὺ λίγοι γιὰ νὰ δώσουν στὴν προπαγάνδα τους δλη τὴν ἀπαραίτητη ἔκταση καὶ οἱ ὅποιοι ἀπὸ τὴν ἀλλη μεριά, ἀνήκοντας ἐξ αἰτίας τῆς θέσης τους σ' ἕνα κόσμο διαφορετικό, δὲν ἔχουν δλη τὴν ἀγταπόκριση ποὺ χρειάζεται ἀπὸ μέρους τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου καὶ θὰ τοῦ ὑποκινήσουν μιὰ περισσότερο ἡ λιγότερο δικαιολογημένη δυσπιστία;

· Ή χειραφέτηση τῶν ἐργατῶν, πρέπει νὰ εἶναι ἔργο τῶν λίδιων, λέει τὸ προσόμιο τοῦ γενικοῦ μας καταστατικοῦ. Καὶ ἔχει χλίεις φορὲς δίκιο νὰ τὸ λέει. Εἶναι ἡ κύρια βάση τοῦ μεγάλου μας Σωματείου. Ἀλλὰ δὲργατικός κόσμος εἶναι γενικὰ ἀγράμματος, ἡ θεωρία τοῦ λείπει ἐντελῶς. Συνεπῶς, δὲν τοῦ μένει παρὰ ἔνας δρόμος, ἐκεῖνος τῆς χειραφέτησης διὰ τοῦ ου τῆς πρακτικῆς. Ποιά μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ εἶναι αὐτὴ ἡ πρακτική;

Εἶναι μοναδική. Εἶναι ἡ συναδελφική πάλη τῶν ἐργατῶν ἐνάντια στὰ ἀφεντικά. Εἶναι οἱ συντεχνίες, ἡ ὀργάνωση καὶ ἡ συνέννωση τῶν ταμείων τῆς ἀντίστασης.

14 Αὐγούστου 1869

III

Ἐάν ἡ Διεθνής δείχνεται κατ' ἀρχὴν ἐλαστική ἀπέναντι στὶς ἀνατρεπτικὲς καὶ ἀντιδραστικὲς ἴδεις, εἴτε στὴν πολιτική, εἴτε στὴ θρησκεία, ποὺ ἔχουν οἱ ἐργάτες ποὺ ἐντάσσονται στοὺς κόλπους τῆς, δὲν τὸ κάνει καθόλου ἀπὸ ἀδιαφορία γι' αὐτές τις ἴδεις. Δὲν μποροῦμε νὰ τὴν κατηγορήσουμε γιὰ ἀδιαφορία γιατὶ τις μισεῖ καὶ τις ἀποκρούει μὲ δλες τις δυνάμεις τῆς ὑπαρξής τῆς, μιὰ ποὺ κάθε ἀντιδραστική ἴδεια ἀποτελεῖ ἀνατροπὴ τῆς ἴδιας τῆς ἀρχῆς τῆς Διεθνοῦς. δπως ἡδη ἀποδείξαμε στὰ προηγούμενα ἀρθρα.

Τὴν ἐλαστικότητα αὐτή, τὸ ἐπαναλαμβάνουμε ἀκόμη, τὴν ἐμπύέται. Ήπο μιὰ μεγάλη φρονιμάδα. Γνωρίζοντας τέλεια δτι ἔνας σοδαρδὸς ἐργάτης εἶναι σοσιαλιστής ἐξ αἰτίας δλων τῶν σχετικῶν

μὲ τὴν δύθλια κατάστασή του ἀναγκῶν, καὶ διὰ οἱ ἀντιδραστικὲς
ἰδέες, ἐὰν ἔχει, δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ είναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀ-
γνοιάς του, βασίζεται πάνω στὴ συλλογικὴ ἐμπειρία ποὺ δὲν θὰ
παραλείφει νὰ ἀποκτήσει στοὺς χόλπους τῆς Διεθνοῦς, καὶ ιδίως
στὴν ἔξελιξη τῆς συλλογικῆς πάλης τῶν ἐργατῶν ἐνάντια στὰ ἀ-
φεντικά, γιὰ νὰ τὸν ἀπαλλάξει ἀπ' αὐτές.

Καὶ πραγματικά, ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ ἔνας ἐργάτης ἀποκτών-
τας αὐτοπεποίθηση ἀπὸ τὴν δυνατότητα μιᾶς προσεχοῦς ριζικῆς με-
ταρρύθμισης τῆς οἰκονομικῆς κατάστασης, ἐνωμένος μὲ τοὺς συν-
τρόφους του, ἀρχίζει νὰ παλεύει μὲ συγέπεια γιὰ τὴν μείωση τῶν
ώρων τῆς ἐργασίας του καὶ τὴν αὔξηση τοῦ μισθοῦ του· ἀπὸ τὴν
στιγμὴν ποὺ ἀρχίζει νὰ ἐνδιαφέρεται ζωηρὰ γι' αὐτὸν τὸν ἐντελῶς
ὑλικὸν ἀγώνα, μποροῦμε νὰ είμαστε οἰγουροί διὰ θὰ ἐγκαταλείψει
σύντομα δλες τὶς οὐράνιες προκαταλήψεις του καὶ διὰ συνηθίζοντας
νὰ βασίζεται δλούνα καὶ περισσότερο στὴ συλλογικὴ ὅμοιατη τῶν
ἐργατῶν, θὰ ἀπαργύθει μὲ τὴ θέληση του τὴ δοήθεια τῆς θρη-
σκείας.

Τὸ Γένο θὰ συμβεῖ καὶ μὲ τὴ σημερινὴ πολιτική του. Θὰ χάσει
τὸ χύριο στήριγγά του στὸ μέτρο ποὺ ἡ συνείδηση τοῦ ἐργάτη θὰ
βρεθεῖ ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴ καταπλεση. Ἀπὸ τὴν
ἄλλη μεριά ἡ οἰκονομικὴ πάλη, ἔξεισσόμενη καὶ ἐπεκτεινόμενη,
δλούνα καὶ περισσότερο, θὰ τὸν κάνει νὰ γνωρίσει καλλίτερα, μὲ
ἔνα τρόπο πρακτικὸ καὶ μὲ μιὰ ἐμπειρία συλλογικὴ ποὺ είναι πάγ-
τοτε ἀπαραίτητα πιὸ διδακτικὴ καὶ πιὸ πλατιὰ ἀπὸ κάθε μεμονω-
μένη ἐμπειρία, τοὺς ἀλγθινούς του ἔχθρους, ποὺ είναι οἱ προνομι-
οῦχες τάξεις, ποὺ περιλαμβάνουν τὸ παπαδαριό, τὴν μπουρζουα-
ζία, τοὺς εὐγενεῖς καὶ τὸ κράτος· αὐτὸ τὸ τελευταῖο ὑπάρχει μόνο
καὶ μόνο γιὰ νὰ προστατεύει δλα τὰ προνόμια αὐτῶν τῶν τάξεων
καὶ γιὰ νὰ παιρνει πάντοτε τὸ μέρος τους ἐνάντια στὸ προλετα-
ριάτο.

Ο ἐργάτης, μπλεγμένος μ' αὐτὸν τὸν τρόπο στὴν πάλη, θὰ
καταλήξει ἀναγκαστικὰ στὸ νὰ καταλάβει τὸν ἀγεφύρωτο ἀντα-
γωνισμὸ ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ τῶν δργάνων αὐτῆς τῆς ἀντιδρασῆς

καὶ τῶν πιὸ ἀκριβῶν του ἀνθρώπιγων συμφερόντων καὶ φθάνοντας σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, δὲν θὰ δειλιάσει νὰ ἀναγγωρισθεὶ καὶ νὰ τοποθετηθεὶ σαφῶς σὰν ἐπαναστάτης σοσιαλιστής.

Μὲ τοὺς ἀστούς τὰ πράγματα είναι διαφορετικά. "Ολα τὰ συμφέροντά τους είναι ἀντίθετα πρὸς τὴν οἰκονομικὴ μεταβολὴ τῆς κοινωνίας" καὶ ἂν οἱ ίδεις τους σ' αὐτὸν τὸν τομέα είγαι ἐπίσης ἀντίθετες, ἀν αὐτές οἱ ίδεις είγαι: ἀντιδραστικές, ἡ δπως τὶς δινομάζουσα σήμερα «εὔγενικά» συντηρητικές, ἀν τὸ λογικό τους καὶ τῇ καρδιᾷ τους ἀποκρούουν αὐτὴ τῇ μεγάλῃ πράξῃ δικαιοσύνης καὶ χειραφέτησης ποὺ δινομάζουμε κοινωνικὴ ἐπανάσταση, ἀν ἡ πραγματικὴ κοινωνικὴ, δηλαδὴ ἡ πολιτικὴ καὶ ταυτόχρονα οἰκονομικὴ Ισότητα τοὺς τρομάζει, ἀν στὸ βάθος τῆς φυχῆς τους θέλουν νὰ διατηρήσουν γιὰ τὸν ἑαυτό τους, γιὰ τὴν τάξη τους καὶ τὰ παιδιά τους ἔνα μόνο προνόμιο, ἔκεινο τῆς νόησης, δπως κάνουν σήμερα πολλοὶ ἀστοὶ σοσιαλιστές, ἀν δὲν μισοῦν δχι μόνο μὲ δλη τῇ λογικῇ τοῦ πνεύματός τους, ἀλλὰ ἀκόμη μὲ δλη τῇ δύναμη τοῦ πάθους τους τῇ σημερινῇ τάξῃ πραγμάτων, τότε μποροῦμε νὰ είμαστε σίγουροι δτι θὰ παραμείνουν ἀντιδραστικοί, ἔχθροι τοῦ ἐργατικοῦ στόχου γιὰ δλη τους τῇ ζωῇ! Πρέπει νὰ τοὺς κρατήσουμε μακριὰ ἀπὸ τῇ Διεθνῇ.

Πρέπει νὰ τοὺς κρατήσουμε πολὺ μακριὰ, γιατὶ δὲν θὰ ξημπαιναν ἔκει παρὰ γιὰ νὰ τὴν ἀποθικοποιήσουν καὶ γιὰ νὰ ἀλλάξουν τὸ δρόμο της. "Γύπαρχει ἐξ ἀλλοῦ ἔνα ἀλάθητο σημιάδι ἀπὸ τὸ δποιο μποροῦν οἱ ἐργάτες νὰ διακρίνουν ἀν ἔνας ἀστός ποὺ ζητᾶ νὰ γίνει δεκτός στὶς γραμμές τους, ἐρχεται σ' αὐτοὺς μὲ εὐλιχρίνεια, χωρὶς τὸν ἴσχιο τῆς ὑποκρισίας καὶ χωρὶς ἀνατρεπτικές ὑστερόδουλες σκέψεις. Τὸ σημιάδι αὐτὸ είγαι οἱ σχέσεις ποὺ διατήρησε ἀπέναντι: στὸν κόσμο τῶν ἀστῶν.

"Ο ἀνταγωνισμὸς ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ ἐργατικοῦ καὶ τοῦ ἀστικοῦ κόσμου, παίρνει ἔνα χαρακτήρα δλο καὶ πιὸ ἐκφραστικό. Κάθε ἀνθρωπὸς ποὺ σκέπτεται: σοδαρὰ καὶ ποὺ τὰ αισθήματα καὶ τῇ φαντασίᾳ του δὲν παραμερφώθηκαν καθόλου ἀπὸ τὴν συχνὰ ἀσυνείδητη ἐπίδραση φιλοκερδῶν σοφισμάτων, δφείλει σήμερα νὰ

καταλάβει διτι κανένας συμδιβασμός δὲν είναι δύνατός μεταξύ τους. Οι έργατες θέλουν τὴν ισότητα καὶ οἱ ἀστοὶ θέλουν τὴν διατήρηση τῆς ἀνισότητας. Προφανῶς η μιὰ καταστρέφει τὴν ἄλλη. Ή μεγάλη πλειοδηγία τῶν ἀστῶν ποὺ ἔχουν κεφάλαιο καὶ ίδιοκτησία, αὐτοὶ ποὺ ἔχουν τὸ κουράγιο νὰ δημολογοῦν μὲ εἰλικρίνεια αὐτὸ ποὺ θέλουν, τὸ ἔχουν ἡ Ισού καὶ γιὰ νὰ διαχηρύχνουν μὲ τὴν ἑδία εἰλικρίνεια τὸν τρόμο ποὺ τοὺς ἐμπνέει ἡ σπηλεινὴ κυνητοποίηση τῆς έργατικῆς τάξης: Τοῦτοι ἐδῶ είναι ἔχθροι τόσο τολμηροὶ δω καὶ ἀνυπόχριτοι, τοὺς γνωρίζουμε καὶ πάει καλά.

Άλλα ὑπάρχει καὶ μιὰ ἄλλη κατηγορία ἀστῶν ποὺ δὲν ἔχουν οὔτε τὸ ἕδιο θάρρος οὔτε τὸ ἕδιο κουράγιο. Ἐχθροὶ τῆς κοινωνικῆς ξιάλυσης, ποὺ ἐμεῖς ἀποκαλοῦμε μὲ δλη τῇ δύναμη τῆς φυχῆς μας μεγάλη πράξη δικαιοσύνης, τὸ ἀπαραίτητο σημειεῖο ἀρχῆς γιὰ τὴν ἀναγκαῖα δάση μᾶς ισοπολιτικῆς καὶ δρθιολογικῆς κοινωνικῆς δργάνωσης, θέλουν δπως δλοι οἱ ἄλλοι ἀστοί, νὰ διατηρήσουν τὴν οικονομικὴ ἀνισότητα, αὐτὴ τὴν αλώνια πηγὴ δλων τῶν ἄλλων ἀνισότητῶν καὶ ταυτόχρονα ισχυρίζονται διτι ἐπιδιώκουν δπως κι ἐμεῖς τὴν δλοκληρωτικὴ χειραφέτηση τοὺς έργατη καὶ τῆς έργασίας. Οι πιὸ ἀντιδραστικοὶ ἀστοί, ἀντίθετα μ' ἐμᾶς, ὑποστηρίζουν μὲ ἀξιέπαιγο πάθος τὴν ἑδία τὴν αἰτία τῆς σκλαβιάς τοὺς προλεταριάτου, δηλαδὴ τὸν διαχωρισμὸ τῆς έργασίας καὶ τῆς ἀκίνητης ἡ κεφαλαιοποιημένης ίδιοκτησίας, ποὺ ἀντιπροσωπεύονται σήμερα ἀπὸ δύο διαφορετικὲς τάξεις καὶ δημως ἐμφανίζονται σὰν ἀπόστολοι τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς έργατικῆς τάξης ἀπὸ τὸ ζυγὸ τῆς ίδιοκτησίας καὶ τοῦ κεφαλαιου!

Ποιούς κοροίδεύουν; Τοὺς ἔαυτούς τους η ἐμάς; Μερικοὶ σφάλλουν μὲ καλὴ τὴν πίστη, πολλοὶ μᾶς ξεγελοῦν· οἱ περισσότεροι μᾶς ἔξαπατοῦν καὶ ἔξαπατοῦνται ταυτόχρονα. "Ολοὶ τους ἀνήκουν στὴν κατηγορία τῶν ριζοσπαστῶν καὶ σοσιαλιστῶν ἀστῶν ποὺ θεμελίωσαν τὸν Συνασπισμὸ τῆς Ειρήνης καὶ τῆς Ἐλευθερίας.

Είναι σοσιαλιστικὸς αὐτὸς ὁ συνασπισμός; Στὴν ἀρχὴ, καὶ καὶ τὴν διάρκεια τοῦ πρώτου χρόνου τῆς ὑπαρξῆς του, δημως μᾶς δόθηκε ἡ δηῃ ἡ εὐκαρία νὰ τὸ ποῦμε, ἀπέκρουντε τὸ σοσιαλισμὸ μὲ

τρόμο. Τὸν προηγούμενο χρόνο, στὸ συνέδριο ποὺ ἔκανε στὴ Βέρνη, ἀπέκρουσε θριαμδευτικὰ τὴν ἀρχὴ τῆς οἰκονομικῆς ισότητας. Σήμερα, καταλαβαίνοντας δτὶ πεθαίνει καὶ ἐπιθυμῶντας νὰ ζήσει λιγάκι ἀκόμη καὶ καταλαβαίνοντας ἐπιτέλους δτὶ καμιὰ πολιτικὴ ὑπαρξη δὲν εἶναι στὸ ἔξῆς δυνατὴ ἕξω ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ ζήτημα, αὐτοαποκαλεῖται σοσιαλιστικός· Ἐγίνε ἀστο-σοσιαλιστικός: δηλαδὴ θέλει νὰ ἐπιλύσει δλα τὰ κοινωνικὰ θέματα μὲ βάση τὴν οἰκονομικὴ ἀνισότητα. Ἐπιθυμεῖ καὶ θέλει νὰ διατηρήσει τὸ συμφέρον τοῦ κεφάλαιου καὶ τὴν ἐπιχαρπία τῆς γῆς καὶ Ισχυρίζεται δτὶ θὰ χειραφετήσει μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τοὺς ἑργάτες. Προσπαθεῖ νὰ φτιάξει ἔνα οὐτοπικὸ σωματεῖο.

Γιατὶ τὸ κάγει; Τί τὸν ἔκανε νὰ ἀναλάβει ἔνα ἔργο τόσο ἀσυγάρτητο δσο καὶ στερο; Δὲν εἶναι δύσκολο νὰ τὸ καταλάβουμε.

"Ἐνα μεγάλο μέρος τῆς μπουρζουαζίας εἶναι κουρασμένο ἀπὸ τὴ βασιλεία τοῦ καισαρισμοῦ καὶ τοῦ μιλιταρισμοῦ ποὺ οἱ ίδιοι θεμελίωσαν τὸ 1848, ἐπειδὴ φοβόντουσαν τὸ προλεταριάτο· θυμηθεῖτε μόνο τὶς μέρες τοῦ Ἰουνίου, πρόδρομους τῶν ἡμερῶν τοῦ Δεκέμβρη· θυμηθεῖτε αὐτὴ τὴν Ἐθνοσυνέλευση, ποὺ μετά τὶς μέρες τοῦ Ἰουνίου καταριόταν καὶ ἔδριξε διμόφωνα, ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ φωνή, τὸν περίφημο καὶ μπορεῖ κανεὶς νὰ πεῖ ἡρωικὸ σοσιαλιστὴ Προυντόν, ποὺ μόνος εἶχε τὸ κουράγιο νὰ ρίξει τὴν πρόκληση τοῦ σοσιαλισμοῦ σ' αὐτὴ τὴ λυστασμένη δμάδα τῶν συντηρητικῶν, φιλελεύθερων καὶ ριζοσπαστῶν σοσιαλιστῶν. Καὶ δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε δτὶ ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς ὄντριστες τοῦ Προυντόν, ὑπάρχει ἔνα πλήθος ἀστῶν ποὺ εἶναι ἀκόμη ζωντανοὶ καὶ σήμερα πιὸ μαχητικοὶ παρὰ ποτέ, ποὺ βαφτισμένοι στοὺς διωγμοὺς τοῦ Δεκέμβρη, Εγίναν ἀπὸ τότε οἱ μάρτυρες τῆς ἐλευθερίας.

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν καμιὰ ἀμφιβολία δτὶ δλόκληρη ἡ μπουρζουαζία, μαζὶ καὶ ἡ ριζοσπαστικὴ, δὲν ἥταν καθαρὰ δ δημιουργδς τοῦ καισαρικοῦ καὶ μιλιταριστικοῦ δεσποτισμοῦ ποὺ σήμερα ἐλεεινολογεῖ τὰ ἀποτελέσματά του. Ἀφοῦ τὰ χρησμοποίησε κατὰ τοῦ προλεταριάτου, τώρα θέλει νὰ ἀπαλλάχει ἀπ' αὐτά. Τίποτα πιὸ φυσικό. Αὐτὸ τὸ πολίτευμα τὴν ταπεινώνει καὶ τὴν ἐρειπώνει. Ἀλ-

λὰ πῶς νὰ ἀπαλλαγεῖ; "Αλλοτε ήταν θαρραλέα καὶ δυνατή, εἶχε τὴν δύναμη τῶν κατακτήσεων. Σήμερα εἶναι δειλή καὶ ἀδύναμη, πάσχει ἀπὸ γεροντική ἀδυναμία. 'Αναγνωρίζει πολὺ καλά τὴν ἀδυναμία τῆς καὶ αἰσθάνεται διὰ μόνη τῆς δὲν μπορεῖ νὰ κάνει τίποτα' τῆς χρειάζεται λοιπὸν κάποια βοήθεια. Αὐτὴ ἡ βοήθεια δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀλλη ἀπὸ τὸ προλεταριάτο" συνεπῶς πρέπει νὰ κερδίσει τὸ προλεταριάτο.

"Αλλὰ πῶς νὰ τὸ κερδίσει; Μὲ ὑποσχέσεις γιὰ ἐλευθερία καὶ πολιτικὴ Ισότητα; Εἶναι λέξεις ποὺ δὲν ἀγγίζουν πιὰ τοὺς ἐργάτες. "Εμαθαν ἀπὸ τὰ παθήματά τους, κατάλαβαν ἀπὸ μιὰ σκληρὴ ἐμπειρία διὰ αὐτὲς οἱ λέξεις δὲν σημαίνουν γι' αὐτοὺς τίποτα. Εἶναι ἀπὸ τὴν διατήρηση τῆς οἰκονομικῆς τους σκλαβιᾶς, συχνὰ πιὸ σκληρῆς ἀπὸ πρῶτα. "Αν λοιπὸν θέλετε νὰ ἀγγίξετε τὴν καρδιὰ αὐτῶν τῶν ἔκατον μυρίων &θλιών σκλάβων τῆς ἐργασίας, μιλεῖστε τους γιὰ τὴν οἰκονομική τους ἀπελευθέρωση. Δὲν ὑπάρχει πιὰ ἐργάτης ποὺ νὰ μήν γνωρίζει τώρα διὰ ἐκεὶ βρίσκεται γι' αὐτὸν ἡ μόνη σοδαρή καὶ πραγματική δάση γιὰ δλες τις ἄλλες ἐλευθερίες. Συνεπῶς πρέπει νὰ τοῦ μιλήσουν γιὰ οἰκονομικὲς μεταρρυθμίσεις τῆς κοινωνίας.

Λοιπὸν καλά, εἶπαν οι συνωμότες τῆς Εἰρήνης καὶ τῆς Ἐλευθερίας, ἃς τοὺς μιλήσουμε, ἃς βαρτιστοῦμε κι ἐμεῖς σοσιαλιστές. "Ας τοὺς ὑποσχεθοῦμε οἰκονομικές καὶ κοινωνικές μεταρρυθμίσεις, πάντοτε μὲ τὴν προϋπόθεση διὰ θὰ θελήσουν νὰ σεβαστοῦν τις δάσεις τοῦ δασικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς δασικῆς παντοδύναμίας: τὴν ἀτομική καὶ κληρονομικὴ ίδιοκτησία, τὸ συμφέρον τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ἐπιχαρπίας τῆς γῆς. "Ας τοὺς πείσουμε διὰ μὲν αὐτές μόνο τις προϋποθέσεις, ποὺ ἔχασφαλίζουν ἀλλωστε σὲ μᾶς τὴν ἔξουσία καὶ στοὺς ἐργάτες τὴ σκλαβιά, δὲργάτης μπορεῖ νὰ χειραφετηθεῖ.

"Ας τοὺς πείσουμε ἀχόρη διὰ γιὰ νὰ πραγματοποιήσουμε δλες αστέκες τις κοινωνικές μεταρρυθμίσεις, πρέπει πρώτα νὰ κάνουμε μιὰ ὥραια πολιτικὴ ἐπανάσταση, ἀποκλειστικὰ πολιτική, τόσο κόκκινη ὡστε νὰ τοὺς ἀρέσει ἀπὸ πολιτικής ἀποφῆς, μὲ πεσίματα κεφαλιῶν ἐν εἶναι ἀπαραίτητο, ἀλλὰ μὲ τὸν πιὸ μεγάλο σεβασμὸ γιὰ τὴ θεὰ ίδιοκτησία· μιὰ ἐπανάσταση ἐντελῶς Ιαχωδινική, μὲ ω:λέ-

Έη, πού θὰ μᾶς κάνει χύριους τῆς κατάστασης· καὶ μόλις γίνουμε χύριοι, θὰ δώσουμε στοὺς ἐργάτες... αὐτὸ πού θὰ μπορέσουμε καὶ πού θὰ θελήσουμε...

Ἐκεῖ δρίσκεται ἔνα ἀλάθητο σημάδι ἀπὸ τὸ δόποιο μποροῦν οἱ ἐργάτες νὰ ἀναγνωρίσουν ἔνα φευτοσοσιαλιστή, ἔναν ἀστο-σοσιαλιστή: ἂν μιλώντας τους γιὰ τὴν ἐπανάσταση ἢ ἡ θέλετε γιὰ τὴν κοινωνικὴ μεταρρύθμιση, τοὺς λέει ὅτι ἡ πολιτικὴ μεταρρύθμιση πρέπει· γὰ γίνει πρὶν ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ μεταρρύθμιση· ἂν ἀρνηθεῖ ὅτι πρέπει γὰ γίνουν καὶ οἱ δύο ταυτόχρονα ἡ ἀκόμη ὅτι ἡ πολιτικὴ ἐπαγάνταση δὲν πρέπει γὰ εἶναι τίποτα λιγότερο ἀπὸ τὸν ἄμεσο καὶ καίριο μοχλὸ τῆς δλοκληρωτικῆς κοινωνικῆς διάλυσης, τότε γυρίστε του τὴν πλάτη γιατὶ ἡ ἡλίθιος εἶναι ἡ θεατρίνος ἐκμεταλλευτής.

21 Αὐγούστου 1869

IV

Τὸ Διεθνὲς Σωματεῖο τῶν Ἐργατῶν, γιὰ νὰ μείνει πιστὸ στὶς ἀρχές του καὶ γιὰ νὰ μὴν ξεφύγει ἀπὸ τὴν μόνη ὁδὸ ποὺ μπορεῖ νὰ τὸ διδηγήσει σὲ καλὸ λιμάνι, πρέπει προπάντων νὰ προφυλαχθεῖ ἀπὸ τὶς ἐπιδράσεις καὶ τῶν δύο εἰδῶν τοῦ ἀστικοῦ σοσιαλισμοῦ: τοὺς ὀπαδοὺς τῆς ἀστικῆς πολιτικῆς ποὺ περιλαμβάνει καὶ τοὺς ἀστοὺς ἐπαγαστάτες καὶ ἀπὸ ἔκείνους τῶν ἀστικῶν συγεταιρισμῶν ποὺ ἀποκαλοῦνται πρακτικοὶ ἀνθρώποι.

Ἄς ἔκτιμήσουμε τοὺς πρώτους.

Ἡ οἰκονομικὴ χειραφέτηση, εἴπαμε προτηγουμένως, εἶναι ἡ δάση ἐλών τῶν ἀλλιών ἐλευθερῶν. Περιλάβαμε μ' αὐτές τὶς λέξεις δλη τὴν πολιτικὴ τῆς Διεθνοῦς.

Διαβάζουμε πράγματι στὸ αἰτιολογικὸ τοῦ γενικοῦ μᾶς καταστατικοῦ τὴν ἀκόλουθη διακήρυξη:

«Ο τι ἡ ὑποταγὴ τῆς ἐργασίας στὸ κεφάλαιο εἶναι· ἡ πηγὴ κάθε πολιτικῆς δουλείας, πνευματικῆς καὶ ψλικῆς,

καὶ δτι γι' αὐτὸν τὸ λόγο, ἡ οἰκονομικὴ χειραφέτηση τῶν ἔργατῶν εἶναι δι μεγάλος σκοπὸς στὸν δποτο πρέπει νὰ ὑποτάσσεται κάθε πολιτικὴ κίνηση».

Είναι προφανὲς δτι κάθε πολιτικὴ κίνηση ποὺ δὲν ἔχει σὰν ἄμεσο καὶ εὐθὺ ἀντικείμενο τὴν δριστικὴ καὶ πλήρη οἰκονομικὴ χειραφέτηση τῶν ἔργατῶν καὶ ποὺ δὲν ἔχει γράφει στὴ σημαία τῆς μὲ τρόπο ἀποφασιστικὸ καὶ καθαρὸ τὴν ἀρχὴ τῆς οἰκονομικῆς, ισότητας, ἡ καλλίτερα τὴν διλογικήτην κοινωνικὴ διάλυση, εἶναι ἐντελῶς ἀστικὴ πολιτικὴ κίνηση καὶ σὰν τέτοια πρέπει νὰ ἀποκλειστεῖ ἀπὸ τὴν Διεθνῆ.

Οφελεῖ κατὰ συνέπεια νὰ ἀποκλειστεῖ χωρὶς οἶκτο ἡ πολιτικὴ τῶν ἀστο-δημοκρατῶν ἡ ἀστο-σοσιαλιστῶν ποὺ δηλώνοντας δτι «ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία εἶναι ἡ πρώτη προϋπόθεση τῆς οἰκονομικῆς χειραφέτησης», δὲ μποροῦν νὰ ἔννοοῦν κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς λέξεις ἄλλο ἀπ' αὐτὸν τὸ πράγμα: οἱ μεταρρυθμίσεις ἡ ἡ πολιτικὴ ἐπανάσταση πρέπει νὰ γίνονται πρὸ τὸν ἀπὸ τὶς οἰκονομικὲς μεταρρυθμίσεις ἡ τὴν οἰκονομικὴ ἐπανάσταση· οἱ ἔργατες πρέπει λοιπὸν νὰ συμμαχήσουν μὲ τοὺς περισσότερο ἡ λιγύτερο ριζοσπάστες ἀστούς γιὰ νὰ πραγματοποιήσουν μαζί τους τὸ πρῶτο, ὑπὸ τὸν δρο νὰ κάνουν ἔπειτα, παρὰ τὴν ἀντίδραση τῶν ἀστῶν, τὸ δεύτερο.

Διαμαρτυρόμαστε μεγαλόφωνα ἔναντια σ' αὐτὴ τὴν καταστρεπτικὴ θεωρία, ποὺ δὲν θὰ μποροῦσε νὰ καταλήξει γιὰ τοὺς ἔργατες, παρὰ στὸ νὰ τοὺς κάνει δργανα κατὰ τῶν ἔσωτῶν τους καὶ νὰ τοὺς ἔγκαταλείψει πάλι στὴν ἔκμετάλλευση τῶν μπουρζουάδων.

Τὸ νὰ κατακτήσουν πρῶτα τὴν πολιτικὴ ἐλευθερία δὲν μπορεῖ νὰ σημαίνει ἄλλο πράγμα ἀπὸ τὸ νὰ τὴν κατακτήσουν ἀπομονωμένη ἀφήνοντας κατὰ μέρος, τουλάχιστον γιὰ τὶς πρῶτες μέρες, τὶς οἰκονομικὲς καὶ κοινωνικὲς σχέσεις στὴν κατάσταση ποὺ δρίσκονται δηλαδὴ τοὺς ίδιοκτῆτες καὶ τοὺς κεφαλαιοκράτες μὲ τὰ πλούτη τους καὶ τοὺς ἔργατες μὲ τὴ μιζέρια τους.

Ωστόσο, μόλις κατακτηθεῖ αὐτὴ ἡ ἐλευθερία, λένε, θὰ χρη-

σιμεύσει οδύνη δργανο στοὺς ἐργάτες γιὰ νὰ κατακτήσουν ἀργότερα τὴν Ισότητα ἢ τὴν οἰκονομικὴ δικαιοσύνη.

Ἡ ἐλευθερία πράγματι, εἶναι ἔνα μοναδικὸ καὶ ἴσχυρὸ ἐργα- λεῖο. Τὸ πᾶν εἶναι νὰ ξέρουμε ἂν οἱ ἐργάτες θὰ μπορέσουν πρα- γματικὰ νὰ τὸ χρησιμοποιήσουν, ἂν θὰ ἀνήκει πραγματικὰ σὲ αὐ- τοὺς ἢ ἂν, δπως γινόταν μέχρι σήμερα, ἢ πολιτικὴ τους ἐλευθερία θὰ εἶναι ἔνα ἀπατηλὸ πρόσχημα, ἔνα φέμυρ.

Ἐνας ἐργάτης, στὴ σημερινὴ οἰκονομικὴ του κατάσταση μέ- σα στὴν δύοια θὰ ἐρχόντουσαν νὰ τοῦ μιλήσουν γιὰ πολιτικὴ ἐλευ- θερία, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ἀπαντήσει παρὰ μὲ τὸ ρεφραγὸ ἐνὸς πο- λὺ γγωστοῦ τραγουδιοῦ:

Μή μιλάτε γιὰ λευτεριά:
Ἡ φτώχια, νὰ ἡ σκλαβία!

Καὶ πραγματικά, θὰ πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς ἐρωτευμένος μὲ τὶς αὐταπάτες γιὰ νὰ φαντάζεται δtti ἐνας ἐργάτης, μέσα στὶς οἰ- κονομικὲς καὶ κοινωνικὲς συνθῆκες ποὺ δρίσκεται σήμερα, μπορεὶ νὰ κάνει σοδαρή καὶ πραγματικὴ χρήση τῆς πολιτικῆς του ἐλευθε- ρίας. Τοῦ λείπουν δυὸ πραγματάκια: ἡ ξεκούραση καὶ τὰ ὄλικὰ μέσα.

Ἐξ ἀλλοῦ δὲν τὸ εἰδαμε καὶ στὴ Γαλλία τὴν ἐπομένη τῆς ἐπαγάστασης τοῦ 1848, τῆς πιὸ ριζοσπαστικῆς ποὺ θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ ἐπιθυμεῖ ἀπὸ πολιτικῆς ἀποφῆγε;

Οι Γάλλοι ἐργάτες δὲν ήταν ἀλλωστε οὔτε ἀδιάφοροι οὔτε ἀ- δέξιοι, καὶ παρ’ δῃ τὴν πλατειὰ καθολικὴ ψηφοφορία ἐπρεπε νὰ συνεργαστοῦν μὲ τοὺς ἀστούς. Γιατὶ; γιατὶ δὲν είχαν τὰ ὄλικὰ μέ- σα ποὺ εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ νὰ γίνει πραγματικότητα ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία, γιατὶ ἔμειναν σκλάδοι μιᾶς ἀναγκαστικῆς ἀπὸ τὴν πε- νιὰ ἐργασίας, ἐνῷ οἱ ριζοσπαστικοί, οἱ φιλελεύθεροι, ἀκόμη καὶ οἱ συντρητικοὶ ἀστοί, οἱ μὲν δημοκρατικοὶ τῆς προηγουμένης, οἱ δὲ νεοφώτιστοι τῆς ἐπομένης, πήγαιναν κι ἐρχόντουσαν, ἐνεργοῦσαν μιλοῦσαν, πραγματοποιοῦσαν καὶ συνωμοτοῦσαν ἐλεύθερα, οἱ μὲν

χάρη στὰ εισοδήματά τους ή στὴν ἐπικερδὴ ἀστικὴ τους θέση, οἱ δὲ χάρη στὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους ποὺ φυσικὰ ὅχι μόνο διατήρησαν ἀλλὰ καὶ ἔκαναν πιὸ δύνατὸν ἀπὸ ποτέ.

Τὰ ἀποτελέσματα τὰ γνωρίζουμε: πρῶτα οἱ μέρες τοῦ Ἰούνη ἀργότερα σὰν ἀπαραίτητη συνέπεια οἱ μέρες τοῦ Δεκέμβρη.

Ἄλλα, θὰ ποῦν, οἱ ἐργάτες ποὺ ἔγιναν πιὸ φρόνιμοι ἀπ’ τὴν ἴδια τους τὴν ἐμπειρία, δὲν θὰ στέλγουν πιὰ ἀστοὺς στὶς συντακτικὲς ἢ νομοθετικὲς Συγελεύσεις, θὰ στέλγουν ἀπλοὺς ἐργάτες. Τόσο φτωχοὶ ποὺ εἶναι θὰ μποροῦν νὰ δώσουν τὴν ἀπαραίτητη διατροφὴ στοὺς βουλευτές τους. Ξέρετε ποιές θὰ εἶναι οἱ συνέπειες; Οἱ ἐργάτες βουλευτές, μεταφερμένοι σὲ συνθῆκες ἀστικῆς ζωῆς καὶ σὲ ἀπόδοσφαιρα ἀστικῶν πολιτικῶν ἵδεων, παύοντας νὰ εἶναι ἐργάτες τῆς πρᾶξης γιὰ νὰ γίνουν ἀνθρώποι τοῦ κράτους, θὰ γίνουν ἀστοί, καὶ ἵσως περισσότερο ἀπ’ τοὺς ἴδιους τοὺς ἀστούς. Γιατὶ οἱ ἀνθρώποι δὲν δημιουργοῦν τὶς καταστάσεις, ἀλλὰ ἀντίθετα οἱ καταστάσεις εἶναι ἔκεινες ποὺ δημιουργοῦν τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ τὴν πείρα μᾶς διδάσκει δὲι οἱ ἐργάτες ἀστοὶ συχνὰ δὲν εἶναι οὐτε λιγότερο ἐγωιστὲς ἀπὸ τοὺς ἔκμεταλλευτὲς ἀστούς, οὐτε λιγότερο καταστρεπτικοὶ γιὰ τὸ Σωματεῖο ἀπ’ δὲι οἱ ἀστο-σοσιαλιστὲς οὐτε λιγότερο ματαιόδοξοι καὶ γελοῖοι ἀπὸ τοὺς ἔξευγενισμένους ἀστούς.

“Ο, τι κι ἀγ κάνουν, δ, τι κι ἀγ λένε, δσο δ ἐργάτης θὰ παραμένει δουτηγμένος στὴ σημεριγή του κατάσταση, δὲν θὰ ὑπάρχει γι’ αὐτὸν καμιὰ δυνατὴ ἐλευθερία, κι ἔκεινοι ποὺ συμφωνοῦν στὸ νὰ κατακτήσει τὶς πολιτικὲς ἐλευθερίες χωρὶς νὰ θιγοῦν πρῶτα τὰ καυτὰ θέματα τοῦ σοσιαλισμοῦ, χωρὶς νὰ προφέρουν αὐτὴ τὴ λέξη ποὺ κάνει τοὺς ἀστούς νὰ χλωμιάζουν, τὴν κοινωνικὴ διάλυση, τοῦ λέγε ἀπλῶς: Κατάκτησε πρῶτα τὴν ἐλευθερία αὐτὴ γιὰ μᾶς, γιὰ νὰ μπορέσουμε ἀργότερα νὰ τὴν χρησιμοποιήσουμε ἐναγτίον σου.

“Αν ἔνας ἀστὸς ἐμπνευσμένος ἀπὸ ἔνα μεγάλο πάθος δικαιοσύνης, ισότητας καὶ ἀνθρωπιάς, θέλει σοδαρά νὰ ἐργασθεῖ γιὰ τὴ χειραφέτηση τοῦ προλεταριάτου, γὰ ἀρχίσει κόδοντας πρῶτα δλους

τοὺς πολιτικούς καὶ κοινωνικούς δεσμούς, δλες τὶς σχέσεις συμφέροντος τοῦ πνεύματος, τῆς κενοδοξίας καὶ τῆς καρδιᾶς μὲ τὴ μπουρζουάζια. Νὰ καταλάβει πρῶτα - πρῶτα δι τὸν κανένας συμβιβασμὸς δὲν εἶναι δυνατὸς μεταξὺ τοῦ προλεταριάτου καὶ τῆς τάξης αὐτῆς, ποὺ μὴ μπορώντας νὰ ζήσει παρὰ ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευση τῆς ἀλλης, εἶναι δι φυσικὸς ἔχθρὸς τοῦ προλεταριάτου.

'Ἄφος γυρίσει δρίστικὰ τὶς πλάτες στὸν κόσμο τῶν ἀστῶν, νὰ ἔρθει νὰ μπει κάτω ἀπ' τὴ σημαῖα τῶν ἐργατῶν ποὺ ἔχει πάνω τῆς γραμμένο: «Δικαιοσύνη, Ἰσότητα καὶ Ἐλευθερία γιὰ δλους. Κατάργηση τῶν τάξεων μὲ τὴν οἰκονομικὴ Ισότητα δλων. Κοινωνικὴ διάλυση». Θὰ εἶγι: καλοδεχούμενος.

"Οσον ἀφορᾶ τοὺς ἀστο-σοσιαλιστὲς δπως καὶ τοὺς ἑργάτες ἀστοὺς ποὺ θὰ ἔρθουν νὰ μᾶς μιλήσουν γιὰ συνθηκολόγηση μεταξὺ τῆς ἀστικῆς πολιτικῆς καὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ τῶν ἐργατῶν, δὲν ξ-χουμε νὰ δώσουμε παρὰ μιὰ συμβουλὴ: πρέπει νὰ τοὺς γυρίσετε τὶς πλάτες.

Διότι οἱ ἀστο-σοσιαλιστὲς ἐπιχειροῦν νὰ δργανώσουν σήμερα μὲ δόλωμα τὸ σοσιαλισμό, μιὰ θαυμαστὴ ἐργατικὴ κινητοποίηση μὲ σκοπὸ νὰ κατακτήσουν τὴν πολιτικὴ ἐλευθερία, μιὰ ἐλευθερία ποὺ δπως εἶδαμε δὲν θὰ χρησίμευε παρὰ στὴ μπουρζουάζια: γιατὶ οἱ ἑργάτες φθάνοντας στὸ ̄ψος τῆς θέσης τους, φωτισμένοι καὶ δδηγημένοι ἀπὸ τὶς ἀρχές τῆς Διεθνοῦς, δργανώνονται πράγματι καὶ ἀρχίζουν νὰ σχηματίζουν μιὰ πραγματικὴ δύναμη, δχι: ἔθνικὴ ἀλλὰ διεθνής δχι: γιὰ νὰ ἔχηπηρετοῦν τὶς υποθέσεις τῶν ἀστῶν ἀλλὰ τὶς δικές τους καὶ διότι: ἀκόμη καὶ γιὰ νὰ πραγματοποιήσουν αὐτὸ τὸ ἀστικὸ ̄δεωδεῖς μιᾶς δλοκληρωτικῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας μὲ δημοκρατικὲς διατάξεις, χρειάζεται μιὰ ἐπανάσταση, καὶ ἐπειδὴ καμιὰ ἐπανάσταση δὲ μπορεῖ νὰ θριαμβεύσει παρὰ μόνο μὲ τὴ δύναμη τοῦ λαοῦ, πρέπει αὐτὴ ἡ δύναμη, σταματώντας νὰ δγάζει τὰ κάστανα ἀπ' τὴ φωτιὰ γιὰ λογαριασμὸ τῶν Κυρίων μπουρζουάδων, νὰ χρησιμεύσει στὸ ἔξτης γιὰ τὸ θρίαμβο τοῦ λαϊκοῦ σκοποῦ, τοῦ σκοποῦ δλων αὐτῶν ποὺ δουλεύων ἐναντίον τῶν ἐκμεταλλευτῶν τῆς ἔργασίας.

Τὸ Διεθνὲς Σωματεῖο τῶν Ἐργατῶν, πιστὸ στὶς ἀρχές του, δὲν θὰ δώσει ποτὲ τὸ χέρι σὲ μιὰ πολιτικὴ ἀναταραχὴ ποὺ δὲν θὰ είχε σάν ἀμεσοῦ καὶ εὐθὺ σκοπὸ τὴν δλοκληρωτικὴν οἰκονομικὴν χειραρφέτησην τοῦ ἐργάτη, δηλαδὴ τὴν κατάργησην τῆς μπουρζουαζίας σάν τάξη οἰκονομικὰ ξέχωρη ἀπ' τὴν μάζα τοῦ λαοῦ, οὗτε σὲ καμμιὰ ἐπανάστασην ποὺ ἀπ' τὴν πρώτη μέρα, ἀπ' τὴν πρώτη ὥρα, δὲν θὰ γράψει στήν σημαία τῆς τὴν κοινωνικὴ διάλυση.

Ἄλλα οἱ ἐπαναστάσεις δὲν αύτοσχεδιάζονται. Δὲν γίνονται αδύαιρετα οὔτε ἀπὸ ἄτομα οὔτε ἀκόμη ἀπὸ τὰ πιὸ δυνατὰ σωματεῖα. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ κάθε θέληση κι ἀπὸ κάθε συνωμοσία, δηγοῦνται πάντοτε ἀπ' τὴν πίεση τῶν πραγμάτων. Μποροῦμε νὰ τὶς προβλέψουμε προαισθανόμενοι καμιὰ φορά τὸ πλησίασμά τους, ἀλλὰ δὲ μποροῦμε ποτὲ νὰ ἐπιταχύνουμε τὴν ἔκρηξή τους.

Ἐχοντας πεισθεῖ ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀλτήθειαν ἀναρωτιόμαστε: ποιά είγαι τὴν πολιτικὴν ποὺ πρέπει νὰ ἀκολουθεῖ τῇ Διεθνῇ κατὰ τὴ διάρκεια αὐτῆς τῆς περισσότερο ἢ λιγότερο μακρόχρονης περιόδου, ποὺ μᾶς χωρίζει ἀπ' αὐτὴν τὴν τροφερὴ κοινωνικὴ ἐπανάσταση, γιὰ τὴν δποία σήμερα, δλος δ κόσμος διάζεται;

Αφαιρώντας, δπως ἐπιτάσσουν οἱ ἀρχές του, κάθε θένική καὶ τοπική πολιτική, θὰ δώσει στὸ ἐργατικὸ κίνημα δλων τῶν χωρῶν ἕνα χαρακτήρα αισθητὰ οἰκονομικὸ δάζοντας σάν σκοπὸ τὴν ἐλάττωση τῶν ὡρῶν τῆς ἐργασίας καὶ τὴν αδηση τῶν μισθῶν· τὰ μέσα γι' αὐτὸ τὸ σκοπό: οἱ συντεχνίες τῶν ἐργατικῶν μαζῶν καὶ τὴ δημιουργία ταμείων ἀντίστασης.

Θὰ κάνει προπαγάνδα τῶν ἀρχῶν τῆς, γιατὶ δυτας οἱ ἀρχές τῆς οἱ πιὸ καθαρὴ ἔχφραση τῶν συλλογικῶν συμφερόντων τῶν ἐργατῶν δλου τοῦ κόσμου, είναι τὴ ψυχὴ καὶ ἀποτελοῦν δλη τὴ ζωτικὴ δύναμη τῆς Διεθνοῦς, θὰ κάνει τὴν προπαγάνδα αὐτὴ πλατειά, χωρίς νὰ ὑπολογίσει τὴν δξιθυμία τῶν ἀστῶν, ώστε κάθε ἐργάτης, δγαίνοντας ἀπ' τὴ διαγνωστικὴ καὶ τήθικὴ νάρκωση μέσα στὴν δποία προσπαθοῦν νὰ τὸν ξανασύρουν, νὰ καταλάβει τὴ θέση του· νὰ γνωρίσει καλὰ τὶ πρέπει νὰ ἐπιθυμεῖ νὰ κάνει καὶ ποιές

είναι οι συνθήκες που μπορεί να καταχτήσει τὰ ἀγθρώπινα δικαιώματά του.

Όσο θὰ συναντήσμε συχνά μέσα στὴν ἔδια τῇ Διεθνῇ ἐπιβράσσεις ποὺ προσποιεύμενες δτὶ περιφρονοῦν τὶς ἀρχές της, θὰ ἔθελαν νὰ τὶς περάσουν σὰν ἄχρηστη θεωρία καὶ ποὺ προσπαθοῦν νὰ ξανασύρουν τοὺς ἑργάτες στὸν πολιτικό, οἰκονομικό καὶ θρησκευτικὸ κατηχητισμὸ τῶν ἀστῶν, τόσο θὰ γίνεται μιὰ προπαγάνδα περισσότερο ἐνεργητικὴ καὶ περισσότερο εἰλικρινής.

Θὰ ἔξαπλωθεῖ καὶ θὰ δργανωθεῖ ἰσχυρὰ ἀνάμεσα ἀπ' τὰ σύνορα δλων τῶν χωρῶν, ὅστε μόλις ξεσπάσει ἡ ἐπανάσταση ὁδηγημένη ἀπ' τὴν πίεση τῶν πραγμάτων, νὰ δρεθεῖ μιὰ πραγματικὴ δύναμη, ποὺ νὰ ξέρει τὶ πρέπει νὰ κάνει, νὰ μπορεῖ νὰ τὴν ἀρπάξει καὶ νὰ τῆς δώσει μιὰ κατεύθυνση ἀλτηθινὰ ἐπιθυμητὴ ἀπ' τὸ λαός μιὰ σοδαρή διεθνῆς δργάνωση τῶν ἑργατικῶν σωματείων δλων τῶν χωρῶν, Ικανὴ νὰ ἀντικαταστήσει αὐτὸν τὸν πολιτικὸ κόσμο τῶν κρατῶν καὶ τῆς μπουρζουαζίας ποὺ ἀποχωρεῖ.

Τελειώνουμε αὐτὴ τὴν πιστὴ Εκθεση τῆς πολιτικῆς τῆς Διεθνοῦς, ἀναφέροντας τὴν τελευταῖα παράγραφο τοῦ αιτιολογικοῦ τοῦ γενικοῦ μας καταστατικοῦ:

«Ἡ κίνηση ποὺ γίνεται μεταξὺ τῶν ἑργατῶν τῶν πιὸ διοιηχανικῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης, γεννώντας καινούργιες ἐλπίδες, βεβαιώνει ἐπίσημα δτὶ δὲν θὰ ξαναπέσει στὰ σφάλματα τοῦ παρελθόντος.»

Ἡ καθολικὴ ἐκπαίδευση

I.

Τὸ πρῶτο θέμα ποὺ ἔχουμε νὰ ἔξετάσουμε σήμερα εἶναι τὸ Ἑζῆς: Ἡ ἀπελευθέρωση τῶν ἑργατικῶν μαζῶν θὰ μπορέσει νὰ εἶναι πλήρης, ἐφ' δοσον ἡ ἐκπαίδευση ποὺ θὰ δέχονται, θὰ εἶναι κατώτερη ἀπ' αὐτὴν ποὺ θὰ παρέχεται στοὺς ἀστούς, ἡ ἐφ' δοσον θὰ ὑπάρχει μιὰ διοικητήποτε τάξη, πολυάριθμη ἢ δχι, ποὺ ηδη ἀπὸ τὴ γέννησῆ της θὰ προσκαλεῖται στὰ προνόμια μιᾶς ἀνώτερης μόρφωσης πιὸ πλήρους; Θέτοντας αὐτὴ τὴν ἐρώτηση, δὲν εἶναι σὰ γὰ τὴν ἀναλύουμε; Δὲν εἶναι φανερὸ δτὶ μεταξὺ δύο ἀνθρώπων προκισμένων μὲ σχεδὸν ἵση φυσιολογικὴ ἔξυπνάδα, ἔκεινος ποὺ θὰ ξέρει περισσότερα, ἔκεινου ποὺ τὸ πνεῦμα θὰ γίνει πιὸ πλατὺ ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιστήμης καὶ ποὺ ἔχοντας καλύτερα καταλάβει τὴν ἀλληλουχία τῶν φυσικῶν καὶ κοινωνικῶν γεγονότων — αὐτὸ ποὺ λένε νόμους τῆς φύσης καὶ τῆς κοινωνίας — θὰ ἀντιληφθεῖ πιὸ εὔκολα καὶ πιὸ πλατιὰ τὸν χαρακτήρα τῆς κοινωνικῆς σφαίρας ποὺ δρίσκεται, θὰ αισθανθεῖ πιὸ ἐλεύθερος, θὰ εἶναι πρακτικὰ ἐπίσης πιὸ ἐπιδέξιος καὶ πιὸ ἰσχυρὸς ἀπ' δτὶ δ ἄλλος; Αὐτὸς ποὺ ξέρει περισσότερα θὰ ἔξουσιάζει φυσιολογικὰ αὐτὸν ποὺ θὰ ξέρει λιγότερα καὶ δὲν ἀκόμη μεταξὺ δύο τάξεων δὲν ὑπῆρχε παρὰ μόνο αὐτὴ ἡ διαφορὰ τῆς ἐκπαίδευσης καὶ τῆς μόρφωσης, σὲ λίγο καὶ ρὸ θὰ ἐφτιαχνε κι δλες τὶς δὲλλες, ὥστου δ ἀνθρώπινος κόσμος θὰ δρισκόται πάλι στὸ σημερινό του σημεῖο, δηλαδὴ θὰ ήταν διαιρεμένος σὲ μιὰ μάζα σκλάδων καὶ σ' ἕνα μικρὸ ἀριθμὸ ἀφεντάδων, ποὺ οἱ πρῶτοι θὰ ἑργαζόντουσαν γιὰ τοὺς τελευταίους, δπως γίνεται καὶ σήμερα.

Γίνεται ἀντιληπτὸ τώρα γιατὶ οἱ ἀστοι σοσιαλιστὲς δὲν ζη-

τοῦ παρὰ μιὰ κάποια ἐκπαίδευση γιὰ τὸ λαό, λιγάκι περισσότερη ἀπ' δτι ὑφίσταται τώρα, ἐνῶ ἔμεις οἱ σοσιαλδημοκράτες, ζητᾶμε γιὰ τὸ λαό πλὴρη ἐκπαίδευση, διανοητική δύναμη τοῦ αἰώνα, ὡστε πάγω ἀπ' τις ἐργατικὲς μάζες νὰ μὴ μπορέσει στὸ ἔξῆς νὰ βρεθεῖ καμιὰ τάξη ποὺ θὰ κατορθώσει νὰ μάθει περισσότερα καὶ ποὺ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο θὰ μπορέσει νὰ τις ἔχουσισει καὶ νὰ τις ἐκμεταλλευτεῖ. Οἱ ἀστοὶ σοσιαλιστὲς θέλουν νὰ διατηρηθοῦν οἱ τάξεις καὶ νὰ ἀντιπροσωπεύει τὴν καθεμιά τους, σύμφωνα μὲ αὐτούς, μιὰ κοινωνικὴ ὑπηρεσία: τὴν μιὰ γιὰ παράδειγμα τὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν ἀλληλή τὴν χειρωνακτικὴ ἐργασία. Ἐμεῖς θέλουμε ἀντίθετα τὴν δριστικὴ καὶ πλήρη κατάργηση τῶν τάξεων, τὴν ἐνοποίηση τῆς κοινωνίας καὶ τὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἔξιση διανομὴ τῶν ἀνθρώπινων ὑπάρχειν στὴ γῆ. Μὲ τὸ νὰ τις διατηρήσουν, θὰ θέλαμε νὰ ἐλαττώσουν, νὰ μετριάσουν καὶ νὰ καλλωπίσουν τὴν ἀνισότητα καὶ τὴν ἀδικία, αὐτὲς τις ἴστορικὲς βάσεις τῆς σημερινῆς κοινωνίας, ἐνῶ ἔμεις θέλουμε νὰ τις καταστρέψουμε. Ἀπὸ αὐτὸ συμπεραίνεται καθαρὰ δτι ἀνάμεσα σὲ μᾶς καὶ στοὺς ἀστούς σοσιαλιστὲς δὲν είναι δυνατόν νὰ ὑπάρχει καμιὰ συμφωνία, σύντε συμβιταριός, οὕτε ἀκόμη συμμαχία.

Ἄλλα, θὰ ποῦνε, καὶ είναι τὸ ἐπιχείρημα ποὺ μᾶς φέρνουν πιὸ συχνὰ καὶ ποὺ οἱ κύριοι δογματιστὲς διανομὴ τῶν χρωμάτων θεωροῦν σάλι ἀκαταμάχητο, ἀλλὰ είναι ἀδύνατο δλη τὴν ἀνθρωπότητα νὰ ἐπιδοθεῖ στὴν ἐπιστήμη: θὰ πέθαιγε τῆς πείγας. Πρέπει λοιπόν, δταν οἱ μὲν μελετοῦν, οἱ ἄλλοι: νὰ ἐργάζονται γιὰ νὰ παράγουν τὰ ἀπαραίτητα ἀντικείμενα τῆς ζωῆς, γιὰ τοὺς ἔσωτους τους πρώτα καὶ κατόπιν ἐπίσης γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἀφιερώθηκαν ἀποκλειστικὰ στὶς διανοητικὲς ἐργασίες· διέτι οἱ ἀνθρωποὶ δὲν ἐργάζονται μόνο γιὰ τοὺς ἔσωτους τους: οἱ ἐπιστημονικές τους ἀνακαλύψεις, ἔκτος τοῦ δτι πλαταίγουν τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα, μὲ τὸ νὰ δρίσκουν ἐφαρμογὴ στὴ διοικηγανία καὶ στὴν ἀγροτοχαλλιέργεια καὶ γενικὰ στὴν πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωή, δὲν διεπιφανεύουν τὴν κατάσταση διανομὴ τῶν ἀνθρώπινων ὑπάρχειν χωρὶς καμιὰ ἔξαιρε-

ση; Οι καλλιτεχνικές τους δημιουργίες δὲν έξευγενίζουν τή ζωή
διού τού κόσμου;

Άλλα δχι, καθόλου. Τήν πιὸ μεγάλη μομφή ποὺ έχουμε νὰ
ἀπευθύνουμε στήν ἐπιστήμη καὶ στίς τέχνες, εἶναι δτι, ἐπειδὴ δὲν
διαδίδουν τὰ εὐεργετήματά τους καὶ δὲν ἔξασκούν τή ιστήρια
ἐπίδρασή τους παρὰ μόνο πάνω σὲ μιὰ πολὺ μικρή μερίδα τῆς κοι-
νωνίας, καταλήγουν νὰ ἔξαιρούν καὶ συνεπώς νὰ ζημιώνουν τήν
μεγάλη πλειοφηφία.

Μποροῦμε νὰ ἀναγγωρίσουμε σήμερα πρόδοσις στήν ἐπιστήμη
καὶ στίς τέχνες, κάτι ποὺ ἀναγγωρίσαμε ήδη μὲ τόση περίσκεψη
στήν τεράστια ἔξελιξη τῆς βιομηχανίας, τοῦ ἐμπορίου, τῶν πιστώ-
σεων, τοῦ κοινωνικοῦ πλούτου δηλαδὴ μὲ μιὰ λέξη, στίς πιὸ πολι-
τισμένες χώρες τοῦ σύγχρονου κόσμου. Αὐτὸς ὁ πλούτος εἶναι ἐντε-
λῶς ἀποκλειστικός, καὶ τείνει κάθε μέρα νὰ γίνει περισσότερο, μὲ
τὸ νὰ συγκεντρώνεται σὲ διοένα λιγότερα χέρια καὶ ἐγκαταστατεῖ
τὰ κατώτερα στρώματα τῆς μεσαίας τάξης, τοὺς μικροαστούς, στὸ
προλεταριάτο, μιὰ ποὺ ή ἔξελιξη (αὐτοῦ τοῦ πλούτου) δρίσκεται
σὲ ἀμεση σύνδεση μὲ τήν αὐξανόμενη μιζέρια τῶν ἐργατικῶν μα-
ζῶν. Ἀπὸ δῷ δγαίνει τὸ συμπέρασμα δτι ή δένυσσος ποὺ χωρίζει
ήδη τήν εύτυχισμένη καὶ προνομιούχο μειοφυφία ἀπὸ τὰ ἐκατομ-
μύρια τῶν ἐργατῶν ποὺ τῆς δίνουν ζωή μὲ τήν ἐργασία τῶν μπρά-
των τους, ἀγοίγεται διοένα καὶ περισσότερο καὶ δτι δσο οἱ εύτυ-
χισμένοι ἐκμεταλλεύτες τῆς λαϊκῆς ἐργασίας γίνονται πιὸ εύτυ-
χισμένοι, τόσο οἱ ἐργάτες γίνονται πιὸ δυστυχισμένοι. "Ἄς συγχρί-
γουμε μόνο τὸ μυθικὸ πλοῦτο τοῦ μεγάλου ἀριστοκρατικοῦ, χρημα-
τιστικοῦ, ἐμπορικοῦ καὶ βιομηχανικοῦ κόσμου τῆς Ἀγγλίας μὲ
τήν ἀθλια κατάσταση τῶν ἐργατῶν αὐτῆς τῆς Ἰδιας τῆς χώρας" δς
ξαγαδιαβάσουμε τὸ τόσο ἀπλὸ καὶ τόσο δραματικὸ γράμμα ποὺ
γράφτηκε πρόσφατα ἀπὸ ἕνα λογικὸ καὶ τίμιο χρυσοχόο τοῦ Λον-
δίνου τὸν WALTER DUNGAN*, ποὺ δηλητηριάστηκε α ὡ τ δ-

* CF. L' EGALITE, No 27, 27 Ιουλίου 1869. «Η ἐλευθερία τῆς ἐρ-
γασίας», ἀρθρο δημοσιευμένο στή L' INTERNATIONALE τῶν Βρυξελλῶν.

δούλα μαζί μὲ τή γυναίκα του καὶ τά ἔξι παιδιά του, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ξεφύγει ἀπὸ τίς ταπεινώσεις, τή μιζέρια καὶ τὰ βασανιστήρια τῆς πείνας, καὶ θὰ ἀναγκαστοῦμε νὰ παραδεχτοῦμε δηπωσῆτης δὲ τοὺς διανοητικῆς σκλαβᾶς, κατὰ συνέπεια καὶ τῆς ὑλικῆς, αἰτία τῆς μιζέριας καὶ τῆς ταπεινωσῆς γιὰ τὸ λαό διότι μεγαλώνουν δλοένα καὶ περισσότερο τὴν ἀδυσσο ποὺ χωρίζει ἡδη τὴ νοημούνη τοῦ λαοῦ ἀπὸ ἐκείνη τῶν προγομμούχων τάξεων. Ή πρώτη, ἀπὸ τὴν ἀποψῆ τῆς φυσιολογικῆς ἴκανοτήτας, εἶναι σήμερα προφανῶς λιγότερο ἔξασθενημένη, λιγότερο τριψμένη, λιγότερο σοφιστικὴ καὶ λιγότερο διερθαρμένη ἀπὸ τὴν ὑπεράσπιση ἀδίκων συμφερόντων, καὶ κατὰ συνέπεια εἶναι φυσικὰ πιὸ λιχυρή ἀπὸ τὴν ἀστικὴ νοημοσύνη ἀλλὰ γιὰ ἀντιστάθμισμα, αὐτὴ ἡ τελευταία ἔχει γιὰ τὸν ἑαυτό της δλα τὰ δπλα τῆς ἐπιστήμης, καὶ αὐτὰ τὰ δπλα εἶναι μοναδικά. Συμβαίνει πολὺ συχνά ἔνας πολὺ ἔξυπνος ἐργάτης νὰ ἀναγκάζεται νὰ σιωπᾶ μπροστά σ' ἔναν ἀγόρτο σοφὸ ποὺ τὸν χτυπᾶ δχι μὲ τὸ πνεῦμα ποὺ δὲν διαθέτει, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐκπαίδευση ποὺ δ ἐργάτης στερήθηκε καὶ ποὺ ὠστόσο δ ἄλλος μπόρεσε νὰ πάρει γιατὶ δσο καὶ δὴ τὴλιθότητά του ἔξελισσόταν ἐπιστημονικὰ στὰ σχολεῖα, ἡ ἐργασία τοῦ ἐργάτη τὸν ἔντυνε, τὸν στέγαζε, τὸν ἔτρεφε καὶ τοῦ προμήθευε δλα τὰ χρειαζούμενα, δάσκαλους καὶ διδίλια, ἀπαραιτητα γιὰ τὴν ἐκπαίδευσή του.

Ο δεύτερος τῆς γνώσης ποὺ διαμοιράζεται στὸν καθένα δὲν εἶναι καθόλου ἰδιος, οὔτε ἀκόμη καὶ στὴν ἀστικὴ τάξη, τὸ γνωρίζουμε πολὺ καλά. Κι ἐκεὶ ἐπίσης ὑπάρχει μιὰ διαβάθμιση, ποὺ προσδοκεῖται δχι ἀπὸ τὴν ἴκανοτήτα τῶν ἀτόμων, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν περισσότερο ἡ λιγότερο πλούτο τοῦ κοινωνικοῦ στρώματος μέσα στὸ δποτὸ γεννήθηκαν· γιὰ παράδειγμα, ἡ ἐκπαίδευση ποὺ παίρ-

νουν τὰ παιδιά τῆς πολὺ μικροστιχής τάξης, ἐλάχιστα ἀγώτερη ἀπὸ ἔκεινη πού κατορθώνουν οἱ ίδιοι ἑργάτες γὰρ πάρουν, εἶναι σχεδόν μηδαμινὴ σὲ σύγχριση μὲ αὐτὴ πού τῇ κοινωνίᾳ δίνει ἀπλόχερα στὴ μεσαίᾳ καὶ τὴν ἀγώτερη ἀστικὴ τάξη. Ἐπίσης τί διέπομψε; Ή μικροστιχή τάξη, πού τουλάχιστον πρὸς τὸ παρὸν εἶναι ἐνταγμένη στὴ μεσαίᾳ τάξῃ μόνο καὶ μόνο ἐξ αἰτίας μιᾶς γελοίας κενοδοξίας ἀπὸ τὴν μᾶλιστα καὶ ἀπὸ τὴν διλῆτη ἐξ αἰτίας τῆς ἑξάρτησης ἀπὸ τοὺς κεφαλαιοχράτες μὲ τὴν δοποῦ δρίσκεται πρόσωπο μὲ πρόσωπο, εἶναι τὸν περισσότερο καιρὸ σὲ μιὰ κατάσταση πιὸ ἀθλιὰ καὶ ἀκόμη πιὸ ταπεινωτικὴ ἀπὸ τὸ προλεταριάτο. Ἐπίσης, διαν μιλῶμε γιὰ προνομιούχες τάξεις, δὲν ἔννοοῦμε ποτὲ αὖτὴ τὴν καυμένη μικρομπουρζουαζία, πού δὲν εἶχε λιγάκι περισσότερο μυαλό καὶ καρδιά, δὲν θὰ ἀργοῦσε νὰ ἔρθει νὰ ἔνωθει μὲ μᾶς, γιὰ νὰ πολεμήσουμε τὴν μεσαίᾳ καὶ μεγαλοστιχὴ τάξη, πού δὲν τὴν συνθίβει σημερα λιγότερο ἀπὸ διε συνθίβει τὸ προλεταριάτο. Καὶ ἀν τῇ οἰκονομικῇ ἐξέλιξη τῆς κοινωνίας συνέχιε πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνση ἀκόμα δέκα χρόνια, κάτι ποὺ μᾶς φαίνεται ἐξ διλοῦ ἀδύνατο, θὰ διέπαιμε ἀκόμα τὸ πιὸ μεγάλο μέρος τῆς μεσαίᾳς ἀστικῆς τάξης νὰ πέφτει στὴ σημερινὴ κατάσταση τῆς μικρομπουρζουαζίας πρῶτα, γιὰ νὰ χαθεῖ λιγάκι ἀργότερα μέσα στὸ προλεταριάτο, πάντοτε γιὰ χάρη αὐτῆς τῆς διλέθριας συγκέντρωσης τοῦ πλούτου σὲ διοένα λιγότερα χέρια· κάτι ποὺ θὰ εἶχε σὰν ἀναπόφευκτη κατάληξη νὰ διαχωρίζει διαρκῶς τὸν κοινωνικὸ κόσμο σὲ μιὰ μικρὴ μειοφυρία πού θὰ εἶναι ὑπερβολικὰ πλούσια, ασφή, κυριαρχη καὶ σὲ μιὰ τεράστια πλειοφυφρία ἀθλίων προλετάριων, ἀξεστων καὶ σκλάδων.

Εἶναι ἔνα γεγονός πού πρέπει νὰ ραπίζει διλα τὰ ἐπιστημονικὰ πνεύματα, δλους αὐτοὺς ποὺ ἔχουν στὴν καρδιά τους τὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια, τὴ δικαιοσύνη, δηλαδὴ τὴν ἐλευθερία τοῦ καθένα μέσα στὴν ἴσοτητα καὶ ἀπὸ τὴν ἴσοτητα δλων. Εἶναι ἐπειδὴ δλες οἱ ἐφευρέσεις τοῦ πνεύματος, δλες οἱ μεγάλες ἐφαρμογὲς τῆς ἐπιστήμης στὴ διομηχανία, στὸ ἀπόριο καὶ γενικὰ στὴν κοινωνικὴ ζωή, δὲν ὀφέλησαν μέχρι τώρα παρὰ τις προνομιούχες

τάξεις, καὶ μάλιστα τὴν δύναμη τῶν Κρατῶν, αὐτῶν τῶν αἰωνίων προσπατῶν δλων τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀδικιῶν, ποτὲ τὶς λαῖκές μάζες. Δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ δυναμάσουμε τὶς ραδιουργίες ώστε κάθε ἐργάτης, καὶ κάθε σοβαρὸς δπαδός τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς ἐργασίας νὰ μᾶς δικαιώσει. Ποιά δύναμη διατηρεῖ ἀκόμη σήμερα τὶς προνομιούχες τάξεις μαζί μὲ δλη τὴν ἀνήκουστη εύτυχία τους καὶ δλες τὶς μοναδικές τους ἀπολαύσεις, παρ' δλη τὴν τόσο δίκαιη ἀγανάκτηση τῶν λαϊκῶν μαζῶν; Μήπως μιὰ δύναμη ἀχώριστη ἀπ' αὐτοὺς; "Οχι, εἶναι ἀποκλειστικά ἡ δύναμη τοῦ Κράτους, μέσα στὸ δποτὸ δξ ἀλλοὶ τὰ παιδιά τους καταλαμβάνουν σήμερα, δπως γινόταν πάντοτε, δλα τὰ κυρίαρχα ἐπαγγέλματα, ἀκόμη καὶ τὰ μεσαῖα καὶ τὰ κατώτερα, ἐκτὸς ἀπὸ ἑκείνα τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν. Καὶ τί εἶναι ἑκείνο ποὺ ἀποτελεῖ σήμερα κατὰ κύριο λόγο δλη τὴ δύναμη τῶν Κρατῶν; Εἶναι ἡ ἐπιστήμη.

Μάλιστα, εἶναι ἡ ἐπιστήμη. 'Ἐπιστήμη τῆς κυβέρνησης, τῆς διοίκησης, καὶ ἐπιστήμη τῆς οἰκονομίας· ἐπιστήμη τοῦ νὰ ρουφᾶς τὸ αἷμα τῶν λαϊκῶν δμάδων χωρὶς νὰ πολυφωνάζουν, καὶ μόλις ἀρχίσουν νὰ φωνάζουν νὰ τοὺς ἐπιβάλλεις τῇ σιωπῇ, τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν ὑπακοὴν μὲ μιὰ δύναμη ἐπιστημονικὰ δργανωμένη· ἐπιστήμη τοῦ νὰ ἔξαπατᾶς καὶ νὰ καταχερματίζεις τὶς λαῖκές μάζες, ώστε νὰ μὴν μποροῦν ποτέ, ἀλληλοσυρθούμενες καὶ ἐνώνοντας τὶς προσπάθειές τους, νὰ δημιουργήσουν μιὰ δύναμη ἴχαντη νὰ τὰ ἀνατρέψει (τὰ Κράτη)· ἐπιστήμη στρατιωτικὴ πρὶν ἀπ' δλα, ποὺ μὲ δλα τὰ τελειοποιημένα δπλα τῆς καὶ τὰ φοβερά τῆς καταστροφικὰ δργανα ποὺ «κάνουν θαύματα»· ἐπιστήμη τῆς μηχανικῆς τέλος, αὐτὴ ποὺ δημιουργήσει τὰ ἀτμόπλοια, τοὺς σιδηροδρόμους καὶ τοὺς τηλέγραφους· τοὺς σιδηρόδρομους, ποὺ χρησιμοποιούμενοι ἀπὸ τὴν μιλιταριστικὴ στρατηγική, δεκαπλασιάζουν τὴν ἀμυντικὴν καὶ ἐπιθετικὴ δύναμη τῶν Κρατῶν· καὶ οἱ τηλέγραφοι, ποὺ μεταβάλλουν κάθε κυβέρνηση σὲ μιὰ Λερναία "Γέρα μὲ ἑκατό, χῖλια μπράτσα,

* "Οπως τὰ ντουφέκια στὴ μάχη τοῦ Μεντενά (3 Νοέμβρη 1867)

τῆς δίνουν τὴ δυνατότητα νὰ εἶναι παρούσα, νὰ ἐνεργεῖ, νὰ συλλαμβάνει παγκοῦ, δημιουργοῦν τὸν πιὸ φοβερό. Ὡτικὸ συγχεντρωτικὸ ποὺ ἔμφαγίστηκε ποτὲ στὸν κόσμο.

Ποιός μπορεῖ λοιπὸν νὰ ἀρνηθεῖ διὰ δλες οἱ πρόδοτες τῆς ἐπιστήμης χωρὶς καμιὰ ἔξαιρεση, δὲν στράφηκαν μέχρι ἐδῶ παρὰ στὴν αὖξηση τοῦ πλούτου τῶν προνομιούχων τάξεων καὶ τῆς δύναμης τῶν Κρατῶν, εἰς δάρος τῆς εὐημερίας καὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν λαϊκῶν μαζῶν, τοῦ προλεταριάτου; Ἀλλά, θὰ παρατηροῦσε κάποιος, οἱ ἐργατικὲς μάζες δὲν ὠφελοῦνται κι αὐτές; Δὲν εἶγαι πολὺ πιὸ πολιτισμένες στὸν αἰώνα μας ἀπ' διὰ στοὺς αἰώνες ποὺ πέρασαν;

Σ' αὐτὸ δὲ μιὰ ἀπαντήσουμε μὲ μιὰ παρατήρηση τοῦ LASSALLE, τοῦ διάσημου γερμανοῦ σοσιαλιστῆ. Γιὰ νὰ διαχρίνουμε τὴν πρόδοτο τῶν ἐργατικῶν μαζῶν, ἀπὸ τὴν ἀποψὴ τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς τους χειραφέτησης, δὲν πρέπει καθόλου νὰ συγχρίνουμε τὴ διανοητική τους κατάσταση στοὺς αἰώνες ποὺ πέρασαν. Πρέπει νὰ ἔξετάσουμε ἄν, ἀπὸ μιὰ καθορισμένη ἀποχὴ καὶ πέρα, ἐνῷ εἶχε διαπιστωθεῖ ἡ διαφορὰ ποὺ ὑπῆρχε τότε μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν προνομιούχων τάξεων, ἔχουν σημειώσει πρόδοτες στὸ ἕδιο μέτρο μὲ αὐτές τις τελευταῖς. Διότι ἀν ὑπῆρξε λαότητα σ' αὐτές τις δύο ἀμοιβαίες πρόδοτες ἡ διανοητικὴ ἀπόσταση ποὺ τις χωρίζει σήμερα ἀπὸ τὸν προνομιούχο κόσμο θὰ εἶγαι ἡ ἕδια· ἀν τὸ προλεταριάτο προοδεύει περισσότερο καὶ πιὸ γρήγορα ἀπὸ τοὺς προνομιούχους, αὐτὴ ἡ ἀπόσταση θὰ γίγει ἀπαραίτητα πιὸ μικρή· ἀλλὰ ἀν ἀντίθετα ἡ πρόδοτος τοῦ ἐργάτη εἶγαι πιὸ ἀργή καὶ συνεπῶς κατώτερη ἀπὸ ἐκείνη τῶν χυραρχῶν τάξεων, στὸ ἕδιο χρονικὸ διάστημα ἡ ἀπόσταση αὐτὴ θὰ μεγαλώσει· ἡ ἀδυσος ποὺ τοὺς χώριζε ἔγινε πιὸ μεγάλη, δ προνομιούχος ἀνθρώπος ἔγινε πιὸ δυνατός, δ ἐργάτης ἔγινε πιὸ ἔξαρτημένος, πιὸ σκλάδος ἀπ' διὰ ήταν στὴν ἀποχὴ ποὺ πήραμε σὰν ἀφετηρία. "Αν ξεχινήσουμε καὶ οἱ δύο, τὴν ἕδια ὥρα, ἀπὸ δύο διαφορετικὰ σημεία καὶ ἀν εἰσαστε 100 δήματα μπροστά ἀπὸ μένα, κάγοντας ἕσεις 60 καὶ ἔγῳ 30 μόνο δήματα τὸ

λεπτό, σὲ μιὰ ὥρα ἡ ἀπόσταση ποὺ θὰ μᾶς χωρίζει δὲν θάναι πιὰ 100, ἀλλὰ 280 θήματα*.

Τὸ παράδειγμα αὐτὸ δίνει μιὰ ιδέα ἐγτελῶς ἀκριβῆ γιὰ τὶς ἀμοιβαίες πρόσδεις τῆς μπουρζουαζίας καὶ τοῦ προλεταριάτου μέχρις ἔδω. Οἱ ἀστοὶ προχώρησαν πιὸ γρήγορα ἀπὸ τοὺς προλετάριους στὴν ὁδὸν πολιτισμοῦ, ὅχι ἐπειδὴ ἡ γόηση τους ήταν ἀπὸ τὴ φύση τῆς πιὸ δυνατὴ ἀπὸ ἑκείνη τῶν τελευταίων, — σήμερα μὲ κάθε εἰλικρύεια θὰ μποροῦσε νὰ πεῖ κανεὶς τὸ ἀντίθετο —, ἀλλὰ γιατὶ ἡ οἰκογομικὴ καὶ πολιτικὴ δργάνωση τῆς κοινωνίας ὑπῆρξε ὡς τὰ σήμερα τέτοια ὥστε μόνο οἱ ἀστοὶ μπόρεσαν νὰ μορφωθοῦν, ἡ ἐπιστήμη δὲν ὑπῆρξε παρὰ μόνο γι' αὐτούς, καὶ τὸ προλεταριάτο δρέθηκε καταδικασμένο σὲ μιὰ καταγαγκαστικὴ δγνοια, κατὰ τέτοιο τρόπο, ὥστε ἔστω κι ἀγ προκόδει, — οἱ πρόσδεις του εἶναι ἀναμφισβήτητες, — αὐτὸ δὲν γίνεται μὲ τὴ διστίθεια τῆς ἀστικῆς κοινωνίας, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀγτίθεσθή της.

Ἄνακεφαλαιώνουμε. Στὴ σημερινὴ δργάνωση τῆς κοινωνίας, οἱ πρόσδεις τῆς ἐπιστήμης ἔγιναν ἡ αἰτία τῆς παρὰ λληληγορίας καὶ τοῦ προλεταριάτου, δπως ἀκριβῶς οἱ πρόσδεις τῆς διοικητικῆς καὶ τοῦ ἐμπορίου ἔγιναν ἡ αἰτία τῆς παρὰ λληληγορίας μιζέριας του. Διαγοντικές καὶ ψλικές πρόσδεις συντέλεσαν συγεπώς ἐξ ἵσου στὸ νὰ αὐξήσουν τὴ σκλαβιά του. Τὶ συμπέρασμα δγαίγει; "Οτι πρέπει νὰ ξεράσουμε καὶ νὰ πολεμήσουμε αἱ τὴ τὴν ἀστικὴ ἐπιστήμη, δπως ἀκριβῶς πρέπει νὰ ξεράσουμε καὶ νὰ πολεμήσουμε τὸν ἀστικὸ πλοῦτο. Νὰ τὰ πολεμήσουμε καὶ νὰ τὰ ξεράσουμε μ' αὐτὴ τὴν Ἐγγονια, δτι καταστρέφοντας δηλαδὴ τὴν κοινωνικὴ τάξη πραγμάτων ποὺ τὰ ἔχαγε πατρικὴ κληρονομιὰ μᾶς ἢ περισσότερων τάξεων, πρέπει γὰ τὰ διεκδικήσουμε σὰν τὸ κοινό καλὸ βλων μας.

31 Ιουλίου 1869

* Στὴν πραγματικότητα δχι σὲ 60, ἀλλὰ σὲ 6 μόνο λεπτά θὰ θημισουργηθεῖ ἡ ἀπόσταση αὐτῇ. Νάναι ἀπὸ τυπογραφικὸ λάθος; Νάναι ἀπὸ ἄγνοια τοῦ Μπακούνιεν; (δὲν ήταν ἀλλωστε καὶ καθόλου δυνατός στὰ μαθηματικά). Πάντως δ JAMES GUILLAUME διορθώνει: 1900 θήματα σὲ μιὰ ὥρα.

II

Αποδείξαμε δτι δσσ ούπάρχουν δύο ή περισσότερες βαθμίδες έκπαιδευσης γιά τα διάφορα κοινωνικά στρώματα, θά ούπάρχουν άπαραιτητα τάξεις, δηλαδή οικονομικά και πολιτικά προγόμια γιά ένα μικρό άριθμό εύτυχισμένων άνθρωπων και η σκλαβιά και η μιζέρια γιά ένα μεγάλο άριθμό.

Τὰ μέλη τοῦ ΔιεθνοῦΣ Συνεταιρισμοῦ τῶν Ἐργατῶν, ἀπαιτοῦμε τὴν Ἰσότητα, καὶ ἐπειδὴ τὴν ἀπαιτοῦμε θέλουμε ἐπίσης καὶ μιὰ πλήρη ἔκπαιδευση γιὰ δλους.

Άλλὰ νὰ μορφωθεῖ δλος δ κόσμος, ποιός θὰ θελήσει νὰ ἐργασθεῖ; θὰ ρωτήσουν. 'Η ἀπάντηση μας είναι ἀπλή: δ λ ο i πρέπει νὰ μορφώνται καὶ οι δλοι πρέπει νὰ μορφώνται. Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο δίνουν πολὺ συχνὰ τὴν ἀπάντηση δτι αὐτῇ η ἀνάμιξη τῆς διομηχανικῆς ἐργασίας μὲ τὴν διανοητικὴ ἐργασία δὲν μπορεῖ νὰ γίγει παρὰ εἰς δάρος τόσο τῆς μιᾶς δσσ καὶ τῆς ἄλλης: οἱ ἐργάτες θὰ γίνουν κακοὶ ἐπιστήμονες καὶ οἱ ἐπιστήμονες δὲν θὰ γίνουν παρὰ θλιβεροὶ ἐργάτες. Μάλιστα, στὴ σημερινὴ κοινωνία, δπου τόσο η χειρωγακτικὴ ἐργασία δσσ καὶ η πνευματικὴ είναι ἐξ ίσου διαστρεβλωμένες ἀπὸ τὴν ἐντελῶς πλασματικὴ ἀπομόνωση στὴν δποία καὶ οἱ δύο ξέσυν καταδικαστεῖ. Άλλὰ είμαστε πεισμένοι δτι στὸν ζωγτανὸ καὶ δλοκληρωμένο ἀνθρωπο, καθεμιὰ ἀπ' τὶς δυὸ ἐνέργειες, μυῆχη καὶ γευρικὴ, πρέπει νὰ ἀγαπτύσσεται ἐξ ίσου καὶ δτι μακριὰ ἀπὸ τὸ νὰ ἀλληλοεμποδίζονται, καθεμιὰ πρέπει νὰ στηρίζει, νὰ πλαταίνει καὶ νὰ ἐνισχύει τὴν ἄλλην η ἐπιστήμη τοῦ σοφοῦ θὰ γίγει πιὸ γόνιμη, πιὸ χρήσιμη καὶ πιὸ μεγάλη δταν δ σοφὸς πάφει νὰ ἀγνοεῖ τὴν μυῆχη ἐργασία, καὶ η ἐργασία τοῦ ἔκπαιδευμένου ἐργάτη θὰ γίγει πιὸ ἐπιδέξια καὶ συγεπώς πιὸ παραγωγικὴ ἀπὸ ἔχεινη τοῦ ἀγεκπαίδευτου ἐργάτη.

Ἄπὸ ὅωδην γίγαίνει τὸ συμπέρασμα δτι, γιὰ τὸ συμφέρον τῆς ιδιαῖς τῆς ἐργασίας, δπως καὶ γιὰ τὸ συμφέρον τῆς ἐπιστήμης πρέ-

πει νὰ μήν ύπάρχουν πιά οῦτε ἐργάτες, οῦτε θιαγοούμενοι, ἀλλὰ μονάχα ἄνθρωποι.

· Συμπεραίνεται καὶ τοῦτο, διὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἔξ αἰτίας τῆς ἀνώτερης νοημοσύνης τους, παρασύρθηκαν σήμερα στὸν αὐτάρεσκο κόσμο τῆς ἐπιστήμης, μόλις ἐγκατασταθοῦ ἔκει, ύποχωρώντας στὴν ἀνάγκη μιᾶς στάσης ἐντελῶς ἀστικῆς, μεταστρέφουν δλες τὶς ἐφευρέσεις τους πρὸς δφελος τῆς προγομιούχου τάξης, τῆς ὅποιας καὶ οἱ Ἰδιοὶ ἀποτελοῦν μέλη, ἐγὼ οἱ Ἰδιοὶ ἄνθρωποι μιὰ φορὰ ἀν τεθοῦν πραγματικὰ ἀλληλέγγυοι δλου τοῦ κόσμου, ἀλληλέγγυοι δχὶ στὴ φαντασίᾳ μόνο καὶ στὶς κουβέντες, ἀλλὰ στὴν πράξη, μέσα στὴ δουλειά, θὰ στρέψουν ἐντελῶς δμοις τὶς ἀνακαλύψεις καὶ τὶς ἐφαρμογὲς τῆς ἐπιστήμης πρὸς τὸ συμφέρον δλων καὶ πρὶ γέπ' δλα θὰ ἐλαφρύνουν καὶ θὰ ἔξευγενίσουν τὴν ἐργασία, τῇ μόνῃ νόμιμῃ καὶ πραγματικὴ βάση τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας.

Εἶναι δυνατόν καὶ μάλιστα πολὺ πιθανόν, στὴν περισσότερο ἡ λιγότερο μακροχρόνια μεταβατικὴ περίοδο ποὺ φυσιολογικὰ θὰ διαδεχθεῖ τὴ μεγάλη κοινωνικὴ κρίση, οἱ πιὸ ἀναπτυγμένες ἐπιστήμες νὰ πέσουν στηματικὰ κάτω ἀπ' τὸ σημερινό τους ἐπίπεδο· δπως εἶναι ἀναμφισβήτητο ἐπίσης διὶ ἡ πολυτέλεια καὶ διειδήποτε ἀποτελεῖ τὶς λεπτότητες τῆς ζωῆς, θὰ πρέπει γιὰ πολὺ καιρὸ νὰ ἔξαφαγισθεῖ ἀπ' τὴν κοινωνία, καὶ δὲν θὰ μπορέσει πιὰ νὰ ἔγα- εμφανισθεῖ σὰν ἀποκλειστικὴ ἀπόλαυση, ἀλλὰ σὰν ἔξευγενισμὸς τῆς ζωῆς δλων μας, παρὰ μόνον δταν ἡ κοινωνία θὰ ἔχει κατα- κτήσει τὰ ἀπαραίτητα γιὰ δλους. Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ πρόσκαιρη ἐπι- σκίαση τῆς ἀνώτερης ἐπιστήμης θὰ εἶναι δραγμὲ τόσο μεγάλο κα- κό; Αὐτὸ ποὺ θὰ χάσει σὲ ύφηλὴ ἀνάταση, δὲν θὰ τὸ κερδίσει πλα- ταίνοντας τὴ βάση της; Χωρὶς ἀμφιβολία θὰ ύπάρξουν λιγότεροι ἐπιφανεῖς ἐπιστήμονες, ἀλλὰ ταυτόχρονα θὰ ύπάρξουν ἀπείρως λι- γότερος ἀπαιδευτοι. Δὲν θὰ ύπάρξουν πιὰ αὐτοὶ οἱ κάποιοι ἄνθρω- ποι ποὺ ἀγγίζουν τοὺς οὐρανούς, ἀλλὰ ἀντὶ γι' αὐτούς, ἔκατομμύ- ρια ἄνθρωποι, ἔξευτελισμένοι σήμερα, συντριψμένοι, θὰ βαδίσουν μὲ ἀξιοπρέπεια στὴ γῆ κανένας ἥμιθεος, κανένας σκλάδος. Οἱ ἡ-

μίθεοι και οι σκλάδοι θὰ ἔξανθρωπισθοῦν μὲ μιᾶς, οἱ μὲν κατεβαίνοντας λιγάκι, οἱ δὲ ἀνεβαίνοντας πολύ. Δὲν θὰ ὑπάρχει λοιπὸν στὸ ἔξῆς θέση οὔτε γιὰ τὴ θεοποίηση οὔτε γιὰ τὴν καταφρόνια. "Ολοὶ θὰ δώσουν τὸ χέρι καὶ μόλις ἐνωθοῦν, θὰ βαδίσουν δλοὶ μαζὶ μὲ καινούργια διάθεση γιὰ καινούργιες κατακτήσεις, τόσο στὴν ἐπιστήμη δυο καὶ στὴ ζωὴ.

Χωρὶς λοιπὸν νὰ φοδόμαστε αὐτὴν τὴν ἐπισκίαση, τὴν ἐντελῶς στιγματία ἔξ ἄλλου, τῆς ἐπιστήμης, τὴν εὐχόμαστε ἀντίθετα μὲ δλη μας τὴ δύναμη, γιατὶ θὰ ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα νὰ ἔξανθρωπίσει τοὺς διανοούμενους καὶ τοὺς ἐργάτες ταυτόχρονά, νὰ συμφιλιώσει τὴν ἐπιστήμη καὶ τὴ ζωὴ. Καὶ είμαστε σίγουροι, δτι μόλις κατακτηθεῖ ἡ καινούργια αὐτὴ βάση, οἱ πρόδοες τῆς ἀνθρωπότητας, τόσο στὴν ἐπιστήμη δυο καὶ στὴ ζωὴ, θὰ ξεπεράσουν πολὺ γρήγορα διδήποτε ἔχουμε δεῖ, διδήποτε μποροῦμε νὰ φαντασθοῦμε σήμερα.

"Αλλὰ ἔδω παρουσιάζεται ἕνα ἄλλο ἔρωτημα: "Ολα τὰ ἀτομα εἶναι ἔξ ίσου ίχανά νὰ ὑψωθοῦν στὸ ἴδιο ἐπίπεδο ἐκπαιδευσης; "Ας φαντασθοῦμε μιὰ κοινωνία δργανωμένη σύμφωνα μὲ τὸν πιὸ ισοπολιτικὸ τρόπο καὶ μέσα στὴν δύοια τὰ παιδιὰ μόλις γεννηθοῦν θὰ ἔχουν τὸ ἴδιο σημείο ἀναχώρησης, τόσο σὲ δτι ἀφορᾶ τὸν πολιτικὸ τομέα, δυο καὶ τὸν οἰκονομικὸ καὶ κοινωνικό, δηλαδὴ θὰ ἔχουν ἀπέλυτα τὴν ἴδια διατροφή, τὴν ἴδια μόρφωση, τὴν ἴδια ἐκπαίδευση" δὲν θὰ ὑπάρχουν, μεταξὺ τῶν ἐκατομμυρίων αὐτῶν μηχρῶν ἀτόμων, ἀπειρες διαφορές ἐνέργειας, φυσικῶν τάσεων, ἐπιτηδειοτήτων;

"Ιδοὺ τὸ μεγάλο ἐπιχείρημα τῶν ἀντιπάλων μας, αὐτῶν καθ' Ἑσαυτῶν ἀστῶν καὶ ἀστο-σοσιαλιστῶν. Τὸ θεωροῦν ἀκαταμάχητο. "Ας ἐπιχειρήσουμε λοιπὸν νὰ τοὺς ἀποδείξουμε τὸ ἀντίθετο. Κατ' ἀρχὴν μὲ ποιὸ δικαίωμα στηρίζονται στὴν ἀρχὴ τῶν ἀτομικῶν ίχανοτήτων; "Υπάρχει θέση γιὰ τὴν ἔξελιξη αὐτῶν τῶν ίχανοτήτων στὴν κοινωνία δπως εἶναι σήμερα; Μπορεῖ νὰ ὑπάρχει θέση γιὰ τὴν ἔξελιξη τους σὲ μιὰ κοινωνία ποὺ θὰ συγεχίσει νὰ ἔχει σὰν βάση τὸ κληρονομικὸ δικαίωμα; Προφανῶς δχι, διότι ἀπ' τὴ

στιγμή πού ύπάρχει κληρονομιά, ή καρέρα των παιδιών δὲν θὰ είναι ποτέ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἵκανοτήτων τους καὶ τῆς ἀτομικῆς τους ἐνέργειας· θὰ είναι πρὶν ἀπ' ὅλα ἀποτέλεσμα τῆς τύχης, τοῦ πλούτου ἢ τῆς μιζέριας τῶν οἰκογενειῶν τους. Οἱ πλούσιοι κληρονόμοι, ἀλλὰ ἀνόητοι, θὰ πάρουν μιὰ ἀνώτερη ἑκπαλδευση· τὰ πιὸ ἔξυπνα παιδιά τοῦ προλεταριάτου θὰ συνεχίσουν γὰρ κληρονομοῦν τὴν ἀμάθειαν διπλαὶς ἀκριβῶς συμβαίνει: καὶ σήμερα. Δὲν είναι συνεπῶς ὑποχρισία τὸ νὰ μιλᾶμε δχι μόνο μέσα ἀπ' τὴ σημεριγῆ κοινωνία, ἀλλὰ ἔστω καὶ ἐν δψει μιᾶς κοινωνίας τροποποιημένης ποὺ θὰ συνέχισε ώστόσο νὰ ἔχει σὰν βάσεις τὴν ἀτομικὴν ἴδιοκτησίαν καὶ τὸ κληρονομικὸ δικαιώμα, δὲν είναι μιὰ αἰσχρὴ ἀπάτη τὸ νὰ μιλᾶμε γιὰ ἀτομικὰ δικαιώματα θεμελιωμένα στὶς ἀτομικές ἵκανότητες;

Μᾶς πιπιλάγε τὰ μυαλὰ σήμερα μὲ τὴν ἀτομικὴν ἐλευθερίαν καὶ ώστόσο αὐτὸ ποὺ κυδεργᾷ δὲν είναι καθόλου τὸ ἀνθρώπινο ἀτομο, τὸ ἀτομο γεγονικά, ἀλλὰ μόνο τὸ ἀτομο τὸ εὐνοημένο ἀπὸ τὴν κοινωνική του θέση, είναι λοιπόν ἡ θέση, είναι ἡ τάξη. "Ἔστω κι ἔνα ἔξυπνο ἀτομο τῆς μπουρζουάζιας νὰ τολμοῦσε νὰ ἔστηκαθεῖ ἐνάντια στὰ οἰκονομικὰ προγόμματα αὐτῆς τῆς ἀξιοσέβαστης τάξης, καὶ τότε θὰ βλέπατε πόσο αὐτοὶ οἱ καλοὶ μας ἀστοί, ποὺ γιὰ τὴν ὥρα δὲν ἔχουν στὸ στόμα τους παρὰ τὴν ἀτομικὴν ἐλευθερία, θὰ σεβόντουσαν τὴ δική του! Μᾶς μιλάνε καὶ γιὰ ἀτομικές ἵκανότητες! Μήπως δὲν βλέπουμε κάθε μέρα τὶς πιὸ μεγάλες ἐργατικές καὶ ἀστικές ἵκανότητες νὰ ὑποχρεώνονται νὰ παραχωρήσουν τὸ βήμα καὶ μάλιστα νὰ σκύφουν τὸ μέτωπο μπροστά στὴν ἡλιθιότητα τῶν κληρονόμων τῶν χρυσῶν ἀγελάδων; Ή ἀτομικὴ ἐλευθερία, δχι ἡ προνομιούχος ἀλλὰ ἡ ἀνθρώπινη, οἱ πραγματικές ἵκανότητες τῶν ἀτόμων, δὲν θὰ μπορέσουν νὰ πάρουν τὴν πλήρη τους ἔξελιξη ἔξω ἀπὸ τὴν πλήρη ἰσότητα. "Οταν ύπάρχει ἰσότητα ἀπὸ τὸ ἔχεινημα γιὰ δλους τοὺς ἀνθρώπους πάνω στὴ γῆ, τότε μόνο — φυλάγοντας κάθε φορὰ τὰ ἀνώτατα δικαιώματα τῆς ἀμοιβαίας ἕξαρτησης, ποὺ είναι καὶ θὰ παραμένουν πάντοτε ὁ πιὸ μεγάλος παραγωγὸς τῶν κοινωνικῶν πραγμάτων: ἀνθρώπινη νόηση καὶ ὑ-

λικά δύαθά — τότε θὰ μπορέσουμε νὰ πούμε, μὲ πολὺ περισσότερη λογική ἀπὸ σήμερα, δτι κάθε ἀτομο είναι γυιδς τῶν Ἑργων του. 'Απ' ἐπου συμπεραίνουμε δτι γιὰ νὰ εὐημερήσουν οἱ ἀτομικὲς ἴκανότητες καὶ νὰ μὴν ἐμποδίζονται πιὰ νὰ φέρουν δλους τοὺς καρπούς τους, πρέπει πρὶν ἀπ' δλα τὰ ἀτομικὰ προνόμια, τόσο πολιτικὰ διο καὶ οικονομικά, δηλαδὴ δλες οἱ τάξεις, νὰ καταργηθοῦν. Χρειάζεται ἡ ἔξαφάνιση τῆς ἀτομικῆς ίδιοκτησίας καὶ τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος, χρειάζεται δο οικονομικός, πολιτικός καὶ κοινωνικός θριαμβος τῆς 'Ισοτητας.

'Αλλὰ μδλις θριαμβεύσει καὶ ἔγκαθιδρυθεὶ τῇ Ισότητα, δὲν θὰ ὑπάρχει: πιὰ καμιὰ διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἴκανοτήτων καὶ τῶν βαθμῶν ἐνέργειας τῶν διαφόρων ἀτόμων; Θὰ ὑπάρχουν δχ: δέδαια δοσ ὑπάρχουν ἵσως σήμερα, ἀλλὰ θὰ ὑπάρχουν πάντοτε χωρὶς ἀμφισσολία. Είναι μιὰ ἀλήθεια ποὺ ἔγινε παροιμία καὶ ποὺ πιθανῶς δὲν θὰ σταματήσει ποτὲ νὰ είναι μιὰ ἀλήθεια: δτι σὲ κανένα δέντρο δὲν ὑπάρχουν δυὸ φύλλα ἐντελῶς δροια. Μὲ ἐνισχυμένη λογικὴ θὰ είναι πάντοτε ἀλήθεια καὶ σὲ σχέση μὲ τοὺς ἀνθρώπους, μιὰ ποὺ οἱ τελευταῖς είναι ὑπάρχεις πολὺ πιὸ σύνθετες ἀπ' τὰ φύλλα. 'Αλλὰ αὐτὴ τῇ διαφοροποίηση, μακριὰ ἀπὸ τοῦ νὰ είναι ἐπιζήμια, είναι ἀντίθετα, δπως πολὺ καλά τὸ παρατήρησε δ Γερμανὸς φιλόσοφος FENERBACH, πλούτος τῆς ἀνθρωπότητας. Χάρη σ' αὐτήν, τῇ ἀνθρωπότητα είναι ἔνα συλλογικὸ σύγολο, μέσα στὸ δποτο καθένας συμπληρώνει δλους καὶ ἔχει ἀνάγκη ἀπ' δλους· οὕτως ὥστε αὐτὴ τῇ ἀτέλειωτῃ διαφοροποίηση τῶν ἀνθρώπινων ἀτόμων είναι τῇ ίδια η αἰτία, η κύρια δάση τῆς ἀλληλεγγύης τους, ἔνα πολὺ λισχυρὸ ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς Ισότητας.

Στὸ δάθος, ἀκόμη καὶ στὴ σημερινὴ κοινωνία, ἀν παραδειχτοῦμε δύο κατηγορίες ἀνθρώπων, τὶς μεγαλοφυίες καὶ τοὺς ἡλιθίους, καὶ ἀν τοὺς ἀφαιρέσουμε τὶς διαφορές ποὺ δημιουργήθηκαν τεχνητὰ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση χίλιων δυὸ κοινωνικῶν αἰτιῶν, δπως τῆς μόρφωσης, τῆς ἐκπαίδευσης, τῆς οικονομικῆς καὶ πολιτικῆς κατάστασης, ποὺ διαφέρουν δχι μόνο σὲ κάθε κοινωνικὸ στρῶμα, ἀλλὰ σχεδὸν σὲ κάθε οικογένεια, θὰ ἀναγγωρίζαμε ἀπὸ

τὴν ἀποφή τῶν διανοητικῶν ἴκανοτήτων καὶ τῆς πνευματικῆς ἐνέργειας, διὰ οἱ περισσότεροι ἀνθρώποι μοιάζουν πολὺ ἡ τὸ λιγότερο εἶναι ἰσοδύναμοι καὶ διὰ ἡ ἀδυναμία τοῦ καθένα σχεδὸν πάντοτε ἰσοσταθμίζεται ἀπὸ μιὰ δύναμη ἰσάξια, σὲ τρόπο ὥστε νὰ εἶναι ἀδύνατο νὰ ποῦμε διὰ ἕνας ἀνθρώπος σ' αὐτὴ τῇ μάζᾳ θὰ εἶναι πολὺ πιὸ πάνω ἡ πιὸ κάτω ἀπὸ ἔναν ἄλλο.

Οἱ πιὸ πολλοὶ ἀνθρώποι δὲν εἶναι ἀπαράλλαχτοι, ἀλλὰ ἰσοδύναμοι καὶ κατὰ συνέπεια ἵσοι. Δὲν μένει λοιπόν, κατὰ τὴν ἐπιχειρηματολογία τῶν ἀντιπάλων μας, παρὰ τὸ σημεῖο τῶν ἴδιοφυῶν καὶ τῶν ἡλιθίων.

Ἡ βλακεία, καὶ αὐτὸ τὸ ἔρουμε, εἶναι μιὰ ἀρρώστια φυσιολογικὴ καὶ κοινωνικὴ. Πρέπει λοιπὸν νὰ γοσηλεύεται στὰ γοσοχομέλα καὶ δχὶ στὰ σχολεῖα καὶ ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ ἐλπίζουμε διὰ ἡ σύσταση μιᾶς ὑγειοῦς κοινωνίας πιὸ λογικῆς καὶ ίδίως πιὸ μεριμνητικῆς γιὰ τὴ φυσικὴ καὶ πνευματικὴ ὑγεία τῶν ἀτόμων, ἀπ' διὰ ἡ σημερινή, καὶ ἡ ἰσοπολιτικὴ ὅργανωση τῆς καινούργιας κοινωνίας, θὰ καταλήξουν στὴν πλήρη ἔξαφάνιση ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς αὐτῆς τῆς τόσο ταπειωτικῆς γιὰ τὸ ἀνθρώπινο εἶδος ἀρρώστιας. «Οσον ἀφορᾶ τὶς μεγαλοφυῖες, πρέπει νὰ παραδεχτοῦν πρῶτα - πρῶτα διὰ εὔτυχῶς ἡ δυστυχῶς, δπως θέλουν, δὲν ἐμφανίστηκαν στὴν Ἰστορία παρὰ σὰν σπάνιες ἔξαιρέσεις δλων τῶν γνωστῶν κανόνων καὶ δὲν δργανώνονται οἱ ἔξαιρέσεις. Εύχόμαστε πάντοτε διὰ ἡ κοινωνία στὸ μέλλον θὰ δρεῖ μέσα στὴν πραγματικὴ δημοκρατικὴ καὶ λαϊκὴ ὅργανωση τῆς συλλογικῆς τῆς δύναμης, τὸν τρόπο νὰ μετατρέψει αὐτὲς τὶς σπάνιες μεγαλοφυῖες σὲ λιγότερο ἀπαραίτητες, σὲ λιγότερο συντριπτικὲς καὶ πραγματικὰ περισσότερο εὐεργετικὲς γιὰ δλους μας. Γιατὶ δὲν πρέπει νὰ ξεχνάμε ποτὲ τὸ βαθὺ ἀπόφθεγμα τοῦ Βολτέρου: «Ὑπάρχει κάποιος ποὺ ἔχει περισσότερο μυαλὸ ἀκόμη κι ἀπ' τὶς μεγαλύτερες εὐφυῖες· εἶναι ὁ κόσμος δλόκληρος». Δὲν μένει λοιπὸν πιά, παρὰ νὰ δργανώσουμε τὸν κόσμο δλόκληρο μὲ τὴν πιὸ μεγάλη ἐλευθερία, θεμελιωμένη στὴν πιὸ δλοκληρωμένη ἰσότητα, οἰκονομική, πολιτική καὶ κοινωνική, ὥστε νὰ μὴν ἔχουμε τίποτα πιὰ νὰ φοβηθοῦμε ἀπὸ τὶς δικτα-

τορικές ἐπιθυμίες καὶ τις δεσποτικές φιλοδοξίες τῶν μεγαλοφυέων.

"Οσον ἀφορᾷ τὸ γὰ παράγουμε μεγαλοφυίες μὲ τὴν ἐκπαιδευση, δὲν πρέπει οὖτε γὰ τὸ σκεφτόμαστε. Ἐξ ἀλλού ἀπ' ὅλους τοὺς γνωστοὺς μεγαλοφυεῖς κανεὶς δὲν ἐκδηλώθηκε σὰν τέτοιος στὴν παιδική του ἡλικία, οὖτε στὴν ἐφηβική, οὖτε ἀκόμη στὴν πρώτη του γενέτητα. Δὲν δείχτηκαν σὰν τέτοιοι παρὰ στὴν ὥριμότητα τῆς ἡλικίας τους καὶ πολλοὶ δὲν ἀναγνωρίστηκαν παρὰ μετὰ τὸν θάνατό τους, ἐνῶ πολλοὶ ἀπ' τοὺς μεγάλους ἄνδρες ποὺ χάθηκαν καὶ ποὺ κηρύχτηκαν σὰν ἀνώτεροι ἀνθρώποι: κατὰ τῇ γενέτητά τους, τελείωσαν τὴν καριέρα τους στὴν πιὸ ἀπόλυτη ἀπρᾶξια.

Ποτὲ λοιπὸν στὴν παιδική ἡλικία, οὖτε καν στὴν ἐφηβία, δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ προσδιορίσει τὰ σχετικὰ πλεονεκτήματα ἢ μειονεκτήματα τῶν ἀνθρώπων, οὖτε τὸν βαθμὸν τῶν ἴκανοτήτων τους, οὗτε τις φυσικές τους κλίσεις. "Ολ' αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν ἐκδηλώνονται καὶ δὲν προσδιορίζονται παρὰ μὲ τὴν ἔξελιξη τῶν ἀτόμων καὶ μιὰ ποὺ ὑπάρχουν πρώιμες φύσεις καὶ ἄλλες πολὺ δψιμες ἀν καὶ καθόλου κατώτερες ἀλλὰ συχνὰ μάλιστα ἀνώτερες, εἶναι φανερὸ διτι κανένας καθηγητής, κανένας δάσκαλος σχολείου δὲν θὰ μπορέσει ποτὲ νὰ προσδιορίσει τὴν καριέρα καὶ τὸ εἶδος τῆς ἀπασχόλησης ποὺ θὰ διαλέξουν τὰ παιδιά μόλις φθάσουν στὴν ἡλικία τῆς ἐλευθερίας.

"Ἐτοι, δηγίνει τὸ συμπέρασμα διτι ἡ κοινωνία χωρὶς καθόλου νὰ ἔχεταί ει τὴν πραγματική ἢ εἰκονική διαφορὰ τῶν κλίσεων καὶ τῶν ἴκανοτήτων καὶ μὴ ἔχοντας κανένα τρόπο γιὰ νὰ προσδιορίσει, οὗτε κανένα δικαίωμα γὰ κανονίσει τὴν μελλοντική καριέρα τῶν παιδιών, δψείλει σὲ δλους, χωρὶς καμιὰ ἔξαιρεση, μ ὁ ρ φ ω σ η καὶ ἐχ π αὶ δ ε υ σ η ἀ π δ λ υ τ α ἵ σ δ τ : μ η.

7 Αὐγούστου 1869

III

"Η ἐκπαιδευση σ' δλους τοὺς βαθμοὺς πρέπει νὰ είγαι ισότιμη γιὰ δλους, κατὰ συγέπεια πρέπει γὰ είγαι πλήρης, δηλαδὴ πρέ-

πει νὰ προετοιμάζει κάθε παιδί καὶ τῶν δύο φύλων τόσο στὴ ζωὴ τῆς σκέψης δσο καὶ τῆς πράξης, ώστε νὰ μπορέσουν δλοι ἔξ ἴσου νὰ γίνουν σωστοὶ ἄνθρωποι.

Ἡ θετικὴ φιλοσοφία, ἐκθρονίζοντας ἀπὸ τὰ μυαλὰ τοὺς θρησκευτικοὺς μύθους καὶ τὶς μεταφυσικὲς φαντασιοπληξίες, μᾶς ἐπιτρέπει νὰ διαχρίνουμε ἡδη ποιά πρέπει νὰ είναι στὸ μέλλον ἡ ἐπιστημονικὴ ἐκπαίδευση. Σὰν θάση θὰ ἔχει τὴ γνώση τῆς φύσης καὶ σὰν κορωνίδα τὴν κοινωνιολογία. Τὸ ἰδεῶδες, παύοντας νὰ είναι δὲ ἔξουσιαστής καὶ δὲ βιαστής τῆς ζωῆς, δπως συμβαίνει σ' δλα τὰ θρησκευτικὰ καὶ μεταφυσικὰ συστήματα, δὲν θὰ είναι στὸ ἔξῆς τίποτα περισσότερο ἀπὸ τὴν τελευταία καὶ πιὸ δμορφη ἐκφραση τοῦ πραγματικοῦ κόσμου. Παύοντας νὰ είναι ἔνα δνειρό, θὰ γίνει μόνο του μιὰ πραγματικότητα.

Ἐπειδὴ κανένα πνεύμα, δσο δυνατὸ κι ἀν είναι, δὲ μπορεῖ νὰ ἀγκαλιάσει δλους τοὺς κλάδους τῆς ἐπιστῆμης καὶ μιὰ ποὺ ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ μιὰ γενικὴ γνώση δλων τῶν ἐπιστημῶν είναι ἀπόλυτα ἀπαραίτητη γιὰ τὴν πλήρη ἀνάπτυξη τοῦ πνεύματος, ἡ διδασκαλία θὰ χωριστεῖ ἀπαραίτητα σὲ δύο μέρη: τὸ γενικὸ μέρος, ποὺ θὰ δώσει τὰ κύρια στοιχεῖα δλων τῶν ἐπιστημῶν χωρὶς καμιὰ ἑξαίρεση δπως ἐπίσης καὶ τὴν πραγματικὴ ἄλλα δχι καὶ ἐπιφενειακὴ γνώση τοῦ συγόλου τους· καὶ τὸ εἰδικὸ μέρος διαιρεμένο ἀπαραίτητα σὲ πολλές δμάδες ἢ σχολές, ἀπὸ τὶς δποιες ἢ καθεμιὰ θὰ ἀγκαλιάσει σὲ δλη τους τὴν εἰδίκευση ἔναν δρισμένο ἀριθμὸ ἐπιστημῶν ποὺ ἀπὸ τὴν ἴδια τους τὴ φύση καλούνται ἔντονα νὰ ἀλληλοσυμπληρωθοῦν.

Τὸ πρῶτο μέρος, τὸ γενικό, θὰ είναι ὑποχρεωτικὸ γιὰ ὅλα τὰ παιδιά· θὰ ἀποτελεῖ, ἀν μποροῦμε νὰ ἐκφραστοῦμε ἔτσι, τὴν οὐμανιστικὴ ἐκπαίδευση τοῦ πνεύματός τους, ἀντικαθιστώντας πλήρως τὴν μεταφυσικὴ καὶ τὴ θεολογία, καὶ τοποθετώντας ταυτόχρονα τὰ παιδιὰ σὲ μιὰ ὀπτικὴ γωνία ἀρκετὰ δξεία, ώστε μόλις φθάσουν στὴν ἐφηβικὴ ηλικία νὰ μπορέσουν νὰ διαλέξουν μὲ πλήρη γνώση τοῦ σκοποῦ τὴν εἰδικότητα ποὺ θὰ ταιριάζει καλλιτερα στὶς ἀτομικές τους προθέσεις, στὸ γοῦστο τους.

Θὰ συμβεῖ χωρὶς ἀμφιδολία, διαιλέγοντας οἱ ἔφηδοι τὴν ἐπιστημονική τους εἰδικότητα, ἐπηρεασμένοι ἀπὸ κάποια αλτία εἴτε ἐσωτερική εἴτε ἔξωτερική, νὰ λαθέψουν καμιὰ φορὰ καὶ ἵσως προτιμήσουν ἀρχικὰ εἰδικότητα καὶ καριέρα ποὺ δὲν θὰ είγαι αὐτές ἀκριβῶς ποὺ ταιριάζουν καλλίτερα στὶς ἴκανότητές τους.

Ἄλλὰ ἐπειδὴ ἐμεῖς οἱ ζηλωτὲς δὲν εἴμαστε ὑποχριτὲς ἀλλὰ εἰλικρινεῖς ἀπέναντι στὴν ἀτομικὴ ἐλευθερία της δύναμης μας τὴν φυχὴ τὴν ἀρχὴ τῆς ἔξουσίας δπως καὶ δλες τὶς δυνατές ἐκδηλώσεις αὐτῆς τῆς θείας ἀρχῆς, τῆς ἀντιουμανιστικῆς· ἐπειδὴ οιχαινόμαστε καὶ καταδικάζουμε ἀπ' δλο τὸ βάθος τῆς ἀγάπης μας γιὰ τὴν ἐλευθερία, τὴν πατρικὴ ἔξουσία, δπως κι ἐκείνη τοῦ δασκάλου· ἐπειδὴ τὶς δρίσκουμε ἐξ ἵσου διαφθαρτικές καὶ δλέθριες καὶ ἐπειδὴ ἡ καθημερινὴ ἐμπειρία μᾶς ἀποδείχνει δτι δ οἰκογενειάρχης κι δ δάσκαλος, παρ' δλη τὴν ὑποχρεωτικὴ καὶ παροιμιῶδη τους φρονιμάδα, ἐξ αιτίας της, ξεγελιοῦνται γιὰ τὶς ἴκανότητές τῶν παιδιῶν τους πιὸ εὐχολα ἀπ' δτι τὰ ἕδια τὰ παιδιά καὶ ἐπειδὴ ἐξ αιτίας αὐτοῦ τοῦ τόσο ἀνθρώπινου νόμου, ἀνεκδιῆγητου, δλέθριου, δτι κάθε ἀνθρωπος ποὺ ἔξουσιάζει δὲν παραλείπει ποτὲ νὰ καταχρᾶται, οἱ δάσκαλοι καὶ οἱ οἰκογενειάρχες, προσδιορίζοντας αὐθαίρετα τὸ μέλλον τῶν παιδιῶν, ρωτοῦν πολὺ περισσότερο τὰ δικά τους γοῦστα ἀπ' δτι τὶς φυσικὲς τάσεις τῶν παιδιῶν· ἐπειδὴ τέλος τὰ λάθη ποὺ γίνονται ἀπ' τὴ δεσποτεία είναι πάντοτε περισσότερο ἐλέθρια καὶ λιγότερο διορθωτέα ἀπ' αὐτὰ ποὺ γίνονται ἀπὸ τὴν ἐλευθερία, διαφυλάσσουμε ἀπ' δλους τοὺς ἐπίσημους καὶ ἀνεπίσημους· πατρικούς καὶ μικρολόγους κηδεμόνες τοῦ κόσμου, δλόκλητη καὶ πλήρη τὴν ἐλευθερία τῶν παιδιῶν νὰ διαιλέγουν καὶ νὰ προσδιορίζουν τὴ δικιά τους καριέρα.

Ἄν λαθέψουν, τὸ ἕδιο λάθος ποὺ θὰ κάγουν θὰ τοὺς χρησιμεύσει σὰγ ἀποτελεζματικὴ διδασκαλία γιὰ τὸ μέλλον καὶ χρησιμοποιούντας τὴ γενικὴ μόρφωση ποὺ θὰ ἔχουν πάρει σὰν φῶς, θὰ μπο-

ρέουν εύχολα γὰ τὸ ξανάρθουν στὸ δρόμο ποὺ ἡ ἴδια τους ἡ φύση τοὺς ἐπιβάλλει.

Μέσα στὴν καθολικὴ ἔκπαιδευση, κοντὰ στὴν ἐπιστημονικὴ ἡ θεωρητικὴ διδασκαλία, πρέπει ἀπαραίτητα γὰ υπάρχει καὶ ἡ διομηχανικὴ ἡ πρακτικὴ διδασκαλία. Ἔτοι μόνο θὰ φτιαχτεῖ δόλοκληρωμένος ἄνθρωπος: δὸς ἐργάτης ποὺ καταλαβαίνει καὶ ποὺ ἔρει.

Ἡ διομηχανικὴ διδασκαλία, παράλληλα μὲ τὴν ἐπιστημονική, θὰ χωριστεῖ δπῶς καὶ ἡ τελευταία σὲ δύο μέρη: τὴν γενικὴ διδασκαλία, αὐτὴ ποὺ πρέπει γὰ δίγει στὰ παιδιά τὴν γενικὴν ἰδέαν καὶ τὴν πρώτη πρακτικὴ γνώση δλῶν τῶν διομηχανιῶν χωρὶς καμὶς ἑξαίρεση, δπῶς ἐπίσης καὶ τὴν ἰδέα τοῦ συνδόου τους ποὺ ἀποτελεῖ τὸν ὄλικὸ πολιτισμό, τὴν συνολικότητα τῆς ἀνθρώπινης ἐργασίας καὶ τὸ εἰδικὸ μέρος, χωρισμένο σὲ διομηχανικὲς διμάδες πιὸ εἰδικὰ συγδεμένες μεταξὺ τους.

Ἡ γενικὴ διδασκαλία πρέπει γὰ προετοιμάζει τοὺς ἔφηδους γὰ διαλέξουν ἐλεύθερα τὴν εἰδικὴ διμάδα διομηχανιῶν καὶ μεταξὺ τῶν τελευταίων αὐτῶν, τὴν ἐγτελώς εἰδικευμένη διομηχανία γιὰ τὴν δοκια. Θὰ αἰσθάνονται περισσότερο γοῦστο. Μόλις μποῦντε σὲ αὐτὴ τὴ δεύτερη φάση τῆς διομηχανικῆς διδασκαλίας, κάτω ἀπὸ τὴν καθοδήγηση τῶν καθηγητῶν τους, θὰ κάγουν τὰ πρῶτα δοκίμια τῆς ὑπεύθυνης ἐργασίας.

Κοντὰ στὴ διομηχανικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ διδασκαλία, θὰ υπάρχει ἐπίσης ἀπαραίτητα ἡ πρακτικὴ διδασκαλία ἡ καλλίτερα μιὰ σειρὰ ἀλληλοδιαδόχων ἐμπειριῶν δχ: τῆς οὐράνιας ἀλλὰ τῆς ἀνθρώπινης ἥθικής. Ἡ θεία ἥθική εἶναι θεμελιώμενη πάνω σὲ τοῦτες τὶς δυο ἀνήθικες ἀρχές: τὸ σεβασμὸ τῆς ἔξουσίας καὶ τὴν περιφρόνηση τῆς ἀνθρωπότητας. Ἡ ἀνθρώπινη ἥθική, ἀντίθετα δὲν θεμελιώνεται παρὰ πάνω στὴν περιφρόνηση γιὰ τὴν ἔξουσία καὶ πάγω στὸ σεβασμὸ γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἡ οὐράνια ἥθική θεωρεῖ τὴν ἐργασία σὰν ἔξευτελισμὸ καὶ σὰν τιμωρία: ἡ ἀνθρώπινη ἥθική διέπει σ' αὐτὴν τὴν ἁνιώτατη προστρόθεση τῆς ἀνθρώπινης εύτυχίας καὶ τῆς ἀνθρώπινης ἀξιόπρέπειας. Ἡ

ούράνια ήθική, κατά λογικό συμπέρασμα, καταλήγει σε μιά πολιτική που δὲν ἀναγνωρίζει δικαιώματα παρά μόνο σ' αὐτούς ποὺ δὲ αἰτίας τῆς προνομιακής οἰκονομικής κατάστασης μπορούν νὰ ζοῦν χωρὶς νὰ ἐργάζονται. Η ἀνθρώπινη ήθική δὲν συμβιβάζεται παρά μ' αὐτούς ποὺ ζοῦν ἐργαζόμενοι· ἀναγνωρίζει δὲι μόνο μὲ τὴν ἐργασία δ' ἀνθρώπους γίνεται ἀνθρωπος.

Η μόρφωση τῶν παιδίων, ἀρχὴ κάνοντας ἀπ' τὴν ἔξουσία, πρέπει χλιμακωτὰ νὰ καταλήγει στὴν πιὸ δλοκληρωμένη ἐλευθερία. Περιμένουμε ἀπ' τὴν ἐλευθερία, ἀπὸ θετικής ἀπεψής, τὴν πλήρη ἐξέλιξη δλων τῶν δυνάμεων ποὺ δρίσκονται στὸν ἀνθρωπό καὶ ἀπὸ ἀρνητικής ἀποψῆς, τὴν πλήρη ἀποδέσμευση τῆς θέλησης τοῦ καθένα ποὺ δρίσκεται ἀπέναντι μας ἀπὸ ἐκείνη τοῦ ἄλλου.

Ο ἀνθρωπός δὲν εἶναι καθόλου καὶ δὲν θὰ εἶναι ποτὲ ἐλεύθερος ἀπέναντι στοὺς φυσικοὺς νόμους· ἀπέναντι στοὺς κοινωνικοὺς νόμους· οἱ νόμοι, ποὺ χωρίζονται ἔτσι σὲ δυὸ κατηγορίες γιὰ μεγαλύτερη κατανόηση τῆς ἐπιστήμης, δὲν ἀνήκουν στὴν πραγματικότητα παρά σὲ μιὰ καὶ μοναδικὴ κατηγορία, γιατὶ εἶναι δλοι ἔξι ίσου φυσικοὶ νόμοι, νόμοι μοιραίοι ποὺ ἀποτελοῦν τὴν βάση καὶ τὴν ἴδια τὴν προϋπόθεση τῆς ὑπαρξῆς. Ετοι ὅστε κανένα ἀνθρώπινο δὲν θὰ ηξερε νὰ ἐπαναστατήσει ἐγαντίον τους χωρὶς νὰ αὐτοκτονήσει.

Άλλὰ πρέπει νὰ ξεχωρίσουμε ἐντελῶς τούτους τοὺς φυσικοὺς νόμους ἀπὸ τοὺς ἔξουσιαστικούς, τοὺς τυραννικούς, τοὺς πολιτικούς, τοὺς θρησκευτικούς, τοὺς ποινικούς καὶ τοὺς ἀστικούς, ποὺ οἱ προνομιούχες τάξεις θέσπισαν στὴν Ιστορία, πάντοτε μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἐκμετάλλευσης τῆς ἐργασίας τῶν ἐργατικῶν μαζῶν, ποὺ κάτω ἀπὸ τὸ πορσύγημα μιᾶς εἰκονικής ήθικής ὑπῆρξαν πάντοτε ἡ πηγὴ τῆς πιὸ βαθεῖᾶς ἀνηθικότητας καὶ ποὺ εἶχαν σὰν μόνο σκοπὸ γὰρ φιμώσουν τὴν ἐλευθερία τοῦ λαοῦ. Ετοι: δασυνειδητὴ καὶ μοιραία ὑπακοὴ σ' δλους τοὺς νόμους ποὺ ἀδέσμευτοι ἀπὸ κάθε ἀνθρώπινη θέληση εἶγαι· ή ἴδια ή ζωὴ τῆς φύσης καὶ τῆς κοινωνίας· ἀλλὰ ἐπίστης διο τὸ δυνατόν ἀπόλυτη ἀνεξαρτησία τοῦ καθένα ἀπέναντι στὶς ἀπατήσεις τῆς ἀρχῆς, ἀπέναντι σ' δλεις τὶς ἀνθρώ-

πινες θελήσεις, τόσο τις συλλογικές δυο καὶ τις ἀτομικές, που θὰ
ἡθελαν νὰ τοὺς ἐπιβάλουν δχι τὴ φυσική τους ἐπιροή, ἀλλὰ τὸ
νόμο τους.

"Οσον ἀφορᾶ τὴν φυσική ἐπιροή που οἱ ἀνθρώποι ἀσκοῦν δὲν
ἔνας στὸν ἄλλο, εἶναι μιὰ ἀκόμη ἀπ' τις συνθῆκες τῆς κοινωνικῆς
ζωῆς, ἐνάντια στὶς δοποῖς ή ἔξεγερση θὰ ἦταν τόσο ἀχρηστη δυο
καὶ ἀδύνατη. Αὐτὴ η ἐπίδραση εἶναι ή ἵδια ή διάση, ὑλική, πνευ-
ματική καὶ θήική τῆς ἀνθρώπινης ἀλληλεγγύης. Τὸ ἀνθρώπινο
ἄτομο, γόνος τῆς ἀλληλοεξάρτησης ή τῆς κοινωνίας, μένοντας μέ-
σα στοὺς φυσικοὺς νόμους, μπορεῖ πολὺ καλά κάτω ἀπὸ τὴν ἐπί-
δραση αἰσθημάτων που προέρχονται ἀπ' ἔξω καὶ ἵδιας ἀπὸ μιὰ
ξένη κοινωνία, νὰ ἀντιδράσει ἐνάντια τῆς μέχρι ἔνα δρισμένο βα-
θιό, ἀλλὰ δὲν θᾶξερε νὰ ξεφύγει ἀπ' αὐτὴν χωρὶς νὰ τοκοθετηθεῖ
ταυτόχρονα σ' ἔνα ἀλληλέγγυο πεδίο καὶ χωρὶς νὰ ὑποστεῖ ἀπὸ
ἐκεῖ καινούργιες ἐπιδράσεις. Ἐπειδὴ, γιὰ τὸν ἀνθρώπο, η ζωὴ ἔ-
ξω ἀπὸ κάθε κοινωνία καὶ ἀπὸ κάθε ἀνθρώπινη ἐπίδραση, η ἀπό-
λυτη ἀπομόνωση, εἶναι πνευματικός, θεικός καὶ ὑλικός θάνατος.
Η ἀλληλοεξάρτηση δὲν εἶναι τὸ προϊὸν ἀλλὰ ή ἵδια ή μητέρα τῆς
ἀτομικότητας καὶ συνεπῶς η ἀνθρώπινη προσωπικότητα δὲν μπο-
ρεῖ νὰ γεννηθεῖ καὶ νὰ ἀναπτυχθεῖ ἔξω ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη κοι-
νωνία.

Τὸ ἀθροίσμα τῶν κυριάρχων κοινωνικῶν ἐπιδράσεων, ἔκφρα-
σμένο ἀπὸ τὴν ἀμοιβαία η γενικὴ συγείδηση μιᾶς ἀνθρώπινης δ-
μάδας περισσότερο η λιγότερο πλατιάς, δνομάζεται κ ο ι ν ἡ
γ ν ὠ μ η. Καὶ ποιός δὲν ξέρει τὴν τόσο ἴσχυρή ἐπίδραση που
ἔξασκει η κοινὴ γνώμη πάνω σ' δλα τὰ ἄτομα; Ή ἐπίδραση τῶν
πι: περιοριστικῶν καὶ πιὸ δρακόντειων νόμων εἶναι μηδαμινή σὲ
σύγκριση μ' αὐτή. Συνεπῶς αὐτὴ εἶναι ἀκριβῶς καὶ η κατ' ἔξοχή
πιλδαγωγὸς τῶν ἀνθρώπων ἀπ' δπου συμπεραίνεται δτι, γιὰ νὰ
νουθετήσουμε τὰ ἄτομα, πρέπει πρὶν ἀπ' δλα νὰ νουθετήσουμε τὴν
κοινωνία τὴν ἵδια, πρέπει νὰ ἔξανθρωπίσουμε τὴ δημιότια γνώμη
η τὴν συγείδησή της.

IV

Γιὰ νὰ ἡθικοποιήσουμε τοὺς ἀνθρώπους, ἔχουμε πεῖ, πρέπει νὰ ἡθικοποιήσουμε τὴν κοινωνικὴ σφαίρα.

Ο σοσιαλισμὸς, θεμελιωμένος πάνω στὴ θετικὴ ἐπιστήμη, ἀπορρίπτει ἐντελῶς τὸ δόγμα τῆς ἐλεύθερης ἐκλογῆς· ἀναγγνωρίζει ὅτι δλα αὐτὰ ποὺ λέγονται κακά καὶ ἀρετὴ τῶν ἀνθρώπων, εἶναι ἀπόλυτα τὸ προϊὸν τῆς συγδιασμένης ἐπιδρασῆς τῆς φύσης καθ' ἑαυτῆς καὶ τῆς κοινωνίας. Ή φύση σὰν ἐθνογραφική, φυσιολογικὴ καὶ παθολογικὴ ἐπίδραση δημιουργεῖ τὰ δικαιώματα καὶ τὶς προθέτεις ποὺ λέγονται φυσικές, ἐνῷ ἡ κοινωνικὴ δργάνωση τὶς ξεδιπλώνει, σταματᾷ ἢ διαστρέφει τὴν ἔξελιξη. Όλα τὰ ἄτομα χωρὶς καμιὰ ἔξαίρεση εἶναι σὲ κάθε στιγμὴ τῆς ζωῆς τους αὐτὰ ποὺ ἡ φύση καὶ ἡ κοινωνία τὰ ἔκαναν.

Χάρη σ' αὐτὸν τὸ φυσικὸ καὶ κοινωνικὸ πεπρωμένο εἶγαι δυνατὴ καὶ ἡ στατιστικὴ ἐπιστήμη. Ή ἐπιστήμη αὐτὴ δὲν ἀρχεῖται μόνο στὴ διαπίστωση καὶ τὴν ἀπαρθίμηση τῶν κοινωνικῶν φαινομένων, ἀλλὰ ἐρευνᾷ τὴ σύνδεση καὶ τὴ συσχέτιση τους μὲ τὴν δργάνωση τῆς κοινωνίας. Ή ἐγκληματολογικὴ στατιστικὴ γιὰ παράδειγμα, διαπίστωνει ὅτι στὴν ἴδια χώρα, στὴν ἴδια πόλη, δὲν ἔρθει καμιὰ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ κρίση γιὰ ν' ἀλλάξει τῇ διάταξῃ τῆς κοινωνίας, τὸ ἴδιο ἐγκλῆμα ἢ τὸ ἴδιο σφάλμα ἐπαναπαράγεται κάθε χρόνο, σχεδὸν στὰ ἴδια μέτρα γιὰ μιὰ περίοδο 10, 20, 30 χρόνων καὶ καμιὰ φορά περισσότερο. Καὶ αὐτὸν ποὺ εἶγαι ἀκόμη πιὸ ἀξιοσημείωτο, εἶναι ὅτι ἡ μέθοδος τῆς παρανομίας τους ἀναγεώνεται σχεδὸν τόσες φορὲς στὸν ἕνα χρόνο δεσμούς καὶ στὸν ἄλλο· παραδείγματας χάρη, δ' ἀριθμὸς τῶν δηλητηριάσεων, τῶν φόνων μὲ φωτιὰ ἢ μὲ πυροβόλα δηλα, δπως καὶ δ' ἀριθμὸς τῶν αὐτοκτονιῶν μὲ αὐτὸν ἢ ἐκεῖνο τὸν τρόπο, παραμένει σχεδὸν πάντοτε ὁ ἴδιος. Κάτι ποὺ κάνει τὸν διάσημο Βέλγο στατιστικολόγο M. Κετετέλ νὰ πεῖ αὐτὲς τὶς ἀξιοσημείωτες λέξεις: «Η κοινωνία προετοιμάζει τὰ ἐγλήματα καὶ τὰ ἄτομα δὲν κάνουν τίποτα περισσότερο ἀπὸ τὸ νὰ τὰ ἔκτελοῦν».

Αὐτὴ ἡ ἀνακύλωση τῶν ἴδιων κοινωνικῶν φαινομένων δὲν

Θὰ μποροῦσε νὰ συμβεῖ, ἀν οἱ νοητικὲς καὶ ἡθικὲς διαθέσεις τῶν ἀνθρώπων, δπως ἐπίσης καὶ οἱ πράξεις τῆς θεληστῆς τους, εἶχαν σὰν πηγὴ τὴν ἐλεύθερη ἐκλογὴν. Αὐτὴ ἡ λέξη τῆς ἐλεύθερης ἐκλογῆς ἦ δὲν ἔχει ἔννοια, ἢ σημαίνει δτι τὸ ἀνθρώπινο ἀτομο προσδιορίζεται αὐθόρμητα ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἐσυτό του μακριὰ ἀπὸ κάθε ἑζωτερικὴ ἐπιδραση, εἴτε φυσικὴ εἴτε κοινωνική. Ἀλλὰ ἀν ἡταν έτοι, ἐπειδὴ δλοι οἱ ἀνθρωποι θὰ ἔνεργοῦσαν ἀπὸ μόνοι τους, θὰ ὑπῆρχε στὸν κόσμο ἡ πιὸ μεγάλη ἀναρχία· κάθε ἀλληλεγγύη θὰ ἡταν μεταξὺ τους ἀδύνατη καὶ δλα αὐτὰ τὰ ἐκατομμύρια θελήσεων, ἀπόλυτα ἀνεξάρτητες ἡ μιὰ ἀπ' τὴν δλλη καὶ προσκρούοντας ἡ μὲν στὴ δέ θὰ ἔτειγαν νὰ ἀλληλοκατατραφοῦν καὶ θὰ τὸ κατόρθωναν μάλιστα ἀν δὲν ὑπῆρχε πάνω ἀπ' αὐτές ἡ δεσποτικὴ θέληση τῆς θείας πρόνοιας, ποὺ «θὰ τὶς καθιδηγοῦσε μόλις ταράσσονταν καὶ ποὺ ἐκμηδενίζοντάς τες στὴ στιγμή, θὰ ἐπέβαλε σ' αὐτὴ τὴν ἀνθρώπινη σύγχυση τὴ θεία τάξη.

Βλέπουμε ἐπίσης δτι δλοι οἱ δπαδοι τῆς ἀρχῆς τῆς ἐλεύθερης ἐκλογῆς ἀναγκάζονται ἀγαπόφευκτα ἀπ' τὴ λογικὴ νὰ ἀναγνωρίζουν τὴν ὑπαρξὴν καὶ τὴν ἐπέμβασην τῆς θείας πρόνοιας. Εἰναι τὴ δάση δλων τῶν θεολογικῶν καὶ μεταφυσικῶν ἐπιστημῶν, ἔνα μοναδικὸ σύστημα ποὺ γιὰ πολὺ καιρὸ φυχαγώγησε τὴν ἀνθρώπινη συνείδηση καὶ ποὺ ἀπὸ τὴν ἀποφη τῆς ἀφηρημένης σκέψης ἡ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ποιτικῆς φαντασίας, μοιάζει πραγματικὰ ἀπὸ μακριὰ γειάτο ἄρμονια καὶ μεγαλεῖο. Τὸ μόνο κακὸ είναι δτι ἡ ιστορικὴ πραγματικότητα ποὺ συσχετίστηκε μ' αὐτὸ τὸ σύστημα ὑπῆρχε πάντοτε φρικτή, καὶ δτι τὸ ἴδιο σύστημα δὲν μπορεῖ νὰ ἀντέξει στὴν ἐπιστημονικὴ κριτικὴ.

Στὴν πραγματικότητα γνωρίζουμε δτι δσο βασίλεψε στὴ γῆ τὸ οὐράνιο δικαίωμα, ἡ τεράστια πλειοψηφία τῶν ἀνθρώπων ἐκμεταλλεύτηκε, καταδυναστεύτηκε, βασαγύστηκε, ἀποδεκατίστηκε μὲ κτηνῶδια καὶ χωρὶς οίκτο· γνωρίζουμε δτι ἀκόμα καὶ σήμερα στὸ δνομα πάντοτε τῆς θεολογικῆς ἡ μεταφυσικῆς ἀγιότητας προσπαθοῦν νὰ σύρουν τὶς λοικές μάζες στὴ σκλαβιά· καὶ ίσως δὲν μπορεῖ νὰ γίνει ἀλλιώς, διότι ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ ὑπάρχει· μιὰ θέληση ποὺ κυνεργάει τὸν κόσμο, τὴ φύση καὶ τὴν ἀνθρώπινη κοι-

γνωνία, ή ἀνθρώπινη ἐλευθερία καταργεῖται τελείως. Η θέληση τοῦ ἀνθρώπου εἶγαι ἀπαραίτητα ἀγίσχυρη μπροστά στή θεία θέληση. Τί συμπεραίνεται; "Οτι θέλοντας νὰ ὑπερασπίσουν τὴν ἀφηρημένη η φανταστικὴ μεταφυσικὴ ἐλευθερία τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἐλεύθερη ἔκλογή, εἶγαι ὑποχρεωμένοι νὰ ἀρνηθοῦν τὴν πραγματική τους ἐλευθερία. "Οσο ὑπάρχει η παντοδύναμη καὶ πανταχοῦ παρούσα ἀγιότητα, δ ἀνθρωπὸς θὰ εἶγαι σκλάδος. "Εχοντας γενικὰ καταστρέψει η θεία πρόνοια τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου, δὲν μένουν πιὰ παρὰ τὰ προγόμια, δηλαδὴ τὰ εἰδικὰ δικαιώματα δοσμένα ἀπ' τῇ θείᾳ χάρῃ στὸ τάδε ἀτομο, στὴν τάδε ιεραρχία, στὴν τάδε δυναστεία, στὴν τάδε τάξη.

"Ομοια η θεία πρόνοια κάνει ἀδύνατη κάθε ἐπιστήμη, κάτι ποὺ σημαίνει δτι ἀποτελεῖ ἀπλούστατα τὴν ἀρνηση τῆς ἀνθρώπινης λογικῆς, η δτι γιὰ γίνει δεκτὴ πρέπει γὰ ἀπαρνηθοῦμε τὴν πραγματική της Ἐννοια. 'Απ' τῇ στιγμὴ ποὺ δ κόσμος κυβερνύεται ἀπὸ τῇ θείᾳ θέληση, δὲν πρέπει πιὰ νὰ ψάχνουμε γιὰ φυσικὴ ἀλληλουχία γεγονότων, ἀλλὰ γιὰ μὰ σειρὰ ἔκδηλώσεων τῆς ἀνώτερης αὐτῆς θέλησης. τῆς δποιας τὰ δουλεύματα, δπως λέει η 'Αγία Γραφή, εἶγαι καὶ πρέπει νὰ μένουν πάντοτε ἀνεξχγίαστα γιὰ τὴν ἀνθρώπινη σκέψη, ἀπὸ φόδο μῆπως χάσουν τὸ θεῖο τους χαρακτήρα. Η θεία πρόνοια δὲν εἶγαι μόνον η ἀρνηση κάθε ἀνθρώπινης λογικῆς, ἀλλὰ ἀκόμα τῆς λογικῆς γενικά, διότι δποιαδήποτε λογικὴ ὑπογοεὶ μὰ φυσικὴ ἀγαγκαιότητα θὰ ήταν ἀγίθετη στὴ θεία ἐλευθερία: πρόκειται γιὰ τὸ θρίαμβο τοῦ παράλογου κάτω ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα δλέμματα. Αὐτοὶ ποὺ θέλουν νὰ πιστέψουν δφείλουν λοιπὸν γὰ ἀπαρνηθοῦν τόσο τὴν ἐλευθερία δσο καὶ τὴν ἐπιστήμη, καὶ ἀφήγοντας τοὺς ἑαυτοὺς τους στὴν ἔκμετάλλευση, στὸ ξυλοκόπιγμα ἀπὸ τὰ προγόμια τοῦ καλοῦ θεοῦ, νὰ ἐπαναλάβουν μαζὶ μὲ τὸν Τερτιλλιανό: «πιστεύω σ' δ,τι εἶγαι παράλογο», προσθέτοντας ἐπίσης καὶ τοῦτο, τόσο λογικὸ δσο καὶ τὸ πρῶτο «Καὶ θέλω τὴν ἀδικία=.

* Στὴν πραγματικότητα: «πιστεύω για τι εἶναι παράλογο», «CREDO QUILA ABSURUM».

"Οσον ἀφορᾷ ἐμᾶς, ποὺ ἀργίδαστε τὴ μακαριότητα ἐνὸς ἄλλου κόσμου καὶ ποὺ διεκδικοῦμε τὸν πλήρη θράμβο τῆς ἀνθρωπότητας πάνω σ' αὐτῇ τῇ γῇ, παραδεχόμαστε ταπεινὰ δι τὸν καταλαβαῖνουμε τίποτα ἀπὸ τῇ θείᾳ λογικῇ, καὶ δι τὸν ἀρκούμεθα στὴν ἀνθρώπινῃ λογικῇ τῇ θεμελιωμένῃ πάνω στὴν ἐμπειρία καὶ τῇ γνώσῃ τῆς ἀλληλουχίας τῶν φαινομένων, τόσο τῶν φυσικῶν δοσοῦ καὶ τῶν κοινωνικῶν.

Αὐτῇ τῇ ἀποθησαυριομένῃ, συνταγμένῃ καὶ λογικῇ ἐμπειρίᾳ, ποὺ δινομάζουμε ἐπιστήμη, μᾶς ἀποδείχνει δι τὸν ἔλευθερη ἐκλογὴν εἶναι ἔνα ἀπίθανο παραμύθι ἀντίθετο στὴν ἕδα τῇ φύσῃ τῶν πραγμάτων· δι τὸν αὐτὸν ποὺ δινομάζουμε θέληση δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο ἀπὸ τὸ προϊὸν μιᾶς ἀσκησῆς τῶν νευρικῶν ἰδιοτήτων, δηπος καὶ τῇ φυσικῇ μας δύναμῃ δὲν εἶναι ἐπίσης τίποτα διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ προϊὸν τῆς χρήσης τῶν μυῶν μας καὶ δι τὸ κατὰ συγέπεια, καὶ τῇ μιᾶς καὶ τῇ ἄλλῃ εἶναι ἔξ ἵσου προϊόντα τῆς φυσικῆς καὶ κοινωνικῆς μας ζωῆς, δηλαδὴ τῶν φυσικῶν καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν στοὺς κόλπους τῶν δποίων γεννιέται κάθε ἀτόμο καὶ μέσα στὶς δποίες συνεχίζει νὰ ἀναπτύσσεται· καὶ ἐπαναλαμβάνουμε δι τὸ κάθε ἀνθρωπός, σὲ κάθε στιγμὴ τῆς ζωῆς του, εἶναι τὸ προϊὸν τῆς συνδυασμένης ἀπίθρασης τῆς φύσης καὶ τῆς κοινωνίας, ἀπ' δηπο συμπεραίνεται καθαρὰ τῇ ἀλήθεια αὐτοῦ ποὺ ἔχθεσαμε στὸ προηγούμενο φύλλο τῆς ἐφημερίδας: δι τὸ γιὰ νὰ ἡθικοποιήσουμε τοὺς ἀνθρώπους, πρέπει νὰ ἡθικοποιήσουμε τὴν κοινωνική τους σφαίρα.

Γιὰ νὰ τὴν ἡθικοποιήσουμε δὲν ὑπάρχει παρὰ ἔνας καὶ μοναδικὸς τρόπος, νὰ ἐπιβάλουμε τὸν θράμβο τῆς δικαιοσύνης, δηλαδὴ τὴν πιὸ δλοκληρωμένη ἔλευθερία^{*} τοῦ ἀτόμου μέσα στὴν πιὸ δλοκληρωμένη λεύτητα τοῦ συνδόλου. Ή ἀνιστητα τῶν συνθηκῶν

* Εἰπαμε ἡδη δι τὸν ἔλευθερία περιμένουμε ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ τὴν δοσο τὸ δυνατὸν δλοκληρωμένη ἔξαλιψη δλων τῶν φυσικῶν ἴκανοτήτων τοῦ κάθε ἀτόμου καὶ ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ τὴν ἀνεξαρτησία του, δχι ἀπέναντι στοὺς φυσικοὺς καὶ κοινωνικοὺς νόμους, ἀλλὰ ἀπέναντι στοὺς νόμους ποὺ θὰ θεοπίσουν οἱ ἄλλες ἀνθρώπινες θελήσεις, εἴτε συλλογικές εἴτε ἀπομονωμένες. (Σημείωση τοῦ Μπακούνιν).

καὶ τῶν δικαιωμάτων καὶ ἡ ἀπουσία τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας ποὺ εἶγαι τὸ ἀναγκαῖο συμπέρασμα, ίδου ἡ μεγάλη συλλογικὴ ἀδικία, ποὺ δίνει γέννηση σ' ὅλες τις ἀτομικές ἀδικίες. Καταργεῖστε την καὶ ὅλες οἱ ὑπόδοιπες θὰ ἔξαφαγισθούν.

Φοβόμαστε πολύ, βλέποντας τὸν ἀνύπαρκτο ζῆλο ποὺ δειχνουν οἱ προνομιούχοι πάνω στὸ θέμα τῆς ἡθικοποίησής τους ἥ, πράγμα ποὺ εἶγαι τὸ ίδιο, στὴν ἔξισωσή τους, φοβόμαστε πολὺ διὰ διθίαμδος αὐτὸς τῆς δικαιοσύνης δὲν θὰ μπορέσει νὰ πραγματοποιηθεῖ παρὰ μὲ κοινωνικὴ ἐπαγάσταση. Δὲν θὰ μιλήσουμε γι' αὐτὸς σήμερα, ἀπλῶς θὰ περιοριστοῦμε στὴ διατήρηση αὐτῆς τῆς ἀλτήθειας, ποὺ εἶγαι δὲλλωστε τόσο προφανής, διὰ τοῦτο ἡ κοινωνικὴ σφαίρα δὲν ἡθικοποιεῖται, ἡ ἡθικοποίηση τῶν ἀτόμων θὰ εἶγαι ἀδύνατη.

Γιὰ νὰ γίγουν οἱ ἀγθρωποι ἡθικοί, δηλαδὴ δλοκληρωμένοι ἀγθρωποι μὲ δλη τὴ σημασία τῆς λέξης, χρειάζονται τρία πράγματα: γέννηση σὲ ὑγιεινές συνθῆκες, ἐκπαίδευση πλήρης καὶ δρθιολογικὴ ποὺ γὰ συγοδεύεται ἀπὸ μιὰ μόρφωση θεμελιώμενη πάνω στὸ σεβασμὸ τῆς ἐργασίας, τῆς λογικῆς, τῆς ισότητας καὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ μιὰ κοινωνικὴ σφαίρα δπου κάθε ἀγθρώπιγο ἀτομο, ἀπολαμβάνοντας τὴν πραγματικὴ ἐλευθερία, θὰ ἤταν πραγματικά, δικαιωματικά καὶ πρακτικά, δρμοι μὲ δλα τ' ἀλλα.

Αὐτὴ ἡ σφαίρα ὑπάρχει; "Οχι. Λοιπόν, πρέπει νὰ τὴ θεμελιώσουμε. Ἐάν στὴ σφαίρα ποὺ ὑπάρχει, κατόρθωνται ἀκόμη νὰ θεμελιώσουν σχολεῖα ποὺ θὰ ἔδιναν στοὺς μαθητές τους μιὰ ἐκπαίδευση καὶ μιὰ μόρφωση τόσο τέλεια δσο μποροῦμε γὰ τὴν φανταστοῦμε, θὰ κατόρθωνται γὰ δημιουργήσουν ἀγθρώπους δίκαιους, ἐλεύθερους, ἡθικούς; "Οχι, διότι δγαίνονται ἀπ' τὸ σχολεῖο, θὰ δρισκόντουσαν στοὺς κόλπους μιᾶς κοινωνίας ποὺ διευθύνεται ἀπὸ ἔγτελῶς ἀντίθετες ἀρχές καὶ ποὺ δπως ἡ κοινωνία εἶγαι πάντοτε πιὸ δυγατὴ ἀπ' τὰ ἀτομα, δὲν θὰ ἀργοῦσε νὰ τὰ ἔξουσιάσει, δηλαδὴ νὰ τὰ ἀποηθικοποιήσει. Ἐπι πλέον ἡ ίδια ἡ ἰδρυση τέτοιων σχολείων εἶγαι ἀδύνατη στὴ σημερινὴ κοινωνία. Διότι ἡ κοινωνικὴ ζωὴ ἀγχαλιάζει τὰ πάντα, ἐκπορθεῖ τὰ σχολεῖα δπως καὶ τὴ ζωὴ τῶν οἰκογενειῶν δλων τῶν ἀτόμων ποὺ συμμετέχουν σ' αὐτὴν.

Οι παιδαγωγοί, οι καθηγητές, οι γονεῖς, είναι δλοι τους μέλη αυτής τής κοινωνίας, δλοι λιγότερο ή περισσότερο άποχαυγωμένοι ή άποηθικοποιημένοι: άπ' αυτήν. Ήώς θὰ Εδιγαν στους μαθητές κάτι πού λείπει καὶ στους Γδιους; Η ἡθικὴ δὲν διδάσκεται παρὰ μὲ τὴ διαγωγὴ, καὶ δυτας ἡ κοινωνιστικὴ ἡθικὴ ἐντελῶς ἀντίθετη πρὸς τὴν σημερινὴ ἡθικὴν, οἱ δάσκαλοι, διαφεντευμένοι ἀπαραιτητα λιγότερο η περισσότερο ἀπ' αυτὴν τὴν τελευταία, θὰ ξαγαν μπροστά στους μαθητές τους τὸ ἐντελῶς ἀντίθετο ἀπ' δτι θὰ τους κήρυξταν. Συνεπῶς, ἡ κοινωνιστικὴ ἐκπαίδευση είναι ἀδύνατη στὰ σχολεῖα δπως καὶ στὶς σημερινὲς οἰκογένειες.

Ἄλλα καὶ ἡ καθολικὴ ἐκπαίδευση είναι ἔξ ίσου ἀδύνατη: οἱ μπουρζουάδες δὲν θέλουν καθόλου τὰ παιδιά τους γὰρ γίνουν ἐργάτες, καὶ οἱ ἐργάτες στεροῦνται ἀπ' δλα τὰ μέσα γιὰ νὰ δώσουν στὰ παιδιά τους ἐπιστημονικὴ ἐκπαίδευση.

Ἄγαπω πολὺ αὐτοὺς τοὺς καλοὺς ἀστο-οστιαλιστές, ποὺ ταιρίζουν πάντοτε: «Ἄς μορφώσουμε πρώτα τὸ λαδ καὶ ἔπειτα ἄς τὸν χειραφετήσουμε». Έμεις λέμε ἀντίθετα: «Ἄς χειραφετηθεὶ πρώτα καὶ θὰ μορφωθεὶ μόνος του». Ποιός θὰ μορφώσει τὸ λαδ; Μήπως ἔσεις; Μὰ ἔσεις δὲν τὸν μορφώνετε, τὸν δηλητηριάζετε ἐπιδιώκοντας νὰ τοῦ ἐντυπώσετε στὸ μυαλό του δλες τὶς θρησκευτικὲς, Ιστορικές, πολιτικές, νομικές καὶ οἰκονομικές προκαταλήψεις ποὺ ἐγγυῶνται τὴν ὑπαρξὴν σας ἀπέναντι στὴ δικιά του, ποὺ ταυτόχρονα σκοτώγουν τὴ διαγονικήστητά του, ἔξασθενίζουν τὴ δικαιη ἀγαγάκτησή του καὶ τὴ θέλησή του.

Τὸν ἀφήνετε νὰ συντριβεῖ ἀπὸ τὴν καθημερινὴ του ἐργασία καὶ τοῦ λέτε: «Μορφώσου!» Θὰ θέλαμε πολὺ νὰ σᾶς διέπαμε δλους, μαζὶ μὲ τὰ παιδιά σας, νὰ μορφώνεστε μετὰ ἀπὸ 13, 14, 16 ὥρες ἀποκτηνωτικῆς ἐργασίας, μὲ τὴ μιζέρια καὶ τὴν ἀδεβαιότητα γιὰ τὴν ἐπαύριο σὰν ἀποζημιώση.

«Οχι κύριοι, παρ' δλο τὸν σεβασμό μας γιὰ τὸ μεγάλο θέμα τῆς καθολικῆς ἐκπαίδευσης, δηλώνουμε δτι σήμερα δὲν διδάσκεται καθόλου ἔκει τὸ πιὸ μεγάλο θέμα γιὰ τὸ λαδ. Τὸ πρῶτο θέμα είναι ἔκεινο τῆς οἰκονομικῆς του χειραφέτησης, ποὺ παράγει ταυ-

τόχρονα τὴν πολιτική καὶ πολὺ σύντομα τὴν διανοητική καὶ τῆς εποχῆς του χειραφέτηση.

Συμπερασματικά, παραθέτουμε πλήρως τὴν λύση ποὺ ψήψε τὸ Συνέδριο τῶν Βρυξελλῶν*:

«Αναγνωρίζοντας δτι είναι γιὰ τὴ στιγμὴ ἀδύνατο νὰ δργανώσουμε μιὰ δρθολογικὴ ἐκπαίδευση, τὸ Συνέδριο καλεῖ τὰ διάφορα τηῆματα νὰ δργανώσουν δημόσιες διδασκαλίες ἀκολουθώντας ἕνα πρόγραμμα ἐπιστημονικῆς ἐκπαίδευσης, γιὰ νὰ γιατρέψουν κατὰ τὸ δυνατόν τὴν ἀνεπάρκεια τῆς ἐκπαίδευσης ποὺ δέχονται: σήμερα οἱ ἐργάτες. Ἐξυπακούεται δτι ἡ μείωση τῶν ὥρῶν ἐργασίας θεωρεῖται σᾶν προκαταρκτικὴ ἀπαραίτητη προϋπόθεση».

Μάλιστα, χωρὶς ἀμφιβολία, οἱ ἐργάτες θὰ κάνουν δτι περνάει ἀπ' τὸ χέρι τους γιὰ νὰ ἐκπαιδευτοῦν δσο μποροῦν, μέσα στὶς όλικὲς συγθῆκες ποὺ δρίσκονται τώρα. Ἀλλά, χωρὶς νὰ ἀφήσουν τὶς σειρῆνες τῶν ἀστῶν καὶ τῶν ἀστο-οστιαλιστῶν νὰ τοὺς γυρίσουν τὰ μυαλά, θὰ συμπυκνώσουν πρὶν ἀπ' δλα τὶς προσπάθειές τους πάνω στὴ μεγάλη ὑπόθεση τῆς οἰκονομικῆς χειραφέτησεων.

21 Αὔγουστου 1869

* Τρίτο γενικό Συνέδριο τοῦ Διεθνοῦ Συνεταιρισμοῦ 'Εργατῶν (6 - 13 Σεπτέμβρη 1868).

Πρόγραμμα τοῦ τμήματος τῆς συμμαχίας. τῆς σοσιαλιστικῆς δημοκρατίας στὴ Γενεύη

1. Ή Συμμαχία κηρύσσεται διθεῖ επιδιώκει τὴν κατάργηση τῆς λατρείας, τὴν ἐπιβολὴ τῆς ἐπιστήμης στὴν πόλη καὶ τῆς ἀνθρώπινης δικαιοσύνης στὴν οὐράνια.

2. Έπιδιώκει πρὸς ἀπόδικα τὴν δριστική καὶ δλοκληρωτική κατάργηση τῶν τάξεων καὶ τὴν πολιτική, οἰκονομική καὶ κοινωνική ἰσότητα τῶν ἀτόμων τῶν δύο φύλων καὶ γιὰ νὰ φθάσουμε ἐκεῖ ζητᾶ πρὸς ἀπόδικα τὴν κατάργηση τοῦ κληρονομίας καὶ δικαιούματος, ώστε στὸ μέλλον ἡ ἀπολαυὴ νὰ είναι ἀνάλογη μὲ τὴν παραγωγὴ τοῦ καθένα καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἀπόφαση τοῦ Συνέδριου τῶν ἑργατῶν στὶς Βρυξέλλες, ἡ γῆ, τὰ ἔργαλεῖα καὶ κάθε ἄλλο κεφάλαιο, μὲ τὸ νὰ γίγουν ἡ συλλογική ἰδιοκτησία δῆλης τῆς κοινωνίας, νὰ μήν μποροῦν νὰ χρησιμοποιοῦνται παρὰ ἀπὸ τοὺς ἑργάτες, δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς ἀγροτικούς καὶ βιοιτηχανικούς συνεταιρισμούς.

3. Θέλει γιὰ ὅλα τὰ παιδιά τῶν δύο φύλων, ἥδη ἀπὸ τὴ γέννησή τους, τὴν ἰσότητα τῶν μέσων ἔξτραξης, δηλαδὴ διατροφῆς, μόρφωσης καὶ ἐκπαίδευσης σ' ὅλους τοὺς βαθμοὺς τῆς ἐπιστήμης, τῆς διοικηγαλίας καὶ τῶν τεχνῶν, δέδαιος διὰ αὐτὴν ἡ ἰσότητα, πρῶτα οἰκονομική καὶ κοινωνική, θὰ ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα νὰ φέρει μιὰ ὁλόνα καὶ μεγαλύτερη φυσική ἰσότητα τῶν ἀτόμων, ξεαφανίζοντας ἐλεῖς τίς πλασματικές ἀνισότητες μιᾶς κοινωνικῆς δργάνωσης τόσο λαθεμένης δυσο καὶ ἀδικηγός.

4. Έχθρικὴ πρὸς κάθε δεσποτισμό, μήν ἀναγγωρίζοντας ἄλλη πολιτική μορφή ἀπὸ τὴν δημοκρατική καὶ ἀποκρούοντας ἀπόλυτα κάθε ἀντιδραστικὸ συγδυασμό, ἀπορρίπτει ἐπίσης κάθε πο-

λιτική πράξη που δὲν θὰ είχε σὰν ἄμεσο καὶ εύθὺ σκοπὸς τὸν θρί-
αμβο τῆς ἐργατικῆς ὑπόθεσης ἐνάγτια στὸ Κεφάλαιο.

5. Ἀναγνωρίζει δὲ τὰ πολιτικὰ καὶ δεσποτικὰ χράτη,
που ὑπάρχουν σήμερα, περιορίζομενα δἰς καὶ περισσότερο στὶς
διαχειριστικὲς λειτουργίες τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν τῆς χώρας,
διφείλουν νὰ ἔξαφανισθοῦν μέσα στὴν παγκόσμια ἔνωση τῶν ἐλεύ-
θερων Συνεταιρισμῶν, τόσο ἀγροτικῶν διο καὶ διομηχανῶν.

6. Μὴ μπορώντας τὸ ἐργατικὸ ζήτημα νὰ δρεῖ τὴν πραγμα-
τική καὶ δριστική του λύση παρὰ μόνο πάνω σὲ δάση διεθνοῦς ἐρ-
γατικῆς ἀλληλεγγύης δλων τῶν χωρῶν, ἡ Συμμαχία ἀπορρίπτει
κάθε πολιτική, θεμελιωμένη στὸν δῆθεν πατριωτισμὸ καὶ τὸν ἀν-
ταγωνισμὸ τῶν ἔθνων.

7. Ἐπιδιώκει τὸν παγκόσμιο Συνεταιρισμὸ δλων τῶν τοπικῶν
συνεταιρισμῶν διὰ τῆς ἐλευθερίας.

‘Ομιλία στὸ συνέδριο τῆς Βασιλείας (10 Σεπτέμβρη 1869)

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΚΤΗΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

Τῇ ἀπουσίᾳ ἀντιπροσώπων τῆς ἀγροτικᾶς δὲν εἶναι λόγος γιὰ νὰ ἀμφισσητῆσουμε στὸ Συνέδριο τὸ δικαιώμα νὰ ἔκφρασθεὶ πάνω στὸ θέμα τῆς κτηματικῆς ιδιοκτησίας*. Τὸ Συνέδριο δὲν εἶναι παρὰ μιὰ μειοψηφία, ἀλλὰ σ' δλες τις ἐποχὴς ὑπῆρξε δ ἀντιπρόσωπος τῶν συμφερόντων ὀλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας. Τὸ 1789, ἡ ἀστικὴ μειοψηφία ἀντιπροσώπευε τὰ συμφέροντα τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ κόσμου: ἔφερε τὴν ἄνυδο τῆς μπουρζουάζιας καὶ μόνο μιὰ διαμαρτυρία ἀκούστηκε στ' ὅνομα τοῦ προλεταριάτου, ἐκείνη τοῦ BABEUF[†] είμαστε οἱ συνεχιστές του, ἡ μειοψηφία μας θὰ γίνει σύντομα πλειοψηφία.

Ἀντίθετα μὲ δὲ λέγε, ἡ συλλογικότητα εἶναι ἡ βάση τοῦ ἀτόμου[‡] ἡ κοινωνία εἶναι ἔκεινη ποὺ φτιάχνει τὸν ἀνθρώπον ἀπομονωμένον, δὲν θὰ κατόρθωνε οὔτε καν νὰ μιλάει καὶ νὰ σκέπτεται. Γιὰ νὰ μήν ποῦμε δὲι οἱ αὐθεντίες καὶ τὰ εύρηματά τους, δὲν θὰ είχαν τίποτα ἀνακαλύψει χωρὶς τὴν

* Η EGALITE προτίσσει: τὴν ἀκόλουθη φράση: «Ο Μπαχούνιν πείρνει: τὸ λόγο καὶ προσπαθεῖ κυρίως νὰ ἀναρέσει τὴν ἐπιχειρηματολογία τοῦ TOLAIN». Πράγματι, δὲ Γάλλος ἀντιπρόσωπος TOLAIN, προυντονικὸς τάχθηκε ὀπαδὸς τῆς ἀτομικῆς καὶ κτηματικῆς ιδιοκτησίας καὶ ἀρχισε τὴν περέμπση του μ' αὐτὴν τὴ δήλωση: «Δὲ νομίζω δὲι ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ ἀποφασίζουμε τὴ συλλογικότητα τῆς γῆς, μὲ ἀπουσία τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἀγροτῶν».

έργασία τῶν προηγουμένων γενεῶν. Υπάρχει κάποιος ποὺ ἔχει περισσότερο πνεῦμα ἀπ' τὸν Βολταῖρον εἶναι δὲ κόσμος. Ή πιὸ μεγάλη διάνοια, ἀνὴ ἀπ' τὰ πέντε τῆς χρόνια, ζοῦσε ἀπομονωμένη σ' ἕνα ἔρημο νησί, δὲν θὰ παρῆγε τίποτα· τὸ ἀτομο εἶναι ἔνα μηδενικὸ χωρὶς τῇ συλλογικότητᾳ. Η ἀτομικὴ ἰδιοκτησία δὲν ἡταν καὶ δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἐκμετάλλευση τῆς συλλογικῆς ἔργασίας· δὲ μποροῦμε νὰ καταστρέψουμε τὴν ἐκμετάλλευση αὐτὴν παρὰ ἑγκαθιστώντας τὴν κοινοκτημοσύνην. Ζητῶ συνεπῶς ἀπὸ τὸ Συνέδριον νὰ λάβει σοδαρὰ ὑπὲρ δψη του τὰ ἀκόλουθα συμπεράσματα:

Ψηφίζω ὑπὲρ τῆς κοινοκτημοσύνης, εἰδικὰ τῆς κτηματικῆς καὶ γενικὰ κάθε κοινωνικοῦ πλούτου μέσα στὰ πλαίσια τῆς κοινωνικῆς διάλυσης.

Περιμένω ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν διάλυση τὴν δικαιωματικὴν ἀπαλλοτρίωση δλων τῶν σημεριγῶν ἰδιοκτησιῶν, μὲ τὴν πολιτικὴν καὶ νομικὴν κατάργηση τοῦ κράτους, ποὺ εἶναι ἡ ἐπικύρωση καὶ ἡ μόνη ἔγγυηση τῆς σημεριγῆς ἰδιοκτησίας καὶ δλων αὐτῶν ποὺ δυναμάζονται νομικὸ δίκαιον καὶ τὴν πραγματικὴν ἀπαλλοτρίωσην παντοῦ καὶ δπου δυνατόν, ἀπὸ τὴν ἕδια τὴν πίεση τῶν γεγονότων καὶ τῶν πραγμάτων.

"Οσον ἀφορᾶ τὴν κατοπινὴ δργάνωση, θεωρώντας δτι κάθε παραγωγικὴ ἔργασία εἶναι ἀπαραίτητα μιὰ ἔργασία συλλογική, καὶ δτι ἡ ἔργασία ποὺ ἀκατάλληλα δυναμάζεται ἀτομικὴ εἶναι ἀκόμη μιὰ ἔργασία συλλογική, γιατὶ δὲν θὰ ἡταν δυνατὴ χωρὶς τὴν συλλογικὴν ἔργασία τῶν περασμένων καὶ τωριγῶν γενεῶν."

Καταλήγω στὴν ὑπευθυνοποίηση τῶν συνεταιρισμῶν, ποὺ προτείγεται ἀπὸ τὴν πλειοψηφία τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς, τόσο πιὸ πρόθυμα, δσο αὐτὴ ἡ ὑπευθυνοποίηση ἐνοχοποιεῖ τὴν δργάνωση τῆς κοινωνίας ἀπὸ τὴ δάση μέχρι τὴν κορυφή, ἐνῶ τὸ σχέδιο τῆς μειοψηφίας μᾶς μιλάει γιὰ τὸ κράτος.

Είμαι ἀποφασιστικὸς ἀνταγωνιστὴς τοῦ κράτους καὶ κάθε ἀστικῆς πολιτικῆς του.

Ζητῶ τὴν καταστροφὴ δλων τῶν τοπικῶν καὶ ἔθνικῶν κρα-

τῶν καὶ τὸ χτίσιμο πάνω στὰ ἔρείπιά τους τοῦ Διεθνοῦς Ἐργατικοῦ Κράτους.

1 Ὁκτώβρη 1869

II

ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ*

Μεταξὺ τῶν κολλεκτιβιστῶν ποὺ νομίζουν δτι ἀφοῦ φῆφισαν τὴν κοινοκτημοσύνην, εἶγαι ἄχρηστο γὰρ φηφίσουν τὴν κατάργηση τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος καὶ τῶν κολλεκτιβιστῶν ποὺ δπως ἐμεῖς, νομίζουν δτι εἶναι χρήσιμο καὶ μάλιστα ἀπαραίτητο γὰρ τὴν φηφίσουν, ὑπάρχει μιὰ μικρὴ διαφορὰ ἀπ' τὴν πρώτη δῆμη.

Τοποθετοῦνται ἐντελῶς στὸ μέλλον καὶ παίρνονται σάν σημεῖο ἕκεινήματος τὴν συλλογικὴν ἰδιοκτησίαν, βρίσκουν δτι εἶγαι ἄτοπο τὸ γὰρ μιλοῦν γιὰ κληρονομικὸ δικαιώμα.

Ἐμεῖς ἀντίθετα ἕκεινάμε ἀπ' τὸν παρόν, βρίσκομαστε στὸ θριαμβεύον δασίλειο τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ βαδίζοντας πρὸς τὴν κοινοκτημοσύνην, συγαντάμε ἔνα ἐμπόδιο, τὸ κληρονομικὸ δικαιώμα.

Οἱ ἀπόψεις τοῦ γενικοῦ Συμβουλίου λένε δτι ἀφοῦ οἱ νομικὲς πράξεις εἶναι πάντοτε ἡ συνέπεια τῶν οἰκονομικῶν, ἀρχεὶ γὰρ μεταβάλουμε τὶς τελευταῖς γιὰ γὰρ ἕξουδετερώσουμε τὶς πρώτες.

Ἐίναι ἀναμφισβήτητο δτι δλα αὐτὰ ποὺ δνομάζονται νομικὸ ἡ πολιτικὸ δικαίωμα δὲν ἔταν στὴν Ἱστορία τίποτα περισσότερο ἀπὸ τὴν ἔκφραση ἡ τὸ προΪόν μιᾶς τέλειας συγωμοσίας. Ἀλλὰ εἶναι ἀναμφισβήτητο ἐπίσης δτι ἀφοῦ ἔγινε ἀποτέλεσμα πράξεων ἡ γεγονότων προγενέστερα πραγματοποιημένων, τὸ δικαίωμα γίνεται

* Ἡ EGALITE προτάσσει τὴν ἀκόλουθη παράγραφο: «Ο Μπακούνιν διαστηρίζει τὰ συμπεράσματα (τῆς ἔξεταστικῆς ἐπιτροπῆς ποὺ συμμετεῖχε γιὰ τὸ θέμα τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος). Ἡ διμελία του εἶναι γνωστή, μποροῦμε γὰρ δώσουμε τὸ πλήρες κέιμενο.

ιὲ τὴ σειρά του αἰτία μεταγνέστερων γεγονότων, γίγεται τὸ ἕδιο γεγονός πολὺ πραγματικό, πολὺ ἴσχυρό, πού πρέπει γὰ τὸ ἀνατρέψουμε ἢν φθάσουμε σὲ μιὰ τάξη πραγμάτων διαφορετική ἀπ' αὐτῇ ποὺ ὑπάρχει σήμερα.

Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο λοιπόν τὸ κληρονομικὸ δικαίωμα, ἀφοῦ ἔγινε· ή φυσική συγέπεια ταῦ θίασου σφετερισμοῦ τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ πλούτου, ἔγινε ἀργότερα ἡ βάση τοῦ πολιτικοῦ κράτους καὶ τῆς νομικῆς οἰκογένειας, ποὺ ἐγγυῶνται καὶ ἐπικυρώνουν τὴν ἀτομικὴν ἰδιοκτησίαν.

Συνεπῶς, πρέπει γὰ φυρίσουμε τὴν κατάργηση τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος.

Μᾶς μίλησαν πολὺ γιὰ τὴν πρακτική. "Ἐ λοιπόν, εἶγας σ' δυομά τῆς πρακτικῆς ποὺ σᾶς προτρέπω γὰ φυρίσετε τὴν κατάργηση τοῦ δικαιώματος τῆς κληρονομίας.

Είπαν σήμερα δτὶ ἡ μετατροπὴ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας σὲ συλλογική θὰ συναντήσει σοδαρά ἐμπόδια ἀπὸ τοὺς ἀγρότες ποὺ εἶγαι μικροῖδιοκτῆτες γῆς.

Καὶ πραγματικά, ἀν ἀφοῦ κηρύσσαμε τὴν κοινωνικὴ διάλυση, δοκιμάζαμε μ' ἔνα διάταγμα γὰ ἀφαιρέσουμε τὴν ἰδιοκτησία ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἔκατομμύρια τῶν μικροκαλλιεργητῶν, θὰ τοὺς φέρναμε ἀπαραίτητα μὲ τὸ μέρος τῆς ἀντίδρασης καὶ γιὰ γὰ τοὺς βάλουμε στὴν ἐπανάσταση θὰ ἐπρεπε γὰ χρησιμοποιήσουμε ἐναντίον τους θία, δηλαδὴ ἀντίδραση.

Θὰ πρέπει λοιπὸν γὰ ἀφήσουμε τοὺς κατόχους αὐτῶν τῶν μικροκτημάτων ποὺ σήμερα εἶγαι ἰδιοκτῆτες τους. "Αλλὰ ἀν δὲν καταργήσετε τὸ κληρονομικὸ δικαίωμα, τί θὰ συμβεῖ τότε;

Θὰ μεταβιβάσουμε αὐτὰ τὰ μικρὰ κτήματα στὰ παιδιά τους μὲ τὴν ἐπικύρωση τοῦ κράτους καὶ μὲ τίτλο ἰδιοκτησίας. Θὰ διατηρήσετε, θὰ διαιωγύσετε τὴν ἀτομικὴν ἰδιοκτησίαν τῆς ὅποιας φηφίσατε τὴν ἀπαραίτητη κατάργηση καὶ τὴν μετατροπὴ της σὲ συλλογική.

Ἐάγε ἀντίθετα, μόλις πετύχετε τὴν κοινωνικὴ διάλυση, ἀπαιτήσετε τὴν πολιτική καὶ νομική κατάργηση τοῦ κράτους, ἀν κα-

ταργήσετε τὸ κληρονομικὸν δικαιώμα, τότε τί θὰ μείνει στους ἀγρότες;

Τίποτα ἄλλο ἀπ' τὴν ἴδιοκτησία καὶ αὐτὴ ἡ ἴδιοκτησία, στερημένη ἀπὸ τὴν νομικὴν ἐπικύρωσην καὶ ἀπὸ τὴν ἰσχυρὴν προστασίαν τοῦ κράτους, θὰ ἀφεθεῖ εὔκολα στὴν μεταρρύθμιση κάτω ἥπο τὴν πίεση τῶν γεγονότων καὶ τῶν ἐπαγαστατικῶν δυνάμεων.

18 Σεπτέμβρι, 1869

΄Απόψεις τῆς ἔξεταστικῆς ἐπιτροπῆς σχετικά μὲν τὸ κληρονομικὸ ζήτημα πού ἀσπάστηκε ἡ γενικὴ συνέλευση τῶν τμημάτων στὴ Γενεύη

Συμπολίτες,

Τὸ ζήτημα αὐτό, ποὺ πρόκειται νὰ συζητηθεῖ στὸ Συνέδριο τῆς Βασιλίας, χωρίζεται σὲ δύο μέρη, ποὺ τὸ πρώτο περιέχει τὴν ἀρχή, τὸ δεύτερο τὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς.

Τὸ θέμα τῆς ἀρχῆς, αὐτὸ καθ' ἑαυτό, πρέπει νὰ ἔξετασθεὶ ἀπὸ δύο διπτικές γωνίες: ἀπὸ αὐτῆ τῆς χρησιμότητας καὶ ἀπὸ ἐκείνη τῆς δικαιοσύνης.

΄Απὸ τὴν ἀποφῆ τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς ἐργασίας, εἶναι ἀραγε ἀπαραίτητο νὰ καταλυθεῖ τὸ δικαιώμα τῆς κληρονομίδες;

Κάγοντας τὴν ἐρώτηση αὐτῆ, θὰ πρέπει κατὰ τὴ γνώμη μας καὶ νὰ τὴν ἀναλύσουμε. Ή χειραφέτηση τῆς ἐργασίας μπορεῖ νὰ σημαίνει ἀλλο πράγμα, ἔξω ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσή της, ἀπὸ τὸ ζυγὸ τῆς ιδιοκτησίας καὶ τοῦ κεφάλαιου; Άλλα πῶς νὰ ἐμποδίσουμε τόσο τὸ ἄνοια καὶ τὸ ἀλλο νὰ ἔχουσιάζουν καὶ νὰ ἔχεται λεύονται τὴν ἐργασία, ἐφ' ὅσον χωρισμένα ἀπ' αὐτήν, θὰ βρεθοῦν μονοπωληγμένα μέσα στὰ χέρια μιᾶς τάξης, ποὺ ἔξ αιτίας τῆς ἀποκλειστικῆς τῆς ἐπιχαρπίας, ἀπαλλαγμένη ἀπ' τὴν ἀγάγκη τῆς ἐργασίας πρὸς τὸ ζείν, θὰ συνεχίσει νὰ διασώζει καὶ νὰ συντρίβει τὴν ἐργασία καὶ νὰ καταχρατᾷ γιὰ τὸν ἑαυτό τῆς τὰ εἰσοδήματα ἀπὸ τὴ γῆ καὶ τὸ χέρδος ἀπὸ τὸ κεφάλαιο καὶ τὴ ὁποία, δυναμωμένη, μὲ αὐτὸ τὸ ἀπόκτημα, ἀρπάζει ἀκόμα περισσότερα, δπως τὸ κάνει παντοῦ σήμερα, μὲ δῆλα τὰ κέρδη τῶν διοικητικῶν καὶ ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων, χωρὶς νὰ ἀφήνει στοὺς ἐργάτες ποὺ εἶναι

συντριψμένοι ἀπ' τὸν ἀγταγωνισμό, ποὺ πιέζονται: νὰ κάνουν μεταξύ τους, παρὰ αὐτὸ ποὺ εἶναι ἀπόλυτα ἀπαραίτητο γιὰ νὰ τοὺς διασώσει ἀπὸ τὴν πείνα.

Κανένας πολιτικὸς καὶ δικαστικὸς νόμος, δοσο αὐστηρὸς κι ἀνείγαι, δὲν θὰ μπορέσει νὰ ἐμποδίσει αὐτὴ τὴ δεσποτεῖα καὶ αὐτὴ τὴν ἔχμετάλλευση, κανένας νόμος δὲν θὰ ἤξερε νὰ ἐπικρατήσει κόντρα στὴν πίεση τῶν πραγμάτων, κανένας δὲν θὰ ἤξερε νὰ ἐπιποδίσει αὐτὴ τὴ δοσμένη κατάσταση νὰ παράγει δλα αὐτὰ τὰ φυσικὰ ἀποτελέσματα: ἀπ' δπου συμπεραίνεται καθαρὰ δτι δοσο ἡ Ιδιοκτησία καὶ τὸ κεφάλαιο παραμένουν ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ καὶ τὶ ἔργασία ἀπ' τὴν ἄλλη, τὰ μὲν ἀποτελώντας τὴν ἀστικὴ τάξη, τὶ δὲ τὸ προλεταριάτο, δ ἔργατης θὰ είναι δ σκλάδος καὶ δ ἀστός τὸ ἀφεντικό.

Αλλὰ τί χωρίζει τὴν Ιδιοκτησία καὶ τὸ κεφάλαιο ἀπ' τὴν ἔργασία; Τὶ ἀποτελεῖ οίκονομικὰ καὶ πολιτικὰ τὴν διαφορὰ τῶν τάξεων, τὶ καταστρέφει τὴν Ισότητα καὶ διαιωνίζει τὴν ἀνισότητα, τὴν ἔχουσα τῶν λίγων καὶ τὴ σκλαδιὰ τῶν πολλῶν; Είναι τὸ ζήτημα τῆς κ λ η ρ ο ν ο μ ι ἀ.ς.

Πρέπει ἄραγε νὰ δειχτεῖ πῶς τὸ κληρονομικὸ δικαιώμα παράγει δλα τὰ οίκονομικὰ, πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ προνόμια; Είναι φανερὸ δτι τὶ διαφορὰ τῶν τάξεων δὲν διατηρεῖται παρ' ἀπὸ. Ἐξ αἰτίας τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος, οἱ φυσικὲς διαφορές, δπως ἀκριβῶς καὶ οἱ παροδικὲς τῆς τύχης τὶ τῆς ἀτυχίας, ποὺ μποροῦν νὰ ὑπάρξουν μεταξὺ τῶν ἀτόμων καὶ ποὺ θὰ δρειλαν νὰ ἔξαφανισθοῦν στὸ μέτρο ποὺ ἔχαφαγίζονται: καὶ τὰ ίδια τὰ ἀτομα, διαιωνίζονται, ἀπολεθώνονται γιὰ νὰ ποῦμε ἔτσι, καὶ μὲ τὸ νὰ γίνονται πατροπαράδοτες διαφορές, δημιουργοῦν τὰ ἐκ γενετῆς προνόμια, θεμελιώνουν τὶς τάξεις καὶ γίνονται μιὰ διαρκής πηγὴ τῆς ἔχμετάλλευσης τῶν ἔχατομμυρίων ἔργατῶν ἀπὸ τὶς χιλιάδες ἀνθρώπων ποὺ γεννήθηκαν εύδαιμονες.

"Οσο θὰ λειτουργεῖ τὸ κληρονομικὸ δικαιώμα, δὲν θὰ μπορέσει νὰ ὑπάρξει οίκονομική, κοινωνική καὶ πολιτική Ισότητα στὸν κόσμο: καὶ δοσο θὰ ὑπάρχει τὶ ἀνισότητα, θὰ ὑπάρχει καταπίεση καὶ ἔχμετάλλευση.

Συνεπῶς, καὶ ἀρχὴν, ἀπὸ τὴν ἀποψῆ τῆς καθολικῆς ἀπελευθέρωσης τῆς ἐργασίας καὶ τῶν ἐργατῶν, διελουμε γάλ θέλουμε τὴν κατάργηση τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος.

Ἐννοεῖται δὲ δὲν ζητᾶμε γάλ καταργήσουμε τὴν φυσιολογικὴν κληρονομικότητα ἢ τὴν φυσικὴν μετάδοση τῶν σωματικῶν ἢ διαγοητικῶν ἴκανοτήτων, ἢ γιὰ νὰ ἐκφραστοῦμε μὲ μεγαλύτερη ἀκρίβεια, τῶν μυῖκῶν καὶ νευρικῶν ἴκανοτήτων τῶν γονιῶν στὰ παιδιά τους. Συχνά ἡ μετάδοση αὐτὴ εἶναι ἔνα γεγονός δυσάρεστο, γιατὶ μεταδίδει τὶς φυσικές καὶ διανοητικές ἀρρώστιες τῶν γενεῶν ποὺ πέρχονται στὶς γενεὲς τῶν ήμερῶν μας.

Άλλὰ τὰ ὅλεθρια ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς μετάδοσης δὲν μποροῦν νὰ καταπολεμηθοῦν παρὰ ἀπὸ τὶς ἐπιτεύξεις τῆς ἐπιστήμης στὴν κοινωνικὴ ὑγιεινή, τόσο τὴν ἀτομικὴ δυο καὶ τὴ συλλογικὴ καὶ ἀπὸ ἔνα δρθιολογιστικὸ δικαιολογικὸ δργανισμό.

Λύτο ποὺ θέλουμε, αὐτὸ ποὺ πρέπει γάλ καταργήσουμε, εἴγαι τὸ κληρονομικὸ δικαίωμα, ποὺ εἶναι θεμελιωμένο στὴ νομοθεσία καὶ ποὺ ἀποτελεῖ τὴν Γδια τὴν βάση τῆς νομικῆς οἰκογένειας καὶ τοῦ Κράτους.

Ἐννοεῖται ἐπίσης δὲ δὲν ἔχουμε τὴν πρόθεση γάλ καταργήσουμε τὴν συγαισθηματικὴν κληρονομιά. Κάτω ἀπ’ αὐτὴν τὴν δυομασία ἐννοοῦμε τὴν κληρονομιὰ μὲ τὴν δποία μεταβιβάζονται στὰ χέρια τῶν παιδιῶν ἢ τῶν φίλων ἀντικείμενα μηδαμιγῆς ἀξίας, ποὺ ἀγήκαν στοὺς πεθαμένους φίλους ἢ γονεῖς τους, τὰ δποία ἐπειδὴ τοὺς χρησίμευσαν γιὰ πολὺ καιρό, διατήρησαν γιὰ γάλ ποιμε ἔτοι τὴν προσωπικὴ σφραγίδα. Ή σοδαρή κληρονομιά, εἶναι ἔκεινη ποὺ ἔξασφαλίζει στοὺς κληρονόμους, εἴτε καθολικά εἴτε ἐν μέρει, τὴ δυνατότητα νὰ ζοῦν χωρὶς νὰ ἐργάζονται, κατακρατώντας ἀπὸ τὴ συλλογικὴ ἐργασία εἴτε τὰ κτηματικὰ εἰσοδήματα, εἴτε τὰ συμφέροντα τοῦ κεφαλαίου. Αξιώνουμε γάλ σταματήσουν νὰ εἶναι μεταβιβάσιμα διὰ μέσου τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος, τὸ κεφάλαιο, ἢ γῆ καὶ δλα ἐν γένει τὰ δργανα καὶ οἱ πρῶτες δλει τῆς ἐργασίας. Νὰ γίνουν γιὰ πάντα τὴ συλλογικὴ ιδιοκτησία δλων τῶν παραγωγικῶν συγεταρισμῶν.

ΤΗ ισότητα καὶ κατὰ συγέπεια ἡ χειραφέτηση τῆς ἐργασίας καὶ τῶν ἐργατῶν δὲν θὰ ἐπιτευχθοῦν παρὰ μὲν αὐτὸν τὸ τίμηται.

Λίγοι εἶναι: οἱ ἐργάτες ἔχεινοι ποὺ δὲν καταλαβαίνουν δι: στὸ μέλλον ἡ κατάργηση τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος θὰ εἶναι ἡ ἀνώτατη προϋπόθεση τῆς ισότητας. Ἀλλὰ ὑπάρχουν καὶ μερικοὶ ποὺ φύδοινται δι: ἂν τὴν καταργούσαμε τώρα, πρὶν μιᾶς καινούργιας κοινωνική διευθέτησης ἔξασφαλίσει τὴν μοίρα δλων τῶν παιδιῶν, ὅποιες κι ἂν εἶναι οἱ συνθῆκες ποὺ γεννιοῦνται, τὰ παιδιά τους μετά τὸ θάνατό τους θὰ δρεθοῦν στὴν ἀπελπισία.

«Μᾶς πῶς!» λένε, «μάζεψα μὲν τὸν Ιδρύτα τοῦ προσώπου μου καὶ μὲ χίλιες δυδ στερήσεις, 200, 300 η 400 φράγκα καὶ τὰ παιδιά μου θὰ τὰ στερηθοῦν!»

—Μάλιστα, θὰ τὰ στερηθοῦν, ἀλλὰ σὲ ἀντάλλαγμα θὰ πάρουν ἀπ' τὴν κοινωνία, χωρὶς καμιὰ ζημιὰ τῶν φυσικῶν δικαιωμάτων τοῦ πατέρα η τῆς μητέρας, μιὰ διατροφή, μιὰ μόρφωση, μιὰ ἐκπαίδευση, ποὺ δὲν θὰ είσαστε ίκανὸς νὰ τους τὴν ἔξασφαλίσετε μὲ 30 η 40 χιλιάδες φράγκα. Γιατὶ εἶναι φανερό, δι: μόλις καταργηθεῖ τὸ κληρονομικὸ δικαίωμα, θὰ πρέπει ὑπ' εὐθύνη τῆς η κοινωνία, νὰ ἀναλάβει δλα τὰ ἔξοδα τῆς φυσικῆς ἀνάπτυξης, ήθικῆς καὶ πνευματικῆς δλων τῶν παιδιῶν καὶ τῶν δύο φύλων, ποὺ θὰ γενηθοῦν στοὺς κόλπους τῆς. Ἔτσι θὰ γίνει δ ἀνώτατος κηδεμόνας.

Σ' αὐτὸν τὸ σημεῖο σταματάμε, γιατὶ μπαίνουμε στὸ θέμα τῆς καθολικῆς ἐκπαίδευσης, πάνω στὸ δικοῖο θὰ σᾶς ἐνημερώσει μιὰ ἄλλη ἔξεταστική ἐπιτροπή.

Πολλοὶ Ισχυρίζονται δι: ἂν καταργηθεῖ τὸ κληρονομικὸ δικαίωμα, θὰ καταργηθεῖ καὶ τὸ πιὸ μεγάλο κίνητρο ποὺ σπρώχνει τοὺς ἀνθρώπους στὴν ἐργασία. Αὐτοὶ ποὺ σκέπτονται ἔτσι: συνεχίζουν νὰ θεωροῦν τὴν ἐργασία σὰν ἓνα ἀναγκαῖο κακό, η γιὰ νὰ μιλήσουμε θεωρητικά, σὰν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κατάρας ποὺ δ θεός, μέσα στὴν ὁργὴ του, ἔδωσε στὸ δυστυχισμένο ἀνθρώπινο εἶδος καὶ μέσα στὴν δύοις, ἥπερ παράδοξο καπρίτσιο, περιέλαβε δλόχληρη, τὴν δημιουργία του.

Χιωρίς νά μπαίνουμε σ' αύτή τη σοδαρή θεολογική συζήτηση, παιρνοντας σάν βάση την όπλη μελέτη τῆς ἀνθρώπινης φύσης, θὰ άποντήσουμε σ' χώτους τοὺς συκοφάντες τῆς ἐργασίας δι: αύτή ἡ τελευταία, μακριά ἀπὸ τοῦ νά είναι ἔνα κακό ἢ ἔνας σκληρός καταναγκασμός, είναι γιὰ κάθε ἀνθρώπο ποὺ ἀπολαμβάνει τὶς φυσικές του δυνάμεις, μιὰ ἀνάγκη. Γιὰ νὰ βεβαιωθεῖτε, μπορεῖ ὁ καθένας νά ἀποκτήσει: μιὰ ἐμπειρία γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του· ὃς τὸν καταδικάσει: μόνο γιὰ μερικὲς μέρες σὲ μιὰ ἀπόλυτη ἀπρᾶξία, ἢ καλλιτερα σὲ μιὰ στείρα ἐργασία, στατική, ἀνόητη καὶ θὰ διαπιστώσει πώς είναι: ὁ πιὸ δυστυχισμένος καὶ ὁ πιὸ ἔξαχρειωμένος ἀπὸ δλους τοὺς ἀνθρώπους! Ο ἀνθρώπος, ἀπὸ τὴν ἴδια την τὴν φύση, είναι ἀναγκασμένος νά ἐργάζεται, δπως είναι ἀναγκασμένος νά τρέψει, νά πίνει, νά σκέφτεται, νά μιλάει.

"Ἄγ τη ἐργασία είναι σήμερα μισητή, αὐτὸ συμβαίνει γιατὶ εἶναι ὑπέρμετρη, ἀποκτηγμένη καὶ καταναγκαστική, γιατὶ καταργεῖ τὴν ξεκούραση καὶ στερεῖ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τὴ δυνατότητα νά ἀπολαύσουν μὲ ἀξιοπρέπεια τὴ ζωή· συμβαίνει ἐπειδὴ ὁ καθένας, ἢ σχεδὸν ὁ καθένας είναι ὑποχρεωμένος νά χρησιμοποιεῖ τὴν παραγωγική του δύναμη σὲ εἰδος ἐργασίας ποὺ ἐλάχιστα συμφωνεῖ μὲ τὶς φυσικές του κλίσεις. Συμβαίνει τέλος ἐπειδὴ, μέσον σὲ αύτὴ τὴν κοινωνία ποὺ θεμελιώθηκε στὴ θεολογία καὶ στὴ νομικὴ ἐπιστήμη, ἢ δυνατότητα νά ζει κανεὶς χωρὶς νά ἐργάζεται θεωρεῖται σὰν κκύημα καὶ σὰν προνόμιο καὶ ἢ ὑποχρέωση νά ἐργάζεται κανεὶς γιὰ νά ζήσει σὰν σημάδι ξεπερασμοῦ, σὰν τιμωρία καὶ σὰν ντροπή.

"Η μέρα, ποὺ ἡ μυϊκὴ καὶ νευρικὴ ἐργασία, ἡ χειρωνακτικὴ καὶ ἡ διανοητικὴ συνάμα, θὰ θεωρηθεῖ σὰν τὸ πιὸ μεγάλο καύημα τῶν ἀνθρώπων, σὰν τὸ σημάδι τῆς ρώμης καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ τους, ἡ κοινωνία θὰ ξει: ουθεὶς ἀλλὰ αύτὴ ἡ μέρα δὲ θὰ φθάσει δοσ διαρκεῖ ἡ βασιλεία τῆς ἀνισότητας, δοσ τὸ κληρονομικὸ δικαίωμα δὲν καταργεῖται.

Αύτὴ ἡ κατάργηση θὰ είναι δίκαιη;

Άλλὰ ἀν πρόκειται γιὰ τὸ συμφέρον διόχλητρου τοῦ κόσμου,

γιὰ τὸ συμφέρον τῆς ἀνθρωπότητας, πῶς θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι ἀδικη;

Πρέπει νὰ ξεχωρίσουμε καλά τὴν ἱστορική, πολιτική, νομική δικαιοσύνη ἀπὸ τὴν ὁρθολογικὴν ἢ τὴν πολὺ ἀπλὰ ἀνθρώπινη. Η πρώτη χυδέρνησε τὸν κόσμο μέχρι τώρα, καὶ δημιούργησε μιὰ καταβόθρα αἰματηρῶν καταπίσεων καὶ ἀδικιῶν. Η δεύτερη πρέπει νὰ μᾶς ἀπελευθερώσει.

"Ας ξεχετάσουμε λοιπὸν τὸ κληρονομικὸ δικαίωμα ἀπὸ τὴν ἀποφῆ τῆς ἀνθρώπινης δικαιοσύνης.

Κάποιος ἀνθρώπος ἀς ποῦμε, κέρδισε ἀπ' τὴν ἐργασία του μερικὲς δεκάδες, μερικὲς ἑκατοντάδες χιλιάδες φράγκα, ἔνα ἑκατομμύριο, καὶ δὲν θὰ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ τὰ ἀφήσει κληρονομιὰ στὰ παιδιά του! Μὰ θὰ ἡταν προσβολὴ στὸ φυσικὸ δικαίωμα, μιὰ μναδικὴ λωποδυσία!

Κατ' ἀρχήν, ἔχει ἀποδειχτεῖ χιλιάδες φορὲς δτὶ ἔνας ἀπομονωμένος ἐργάτης δὲν μπορεῖ νὰ παράγει πολὺ περισσότερα ἀπὸ δτὶ καταγαλώνει. Προκαλοῦμε ἔναν ἀλτηινὸν ἐργάτη, δηλαδὴ ἔναν ἐργάτη ποὺ δὲν ἀπολαμβάνει κανένα προνόμιο, νὰ κερδίσει δεκάδες, ἑκατοντάδες χιλιάδες φράγκα, ἑκατομμύρια! Αὐτὸν εἴλικρινὰ θὰ τοῦ ἡταν ἀδύνατο. Συγεπώς, ἀν ὑπάρχουν στὴ σημερινὴ κοινωνία ἄτομα ποὺ κερδίζουν τόσο μεγάλα ποσά, αὐτό, δὲν διείλεται καθόλου στὴν ἐργασία τους, ἀλλὰ στὰ προνόμια τους, δηλαδὴ σὲ μιὰ ἀδικία νομικὰ θεμελιωμένη ποὺ τοὺς ἐπιτρέπει νὰ τὰ κερδίζουν· καὶ ἐπειδὴ δτὶ δὲν κερδίζεται ἀπ' τὴν δική τους ἐργασία ἀποκτάται ἀπ' τὴν ἐργασία τοῦ ἄλλου, ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ ποῦμε δτὶ δλα αὐτὰ τὰ κέρδη εἶναι κλοπὲς ποὺ γίνονται ἀπὸ προνομιούχα ἄτομα εἰς βάρος τῆς συλλογικῆς ἐργασίας, κάτω ἀπ' τὴν εὐλογία καὶ τὴν προστασία τοῦ κράτους.

"Ας προχωρήσουμε πιὸ κάτω.

'Ο κλέφτης ποὺ προστατεύεται ἀπ' τὸ νόμο πεθαίνει. 'Αφήνει μὲ διαθήκη ἢ χωρὶς διαθήκη τὰ χτήματά του ἢ τὰ κεφάλαιά του στὰ παιδιά του ἢ στοὺς γονεῖς του. Είναι ἀς ποῦμε, μιὰ ἀπαραίτητη προϋπόθεση τῆς ἐλευθερίας του καὶ τῶν προσωπικῶν του δικαιωμάτων· ἢ θέληστή του πρέπει νὰ εἰσαχουστεῖ!

‘Αλλὰ ἔνας πεθαμένος ἀνθρωπος εἶναι πεθαμένος· Εἶχα ἀπ’ τὴν ὑπαρξην, κάθε τῆτον καὶ κάθε αἰσθημα ποὺ θὰ τοῦ προκαλοῦσαν οἱ φιλότοποι γες ἀναμνήσεις τῶν παιδιῶν του, γονιῶν ἢ φίλων, ἀν δέναια τὸ ἄξιζε, ἢ τῆς δημόσιας ἀναγνώρισης, ἀν προσέφερε καμιὰ πραγματικὴ ὑπηρεσία στὸ δημόσιο, δὲν ὑπάρχει πλέον· δὲν μπορεῖ συνεπῶς νὰ ἔχει οὔτε ἐλευθερία, οὔτε δικαίωμα, οὔτε πρωσπεκτή θέληση. Δὲν πρέπει τὰ φαντάσματα νὰ κυβερνοῦν καὶ νὰ καταπιέζουν τὸν κόσμο ποὺ ἀνήκει μονάχα στοὺς ζωντανούς.

Συγεπῶς, γιὰ νὰ ἔξακολουθήσει νὰ ἀπαιτεῖ καὶ νὰ ἐνεργεῖ μετὰ τὸ θάγατό του, χρειάζεται ἔνα νομικὸ παραμύθι· Ἡ ἔνα πολιτικὸ ψέματα καὶ ἐπειδὴ εἶναι στὸ ἔξτης ἀνίκανος νὰ ἐνεργεῖ ἀπὸ μόνος του, πρέπει κάποια δύναμη, δύοιαδήποτε — τὸ κράτος — νὰ ἐπιφέρει: Εἰσιθεὶ νὰ ἐνεργεῖ ἔξ δύναματός του καὶ ἐκ μέρους του, πρέπει τὸ κράτος νὰ ἔκτελει τὶς ἐπιθυμίες ἔνδος ἀνθρώπου, ποὺ· ἐφ’ δοσού δὲν ὑπάρχει πιά, δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει θέληση.

Καὶ οἱ εἶναι ἡ ἰσχὺς τοῦ κράτους, ἀν δὲν εἶναι ἡ ἰσχὺς δλου τοῦ κόσμου δργανωμένη σὲ δάρος δλου τοῦ κόσμου καὶ πρὸς δφέλος τῶν προνομιούχων τάξεων; Εἶναι πρὶν ἀπ’ δλα ἡ παραγωγὴ καὶ ἡ συλλογικὴ δύναμη τῶν ἐργατῶν. Πρέπει λοιπὸν οἱ ἐργατικὲς μάζες νὰ ἔξαφαλίσουν στὶς προνομιούχες τάξεις τῇ μεταβίβαση τῶν κληρονομιῶν, ποὺ εἶναι ἡ κύρια πηγὴ τῆς μιζέριας τους καὶ τῆς σκλαβιάς τους; Πρέπει νὰ φτιάξουν μὲ τὰ ἴδια τους τὰ χέρια τὰ σίδερα ποὺ τοὺς ἀλισσοδένουν;

‘Ἄς τελειώγουμε. Ἀρχεῖ τὸ προλεταριάτο νὰ δηλώσει δτι δὲν θέλει· πιὰ νὰ ὑποστηρίζει τὸ κράτος ποὺ ἐπικυρώνει τὴ σκλαβιά του, ὥστε νὰ πέσει ἀπὸ μόνο του τὸ κληρονομικὸ δικαίωμα, ποὺ εἶναι· ἀποκλειστικὰ πολιτικὸ καὶ νομικὸ καὶ κατὰ συνέπεια ἀντίθετο πρὸς τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα. Ἀρχεῖ νὰ καταργηθεῖ τὸ κληρονομικὸ δικαίωμα γιὰ νὰ καταργηθεῖ ἡ νομικὴ οικογένεια καὶ τὸ κράτος.

‘Ολες οἱ κοινωνικὲς πρόσδεις ἔχουν ἔξ ἄλλου προκληθεῖ ἀπὸ ἐπιτυχημένες καταργήσεις τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος.

Καταργήθηκε πρώτα τὸ ἀπὸ θεοῦ κληρονομικὸ δικαίωμα, τὰ

ἀπὸ παράδοση προνόμια ἡ τιμωρίες, ποὺ ἀπὸ πολὺ καιρὸ διθεωροῦντο σὰν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς εὐλογίας ἡ τῆς θείας τιμωρίας.

Καταργήθηκε ἐπειτα τὸ δικαίωμα τῆς πολιτικῆς κληρονομίας κάτε ποὺ εἶχε σὰν συγέπεια τὴν ἀγαγνώριστη τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας καὶ τῆς ισότητας τῶν πολιτῶν ἀπέναντι στὸ νόμο.

Σήμερα, πρέπει νὰ καταργήσουμε τὸ δικαίωμα τῆς οἰκονομικῆς κληρονομίας, γιὰ νὰ ἀπελευθερώσουμε τὸν ἔργατη, τὴν ἀνθρωπο καὶ γὰρ νὰ ἐδραιώσουμε τὴν βασιλεία τῆς δικαιοσύνης πάνω στὰ ἔρειπια δλῶν τῶν πολιτικῶν καὶ θεολογικῶν ἀδικιῶν τῆς ἐποχῆς μας καὶ τοῦ παρελθόντος.

Τὸ τελευταῖο θέμα ποὺ μᾶς μένει νὰ ἀγαλύσουμε εἶναι ἔκειγο τῶν πρακτικῶν μέτρων ποὺ πρέπει γὰρ παρθοῦν γιὰ νὰ καταργηθεῖ τὸ κληρονομικὸ δικαίωμα.

Ἡ κατάργηση τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος μπορεῖ νὰ γίνει μὲ δύο τρόπους: ἡ μὲ αὐτὸν τῶν ἐπιτυχημένων μεταρρυθμίσεων ἡ ἀκόμη μὲ τὴν κοινωνικὴ ἐπανάσταση.

Μὲ τὴν δεὸ τῶν μεταρρυθμίσεων μπορεῖ νὰ γίνει: σὲ χῶρες εύτυχισμένες, ποὺ εἶναι σπάνιες, γιὰ νὰ μὴν ποῦμε ἀγνωστες, δπου ἡ τάξη τῶν ίδιοκτητῶν καὶ κεφαλαιοκρατῶν, τῶν ἀστῶν, ἐμπνευσμένη ἀπὸ ἔνα πνεῦμα φροντικάδας, ποὺ τῆς λείπει σήμερα καὶ καταλαβαίνοντας ἐπὶ τέλους τὸν ἔρχομε τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης, θὰ ἥθελαν νὰ ἔρθουν κατὰ τρόπο ὑπεύθυνο σὲ συμβίβασμὸ μὲ τὸν ἔργατικὸ κόσμο. Σ' αὐτὴν τὴν περίπτωση καὶ μόνο ε' αὐτῇ, δὲ δρόμος τῶν εἰρηνικῶν μεταρρυθμίσεων εἶναι δυνατός, μὲ μὰ σειρὰ τροπολογιῶν, σοφά συνδυασμένων καὶ φιλικά κανονισμένων μεταξὺ τῶν ἔργατῶν καὶ τῶν ἀστῶν, θὰ μποροῦσαν νὰ καταργήσουν ἐντελῶς, σὲ εἶκοις ἡ τριάντα χρόνια τὸ κληρονομικὸ δικαίωμα καὶ νὰ ἀντικαταστήσουν τὸ σημερινὸ κόσμο τῆς ίδιοκτησίας, τῆς ἔργασίας καὶ τῆς μονομερῆς μόρφωσης, μὲ τὴ συλλογικὴ ἔργασία καὶ ίδιοκτησία καὶ μὲ τὴν καθολικὴ μόρφωση καὶ ἐκπαίδευση.

Μᾶς εἶγαι ἀδύνατο νὰ προσδιορίσουμε ἐκ τῶν προτέρων τὸν χαρακτήρα τῶν μεταρρυθμίσεων αὐτῶν, γιατὶ θὰ πρέπει ἀπαραίτητα νὰ προσαρμόζονται πρὸς τὴν ίδιαν τηρητική κατάσταση κάθε χώρας. Ἀλλὰ σὲ δλες τὶς χῶρες δ στόχος μένει δ τοιος: ἡ ἐγκαθί-

δρυση τῆς συλλογικῆς ἐργασίας καὶ ιδιοκτησίας καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ καθένα μέσα στὴν Ισότητα διου τοῦ κόσμου.

Ἡ μέθοδος τῆς ἐπανάστασης θὰ είναι φυσικὰ πιὸ σύντομη καὶ πιὸ ἀπλή. Οἱ ἐπαναστάσεις δὲν γίνονται ποτὲ οὔτε ἀπὸ ἄτομα οὔτε ἀπὸ σωματεῖα. Φέρονται ἀπὸ τὴν πίεση τῶν πραγμάτων. Ὁ Διεθνῆς Συνεταιρισμὸς δὲν ἔχει καθόλου σὰν σκοπὸν νὰ κάνει τὴν ἐπανάσταση, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐπωφεληθεῖ καὶ νὰ τὴν δργανώσει μὲ σύνεση, μόλις ἔκδηλωθεῖ ἐξ αἰτίας τῆς ἀδικίας καὶ τῆς ἀδεξιότητας τῶν προνομιούχων τάξεων ποὺ διο τοῦ καὶ περισσότερο γίνονται φανερές.

Πρέπει γὰρ νοεῖται ἀπὸ ἐμᾶς δτι: στὴν πρώτη μέρα τῆς ἐπανάστασης τὸ κληρονομικὸ δικαίωμα θὰ καταργηθεῖ ἀπλῶς καὶ μαζί του τὸ κράτος καὶ τὸ νομικὸ δικαίωμα, προκειμένου στὰ ἑρεπιαὶ διων αὐτῶν τῶν ἀδικιῶν, γὰρ στηθεῖ ἀνάμεσα ἀπ' δια τὰ πολιτικὰ καὶ ἐθνικὰ σύνορα δ καινούργιος διεθνῆς κόσμος, δ κόσμος τῆς ἐργασίας, τῆς ἐπιστήμης, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς Ισότητας, ποὺ θὰ διοργανώνεται ἀπὸ ἄκρη σὲ ἄκρη ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη συνεργασία διων τῶν παραγωγικῶν συνεταιρισμῶν.

Ἡ Ἐξεταστικὴ Ἐπιτροπὴ σᾶς προτείγει τὶς ἀκόλουθες λύσεις:

Θεωρώντας δτι: τὸ κληρονομικὸ δικαίωμα είναι μιὰ ἀπ' τὶς κύριες αἰτίες τῆς οἰκονομικῆς ἀνισότητας, κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ποὺ διασιλεύει στὸν κόσμο.

Ἐτι: Ἐξι ἀπ' τὴν Ισότητα δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει οὔτε ἐλευθερία, οὔτε δικαιοσύνη καὶ δτι: θὰ ύπάρχει πάντοτε καταπίεση καὶ ἐκμετάλλευση, σκλαβιά καὶ μζέρια γιὰ τὸ προλεταριάτο, πλούτη καὶ ἔξουσία γιὰ τοὺς ἐκμεταλλευτὲς τῆς λαϊκῆς ἐργασίας.

Τὸ Συνέδριο ἀναγγωρίζει τὴν ἀνάγκη τῆς πλήρους καὶ ἀπόλυτης κατάργησης τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος.

Ἡ κατάργηση αὐτὴ θὰ ἐπιτελεσθεῖ ἀγάλογα μὲ τὰ γεγονότα, εἴτε μὲ τὴν δᾶδ τῶν μεταρρυθμίσεων, εἴτε μὲ τὴν ἐ π α ν ἀσταση.

Απόσπασμα ἀπὸ ἔνα γράμμα στὸν Χέρτζεν

28 Οκτώβρη 1869, Γενεύη

Μεθαύριο φεύγω γιὰ τὸ Λουγκάνο. Ἐλαβα τὸ γράμμα σου καὶ τὸ διάδασα προσεκτικά.

1. Γιὰ τὸ θέμα τοῦ Μάρκ, νὰ ἡ ἀπάντησή μου: Γνωρίζω τὸ ἴδιο καλὰ δσο καὶ σὺ δτὶ δ Μάρκ είγαι τὸ ἴδιο φταίχτης ἀπέναντι σὲ μᾶς δσο καὶ δλοι οἱ ἄλλοι καὶ μάλιστα δτὶ ηταν δ ὑποκινητῆς καὶ δ χειραγωγὸς δλων τῶν ἀκαθαρσιῶν ποὺ μᾶς φόρτωσαν. Γιατὶ λοιπὸν τὸν συγχώρεσα καὶ τὸν ἐπαίγεσα μάλιστα, λέγοντάς τον γίγαντα; Γιὰ δυὸ αἰτίες, Χέρτζεν. Πρώτη η αἰτία: ἡ δικαιοσύνη. Βάζοντας κατὰ μέρος δλες τὶς δραμμιές του ἐναντίον μας, δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ μὴν ἀναγνωρίσει καὶ πολὺ περισσότερο ἐγώ, τὶς μεγάλες του ἀρετές σχετικά μὲ τὸ ζῆτημα τοῦ σοσιαλισμοῦ, ποὺ ὑπηρετεῖ μὲ ἔξυπνάδα, ἐνεργητικότητα καὶ πίστη, ἕδω καὶ 25 χρόνια κατὰ τοὺς (ὑπολογισμούς;) μου, καὶ σὸ δηποτὸ (Ζῆτημα) μᾶς ἔχει δλους διουδήτητα ξεπεράσει. Τιπήρες ἔγας ἀπὸ τοὺς πρώτους, ἢν δχ: δ πρωταρχικὸς θεμελιωτὴς τῆς Διεθνοῦς. Έξ ἀλλου γιὰ μένα, είγαι μιὰ μεγάλη δξία ποὺ θὰ ἀναγνωρίζω πάντοτε, δτὶ κι ἀνάκει ἐναντίον μας.

"Οσον ἀφορᾶ τὴ δεύτερη αἰτία, είγαι ἡ πολιτικὴ καὶ κατ' ἔμεγα μιὰ ταχτικὴ καὶ ἔντελῶς σωστή. Μὲ θεωρεῖς, κι αὐτὸ τὸ ξέρω, σὰν πολὺ κακὸ πολιτικό. Μὴν τὸ πάρεις σὰν ἐγωισμό, ἀλλὰ σοῦ λέω δτὶ κάνεις λάθος. Μὲ ξερίνεις καὶ μὲ κρίνεις ἀπὸ τὶς πράξεις μου στὴν πολιτισμένη κοινωνία, στὸν ἀστικὸ κόσμο καὶ πράγματι, σ' αὐτὸν τὸν κόσμο ἐνεργῶ χωρὶς τὴν παραμικρὴ προσπίηση, μὲ μιὰ εἰλικρίνεια σκληρή, ἀ μεταλλικὴ τη.

"Άλλὰ ξέρεις γιατὶ συμπεριφέρομαι ἔτοι σ' αὐτὸν τὸν κόσμο; Γιατὶ δὲν τὸν ἔκτιψα καθόλου, γιατὶ δὲν τοῦ ἀναγνωρίζω καμιὰ

παραγωγική, προσδετική δύναμη. Γνωρίζω πολὺ καλά ότι έχει άρκετά, πολὺ περισσότερο όπ' ότι θά θέλαμε, ώλικά μέσα και δύναμη δργανωμένη όπδ τὸν θεομό τοῦ χράτους. Ἀλλὰ πρέπει νὰ πολεμήσουμε ἐνάντια σ' αὐτῇ τῇ δύναμη, πρέπει νὰ τὴν καταστρέψουμε· μαζὶ τῆς οὔτε συμβιβασμός, οὔτε συμφωνία δὲν εἶναι δυνατή γιατὶ πραγματικά δὲν μπορεῖ νὰ παραχωρήσει τίποτε πιά, δὲν μπορεῖ νὰ κάνει. Ήγα δῆμα μπρός γιατὶ κάτω ἀπ' τὴν πίεση τῶν πραγμάτων θὰ διπλοχωρήσει. Τὸ νὰ πολεμήσουμε ἐναντίον τῆς μὲ θάρρος, ἀνοιχτά, χωρὶς συγγνώμη, μπορεῖ νὰ εἶναι ἐπικίνδυνο προσωπικά καὶ προσφέρει μεγάλες δυσκολίες καὶ στερήσεις. Έχω ἐν μέρει προσωπική ἐμπειρία, ἀλλὰ γιὰ τὴν ὑπόθεση τοῦ λαοῦ, εἶναι χρήσιμο καὶ ἀπαραίτητο, ώστε δὲ λαός, ἔχοντας ἀπελευθερώσει τὸ πρόδηλημά του ἀπὸ κάθε ἀστική προσθήκη, νὰ τὸ κατέχει καθαρά καὶ σταθερά. Εἶναι ἀπαραίτητο καὶ χρήσιμο ἐπίσης γι' αὐτὸν ποὺ παλεύει, μὲ τὴν Ἑννοια ὅτι ἡ ἀποφασιστική του σάση ἀπέναντι στὸν ἀστικὸν κόδομο ἔξηγει τὴ θέση του, ἀποδείχνει τὴν εἰλικρίνειά του καὶ τὸν κάνει πιὸ στέρεο στὸ λαϊκὸν πεδίο. "Ἐτοι εἴμαι σύμφωνος μαζὶ σου, στὴν ἀστικὴν κοινωνία δὲν εἴμαι πολιτικὸς καὶ στρατηγικὸς καὶ δὲν θέλω νὰ εἴμαι οὔτε τὸ ἔνα οὔτε τὸ ἄλλο. Ἀλλὰ θὰ λάθευες πολὺ ἀν ἔνγαζες τὸ συμπέρασμα ὅτι μέσα στὸν κόδομο τῶν ἔργατῶν ἐνεργῷ μὲ τὴν Ἱδία Ἑλλειψὴ ὑπολογισμοῦ ἥ καλλίτερα μὲ τὸν Ἃδ : ο ὑπολογισμό. Εἶναι δὲ μόνος κόδομος στὴ Δύση, ποὺ τοῦ ἔχω πίστη, δπως ἀκριβῶς στὴ Ρωσία, στὸν κόδομο τῶν ἀγροτῶν καὶ στὸ γραμματισμένο κόδομο τῶν ἐπιδέξιων νέων, ποὺ δὲν δρίσκουν οὔτε θέση οὔτε δυνατότητα ἀπασχόλησης, αὐτῇ τῇ στρατιὰ τῶν 40.000 νέων ποὺ συνειδητά ἥ ἀσυνείδητα, δηλαδὴ ἀπ' τὴν Ἱδία τους τὴ θέση, ἀνήκουν στὴν ἐπανάσταση, γιὰ τοὺς δύοιους μέχρι τώρα ἀκόμη δὲ μπορεῖς νὰ μοῦ συγχωρήσεις τὴ συμπάθεια. Σ' αὐτὸν τὸν μα ὁρο κόδομο, τὸ μόνο πεδίο πάνω στὸ δύποτο θὰ χτιστεῖ τὸ μέλλον, ἔγώ, ἀγαπητέ μου Χέρτζεν, ἀναγγωρίζω τὴν ἀναγκαιότητα μιᾶς πολιτικῆς καὶ μιᾶς τακτικῆς, μελετώ προσεκτικά δλες τὶς γωνίες του, δυνατές καὶ ἀδύνατες, τὴν ἐξουπράσιαν καὶ τὴ διλακεία του ἐπίσης, καὶ προσπαθῶ νὰ προσαρμοστῶ μ' αὐτὸν ώστε δὲ σκοπὸς τοῦ λαοῦ νὰ προωθη-

θει, ἀλλὰ καὶ γιὰ ἐνισχύσω τὴν ἴδια μου τῇ θέσῃ ἐπίσης. Ἡ στάση μου ἀπέναντι στὸν Μάρκο, δὲ δποῖος δὲ μπορεῖ νὰ μὲ στενοχωρήσει, ἀλλὰ νομίζω ὅτι δὲν ἀγαπᾷς κανένα ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτό του καὶ τῶν τοὺς συγγενεῖς του, ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ τακτικὴ μου μαζὶ του, θὰ σου χρησιμεύσουν σὰν ἀπόδειξη.

Ο Μάρκος εἶναι διπωσδήποτε ἕνας δινθρωπος χρήσιμος γιὰ τὴ Διεθνῆ. Εἶναι ἀκόμη μέχρι σήμερα ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ σταθερὰ τὰ πιὸ ἔξυπνα καὶ πιὸ ἐπιδραστικὰ στηρίγματα τοῦ σοσιαλισμοῦ, ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ δυνατὰ φράγματα ἐνάντια στὴν εἰσοδο κάθε διστικῆς τάσης καὶ ἰδεολογίας. Καὶ δὲν θὰ συγχωροῦσα ποτὲ τὸν ἑαυτό μου, ἀν γιὰ νὰ ἴκανοποιήσω μιὰ προσωπικὴ ἔκδικηση, εἶχα καταστρέψεις ἡ ἀκόμη μειώσει τὴν ἀσυγήτητα εὐεργετικὴ ἐπίδρασή του. Καὶ μπορεῖ νὰ συμβεῖ καὶ πιθανότατα θὰ συμβεῖ νὰ ὑποχρεωθῶ σύντομα νὰ ῥθῶ σὲ ρήξη μαζὶ του, δχι ἐξ αἰτίας προσωπικῆς προσβολῆς, ἀλλὰ γιὰ ζητήματα ἀρχῆς, στὸ θέμα τοῦ κρατικοῦ κομμουνισμοῦ, τοῦ δποίου θερμολογίας διαδοσίας. Αλλὰ ὑπάρχει χρόνος γιὰ δλα, τώρα δὲν ἔφθασε ἀκόμη δὲ καιρός.

Τὸν σεβάστηκα καὶ τοῦ ἐπλεξα τὸ ἐγκώμιο του ἀκριβῶς ἀπὸ τα κτική καὶ προσωπικὴ πολιτική. Πῶς λοιπὸν δὲν βλέπεις δις δλοι αὐτοὶ ἔδω οἱ κύριοι μαζὶ, οἱ ἔχθροι μας, ἀποτελοῦν μιὰ στρατιὰ ποὺ πρέπει πρῶτα νὰ τὴν διαχωρίσουμε, νὰ τὴ διαμελίσουμε, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ τὴν καταστρέψουμε πιὸ εύκολα. Είσαι πιὸ σοφὸς ἀπὸ μένα καὶ γι' αὐτὸ θὰ ξέρεις καλλίτερα ποιός εἴπε πρῶτος «διαιρεῖ καὶ βασίλευε». Ἀν ἔκανα τώρα ἔναν ἀνοικτὸ πόλεμο ἐναντίον του Μάρκο, τὰ 3) 4 τῆς Διεθνοῦς θὰ γύριζαν ἐναντίον μου, καὶ θὰ είχα χάσει τὸ μόνο πεδίο πάνω στὸ δποίο θέλω νὰ μείνω. Ἀλλὰ ἀρχίζοντας τὸ πόλεμο μὲ μιὰ μάχη ἐνάντια στὸ σκυλολόδι του, θὰ είχα μαζὶ μου τὴν πλειοψηφία, καὶ δὲν θίσιος δὲ Μάρκος ποὺ δπως ξέρεις εἶναι γεμάτος μοχθηρὴ χαρά, θὰ είναι πολὺ εύχαριστημένος ποὺ σταμάτησα καὶ τακτοποίησα τοὺς φίλους του. Ἀλλὰ διν λαθεύω στοὺς ὑπολογισμούς μου καὶ ἐπέμβει γιὰ χάρη τους, θὰ είναι αὐτὸς ποὺ θὰ ἀρχίσει πρῶτος ἀνοικτὸ πόλεμο, καὶ τότε θὰ στραφῶ ἐναντίον του «καὶ θὰ είναι καθῆκον μου...».

Φίλοι

Παρατήστε λοιπόν πώς γρήγορα αυτόν τον κόσμο που είναι καταδικασμένος στην καταστροφή. Παρατήστε αυτά τα πανεπιστήμια, αυτές τις ακαδημίες, αυτά τα σχολεία από τα οποία τώρα σας κυνηγάνται και τα οποία πάντοτε επεδίωκαν να σας χωρίσουν από τον λαό. Εκεί πρέπει να είναι η καριέρα σας, η ζωή σας, η γνωστή σας. Μάθετε ανάρετα σ' αυτές τις μάζες με τα σκληρύμενα απ' την δουλειά χέρια πάντα πρέπει να υπηρετείτε τον λαϊκό σκοπό, και να θυμάστε καλά, αδέλφια, ότι η μορφωμένη νεολαία δεν πρέπει να είναι ούτε το αφεντικό, ούτε ο προστάτης, ούτε ο ευεργέτης, ούτε ο δικτάτορας του λαού, αλλά ο μακετήρας της αυθόρυμης χειροφέτησής του, αυτός που θα ενώνει και θα οργανώνει όλες τις προσπάθειες των λαϊκών δυνάμεων.

(Απόστασμα από την επαπάλη των Μπακούνιν «Δύο λόγια στους νεαρούς Ριζούς αδέλφους μου».)